

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORCID : - - -

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : / /

Tezin Savunma Tarihi : / /

Tez Danışmanı :

ORCID : - - -

Trabzon

ÖNSÖZ

“Kıyı Alanlarında Planlama Sorunları: Trabzon-Araklı Örneği” adlı bu alışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez danışmanım olarak çalışmamın her aşamasında bana destek olan ve bilgileriyle beni yönlendiren değerli hocam Doç.Dr.Ersin TÜRK’e teşekkür ederim.

Son olarak, çalışmanın ortaya çıkma sürecinde sürekli yanımda olup beni motive eden sevgili arkadaşlarıma ve her zaman yanımda olup desteklerini benden esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Nurcan SERDAR
Trabzon 2023

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kıyı Alanlarında Planlama Sorunları: Trabzon-Araklı Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç.Dr.Ersin TÜRK’ün sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 24/02/2023

Nurcan SERDAR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ.....	X
KISALTMALAR	XI
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Literatür özeti	2
1.3. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	10
1.2. Kıyı ile İlgili Tanımlar.....	10
1.4. Kıyı Alanlarında Yer Seçen Faaliyetler.....	16
1.5. Kıyı Alanlarının Hukuki Durumu.....	18
1.6. Kıyıda Kamu Yararı Kavramı	19
1.7. Kıyı Alanları Üzerindeki Çevresel Baskılar	20
1.8. Türkiye’de Kıyı Mevzuatı Gelişimi	21
1.9. Kıyı Kenar Çizgisinin Önemi	27
1.9.1. Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Süreci.....	27
1.9.2. Kıyı Kenar Çizgisinin Değiştiği Haller	30
1.10. Kıyı Alanlarında Planlama	31
1.10.1. Kıyı Alanlarında İmar Planlarının Yapılması.....	31
1.10.2. Planlamada Genel Esaslar	31
1.10.3. Kıyıda Yapı	32
1.10.4. Dolgu Alanları	33
1.10.5. Sahilde Planlama ve Yapı.....	33
1.11. Kalkınma Planlarında Kıyı	35
1.12. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi.....	36

1.12.1.	Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi.....	38
1.13.	Türkiye Kıyı Alanları	46
1.14.	Doğu Karadeniz Kıyı Alanları.....	47
1.15.	Trabzon İli Kıyı Alanları	47
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	49
2.1.	Çalışma Alanı	49
2.2.	Çalışmanın Süreci ve Yöntemi	50
3.	BULGULAR	53
3.1.	Çalışma Alanı Kıyı Değişimi	53
3.2.	Çalışma alanı Arazi Kullanım ve Mevcut durumu Analizi	55
3.3.	Çalışma Alanı Kat Adedi Analizi.....	57
3.4.	Yapı Ruhsatı Analizi	58
3.5.	Kıyıda Kalan Parsel Analizi	59
3.6.	Çalışma Alanı Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Çalışması	61
3.7.	Çalışma Alanında Planlama Geçmişi	63
3.7.1.	1987 Yılı Uygulama İmar Planı	64
3.7.2.	2007 Yılı Uygulama İmar Planı	65
3.7.3.	2014 Yılı Revizyon Uygulama İmar Planı	67
3.7.4.	2019 Yılı Uygulama İmar Planı	68
3.7.5.	2022 Yılı Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı	70
4.	TARTIŞMA.....	73
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER	79
6.	KAYNAKÇA	83
ÖZGEÇMİŞ		

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

KIYI ALANLARINDA PLANLAMA SORUNLARI: TRABZON-ARAKLI ÖRNEĞİ

Nurcan SERDAR

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Ersin TÜRK
2023, 89 Sayfa

Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kamu malı niteliğindeki alanlardır. Korunması, planlanması ve kamu yararına kullanılması özel kanun hükümleriyle açıklanan ve yapılaşmanın kısıtlandığı alanlar olan kıyılarda, özel mülkiyete sahip yapılaşmış alanlar bulunmaktadır.

Bu tez kapsamında, Trabzon İli, Araklı İlçesi, Merkez Mahallesi kıyısında, kıyı mevzuatına aykırı bir biçimde özel mülkiyete konu konut, ticaret alanları ile yol, park vb. kamusal alanların bulunduğu yapılaşmış kentsel alan çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bu çalışmanın amacı alanın mevcut durumu, kıyı kenar çizgisi tespit süreci, kıyı değişimi ve geçmişten günümüze imar planları incelenerek kıyıda yaşanan mülkiyet, planlama ve uygulamadan kaynaklanan problemlerin ve sebeplerinin ortaya konularak tartışılmasıdır. Alanın, planlama ve mülkiyet problemlerini incelemek için kıyı kenar çizgisi paftaları ve Trabzon ili kıyılarına ait dolgu imar planları, çalışma alanını içeren, hâlihazır haritalar, geçmiş yıllara ait hava fotoğrafları, 1987-2007-2014-2019-2022 yıllarında onaylanan 1/1000 ölçekli uygulama imar planları ve plan açıklama raporları, çalışma alanında bulunan binaların yapı ruhsatları temin edilerek incelenmiştir.

Tez çalışması sonucunda, kıyı kenar çizgisinin yapılaşmadan sonra tespit edilmesi, yapılan ilk planda kıyı kenar çizgisi dikkate alınmadan mevcut yerleşmeleri destekleyici şekilde konut alanları planlanması, daha sonra onaylanan imar planlarında kıyı kenar çizgisi bulunmasına rağmen geçmişte alınan plan kararlarının devam ettirildiği ve kıyı mevzuatına uygun olmayan planlama ve uygulama problemlerine sebep olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıyı, Kıyıda Planlama Sorunları, Kıyıda Özel Mülkiyet

Master Thesis

SUMMARY

PLANNING PROBLEMS IN COAST AREAS: THE CASE OF TRABZON-ARAKLI

Nurcan SERDAR

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Urban and Regional Planning Graduate Program
Supervisor:Doc. Dr. Ersin TÜRK
2023,89 Pages

Coasts are public property areas under the verdict and possession of the state. On the coasts, which are special areas where construction is restricted and whose protection, planning and use for the public benefit is explained by the provisions of special laws, there are privately owned built-up areas. Within the scope of this study, on the coast of the Central District of Arakli, in Trabzon, where privately owned residences, commercial areas and public areas such as roads and parks, contrary to the coastal legislation, were chosen as the study area. The aim of this study is to present solutions by revealing the problems and reasons arising from the ownership, planning and implementation on the coast by examining the current situation of the area, the coastal edge line determination process, the change of the coast and the zoning plans from past to present. In order to examine the planning and ownership problems of the site, coastal edge line maps and fill development plans of Trabzon province coasts, current maps containing the work area, 1/1000 scaled implementation development plans approved in 1987-2007-2014-2019-2022 and plan disclosure reports were examined by obtaining the construction permits of the buildings in the study area.

As a result of the thesis, it was concluded that the coastal edge line was determined after the construction, the housing areas were proposed to support the existing settlements without considering the coastal edge line in the first plan, the planning decisions taken in the past were continued despite the coastal edge line in the later approved development plans and the planning that did not comply with the coastal legislation and application problems have been identified.

Keywords: Coast, Planning Problems on Coast, Private Property on Coast

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Dar yüksek kıyı örneği (URL 4)	11
Şekil 2. Alçak basık kıyı örneği (URL 4).....	12
Şekil 3. Kıyı kanunundaki tanımlamaları gösteren kroki (KKUDY, 1990).....	13
Şekil 4. Kıyı kenar çizgisi tespit süreci şeması	29
Şekil 5. Türkiye'de BKAY ve planlama şeması (Söylemez vd. , 2018).....	39
Şekil 6. Türkiye'de yapılan bütünleşik kıyı alanları planlama çalışmaları	40
Şekil 7. 1/50.000 Ölçekli Aydın- Muğla İlleri BKAP 1. Alt Bölgesi (URL 6).....	42
Şekil 8. 1/50.000 Ölçekli İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) BKAP (URL 7)	44
Şekil 9. Türkiye kıyıları yaklaşık uzunlukları	47
Şekil 10. Çalışma alanının konumu (URL 1)	49
Şekil 11. Araştırma süreci şeması.....	52
Şekil 12. Çalışma alanı kıyı değişimi	54
Şekil 13. Çalışma alanı 1965 yılı görüntüsü (İsmail,2016)	55
Şekil 14. Arazi kullanım analizi	56
Şekil 15. Çalışma alanı görselleri	57
Şekil 16. Kat adedi analizi.....	58
Şekil 17. Yapı ruhsatı analizi.....	59
Şekil 18. Çalışma alanı kıyıda kalan parseller ve yapılar.....	60
Şekil 19. Çalışma alanı kıyı kenar çizgisi paftası (ÇŞİD Trabzon İl Müdürlüğü, 1992) .	62
Şekil 20. 1975 yılında örnek alanda bulunan yapılar	63
Şekil 21. 1987 Yılı Uygulama İmar Planı	65
Şekil 22. 2007 Yılı Uygulama İmar Planı	66
Şekil 23. 2014 yılı 1/5000 ölçekli revizyon+ilave nazım imar planı	67
Şekil 24. 2014 Yılı Revizyon Uygulama İmar Planı	68
Şekil 25. 2019 Yılı Uygulama İmar Planı	69
Şekil 26. 2022 yılı 1/5000 ölçekli nazım imar planı	70
Şekil 27. 2022 yılı uygulama imar planı	71
Şekil 28. Dönüşüm süreci şeması	83

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Bazı ülkelerin sahil şeridi genişlikleri (Sorensen, 1995; Sesli,2005).....	14
Tablo 2. Kıyı alanında yer seçen faaliyetler.....	17
Tablo 3. Türkiye’de kıyı ile ilgili yasal düzenlemeler (Gülbitti,2017)	25
Tablo 4. Yasal düzenlemelerle belirlenen kıyı ve sahil şeridi genişlikleri.....	26
Tablo 5. Tamamlanmış, devam eden ve planlanan BKAP çalışmaları (ÇŞİB, 2022).....	41
Tablo 6. Trabzon ilçelerine ait kıyı uzunlukları (Erüz vd., 2010).....	48
Tablo 7. Kıyıda kalan parsel sayısı ve alanları.....	61
Tablo 8. KKÇ tespiti ve planlama süreci şeması.....	64

KISALTMALAR

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

ARADHK: Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun

ATAK: Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi

BK: Belediye Kanunu

BKAP: Bütünleşik Kıyı Alanları Plan

BKAY: Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi

ÇŞİDB: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

DOP: Düzenleme Ortaklık Payı

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

ha : Hektar

KK: Kıyı Kanunu

KKÇ : Kıyı Kenar Çizgisi

KKUDY : Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik

KTVKK: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu

m² : Metrekare

MPYY: Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği

TBB: Trabzon Büyükşehir Belediyesi

UİP: Uygulama İmar Planı

YHGK: Yargıtay Hukuk Genel Kurul

1.GENEL BİLGİLER

1.1.Giriş

Kıyılar deniz ve karanın birleştiği bir geçiş ekosistemidir. Doğal yapıları ve biyolojik çeşitliliklerinin yanında kıyılar, hem denizel hem de karasal ortamlarda bulunan flora ve fauna topluluklarını üreme, yaşama, büyümesine olanak sağlayan ve barındırdığı ekolojik özellikler nedeniyle korunması gereken alanlardır. Bu alanlar, kara ile su arasında geçiş bölgesi niteliği taşıması ve suyun insanlar için temel bir gereksinim olması nedeniyle tarih boyunca en çok tercih edilen yerleşim alanları olmuştur. Doğal kaynak olan kıyı alanları, toplumun sosyal ve ekonomik katkı sağlayarak ülkelerin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Kıyı alanları doğal, ekonomik ve mikroklimatik özelliklerinin yanı sıra çeşitli rekreatif kullanımlara yer vermesi nedeniyle herkesin kullanımına açık olan kamusal alanlardır. Sadece üzerinde yaşayan insan sayısı ile sınırlı olmayan kıyılar, balıkçılık, taşımacılık, enerji üretimi, turizm ve eğlence gibi birçok kullanımı bir arada bulundurmaktadır. Turizm faaliyetleri, tatil siteleri, ikinci konutlar, ulaşım sorununu çözmek için yapılan yollar, arazi kazanımı sağlamak için yapılan dolgu çalışmaları ve yanlış uygulamalar kıyı alanlarında büyük bir nüfus baskısı meydana getirmektedir. Kıyı kullanımlarındaki çeşitli çıkar çatışmalarının yaşanma sebebi kıyının kıt ve artırılmaz bir kaynak olmasından ileri gelmektedir (Akın, 1998).

Anayasamızın 43.maddesinde, “Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.” hükmü yer almaktadır (TC. Anayasası, 1982). Dolayısıyla kıyı, doğrudan herkesin serbestçe yararına sunulmuş kamu malı niteliği taşımaktadır. Bu nedenle kıyının devredilmesi, tapu siciline bağlı bulunması, hacedilmesi, mülkiyet kazanılması mümkün değildir. Bir komisyon tarafından belirlenen kıyı kenar çizgisi, kamu malı niteliğindeki kıyı alanlarını ve özel mülkiyetin sınırını belirlemekle birlikte kıyı alanları yönetimi, korunması ve planlanmasında da önemli bir yere sahiptir. Anayasanın 43. Maddesi, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliği ve diğer kanunlarla güvence altına alınan kıyılarda planlama ve uygulama faaliyetleri Kıyı Kanunu hükümlerine bağlanmıştır .

Kıyı alanlarında, dolgu alanlarında ve sahil şeritlerinde kıyının kamu yararına kullanımı sağlayan ve 3621 Sayılı Kıyı Kanununda izin verilen yapı ve tesislerin yapılabilmesi için onaylı imar planlarının bulunması zorunludur. İmar planları belediye mücavir alan planların uygulanması ve kontrol edilmesi, belediye mücavir alan sınırlarında belediyeler, bu alanlar dışında valilikler tarafından yürütülmektedir. Dolgu alanlarındaki planlar ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı onayı ile yürürlüğe girerken, 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu kapsamındaki alanlarda yapılan imar planlarını Kültür ve Turizm Bakanlığı onayıyla yürürlüğe girmektedir (KK,1990).

3621 Sayılı Kıyı Kanunu 5. Maddesine göre kıyı ve sahil şeritlerinde planlama ve uygulamaya geçilebilmesi için onaylı kıyı kenar çizgisinin bulunması gerekir. Ancak kanunlarda güvence altına alınıp özel yapılaşma koşullarına sahip olan kıyılarda, kıyı kenar çizgisi tespiti yapılmadan ya da varsa dikkate alınmadan uygulamalar yapılmaktadır. Bunun sonucunda kıyı mevzuatında, kıyıların korunması ve kullanılmasında kamu yararı ilkesinin temel alınmasına rağmen yanlış tespitler ve uygulamalar sonucu herkesin serbest erişiminin engellendiği, mülkiyet, planlama ve uygulama sorunlarının ortaya çıktığı kıyı alanları oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı; kıyıda yaşanan bu problemler örnek çalışma alanı üzerinden incelenerek, mevcuttaki durumunun, kıyı kenar çizgisi tespit sürecinin, kıyı değişiminin ve geçmişten günümüze imar planlarının incelenmesiyle yaşanan sorunların nedenlerinin tespit edilmesidir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde kıyıda yaşanan mülkiyet ve planlama problemleriyle bir çok alanda karşılaşıldığı görülmektedir. Tez kapsamında incelenen örnek alan Araklı ilçesi, Merkez mahallesinde kentsel alanın bir parçası olan yapılaşmış kıyı alanının diğer örneklerden ayrışan özelliği, 166 parsel, 139 yapıyı kapsayan 23120,056 m² lik geniş bir alanın özel mülkiyete tabi olmasıdır. Örnek alan, kıyı mevzuatına aykırı biçimde özel mülkiyete konu olan konut ve ticaret alanlarıyla birlikte, yol, otopark, park gibi kamusal alanların yanı sıra sahil yolunun da bulunduğu yoğun bir yapılaşmaya sahip kentsel alandır.

1.2. Literatür Özeti

Kıyı alanları ile ilgili, kıyı kullanımları, kıyı mevzuatı, kamu yararı, kıyıdaki özel mülkiyet, kıyı ekolojisi, bütünleşik kıyı alanları planlaması konularında çeşitli anabilim dallarında yapılan çalışmalar incelenerek literatür taraması yapılmıştır.

Kıyı kenar çizgisi, mülkiyet

Turoğlu (2009), kıyı kenar çizgisinin tespitinde ve Kıyı Kanununun uygulanmasındaki problemleri ele almıştır. Kıyı Kanunu ve Uygulama Yönetmeliğinde bulunan tanımlama ve açıklamalarda jeomorfolojik açıdan eksikler olduğunu bu yüzden de kıyı kenar çizgisi tespitinde yapılan hataların yargı sürecine konu olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda çalışmada, 81 adet dava dosyası incelenerek, arazi çalışmalarıyla yerinde incelemeler ve ölçümler yapılmıştır. Çalışmada kıyı tiplerinin çeşitli olduğu ve bu tiplerin de birbirinden farklı jeomorfolojik elemanlarının bulunduğu vurgulanmaktadır. Kıyı mevzuatında bu çeşitliliğin göz ardı edildiği için tanımlamalarda ve kıyı kenar çizgisi tespitlerinde eksik ve yanlış uygulamaların yapıldığı belirtilmektedir. Sonuç olarak kıyının tanımının jeomorfolojik bir yaklaşımla yapılarak kıyının sınıflandırılması ve bölümlerinin belirlenmesi, kıyı belirlenirken esas olan ve arazide tespit edilmesi gereken jeomorfolojik bulguların eksiksiz olacak şekilde kanunda belirtilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Doğru bir tanımlama ve tespit yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisi tespit komisyonunda bir jeomorfolog bulunması gerektiği belirtilmektedir (Turoğlu, 2009).

Sesli (2005), çalışmasında, öncelikli olarak kıyı kavramının önemini ve kıyıyla ilgili temel kavramları açıklamıştır. Kıyı mevzuatı gelişimi Osmanlıdan itibaren başlanarak ele alınmıştır. Türkiye’de kıyı ile ilgili yaşanan problemler, kıyı kenar çizgisi kavramının önemi ve kıyı kenar çizgisinin belirlenmesinde ve uygulamalarda yaşanan problemler incelenerek, kıyı alanlarının doğru bir biçimde yönetimi ile ilgili ilkeler açıklanmıştır. Çalışmada Türkiye genelinde 26 pilot bölge belirlenerek bu bölgelerin planlama ve uygulama aşamalarının kamu yararı ilkesiyle ilişkisi araştırılmıştır. Trabzon ilin kıyı bölgelerine özel olarak da üç farklı uygulama yapılmıştır. Birinci aşamada; imar planlarının hazırlanmasında kamu yararının gözetilip gözetilmediği araştırılmış, kıyılarda Sahil Yolu ve kamu kurumlarının etkin olduğu ve kamu yararına kullanımın sınırlı kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci olarak; 1973 ve 2002 yıllarına ait hava fotoğrafları incelenmiş ve dijital fotogrametri yöntemi ile kıyı bölgesindeki değişim gözlemlenmiştir. Yapılan incelemeye göre 1973-2022 yılları arasında denizin doldurulmasıyla birlikte toplam 101 hektarlık alan kazanıldığı, 11.3 hektarlık alanın kıyı erozyonu, malzeme alımı gibi nedenlerle kaybedildiği, 1973 yılında ortalama 10-15 metre genişliğinde olan karayolunun 2002 yılında ortalama 30-35 metre genişliğine ulaştığı tespit edilmiştir. Son olarak, Coğrafi Bilgi Sistemi yardımıyla kıyı kenar çizgisi ve mülkiyet ilişkisi incelenmiştir. Trabzon ili Arsin ilçesinde kıyı kenar çizgisi ihlali

yapan 37 parseli kapsayan 23445 m² 'lik alan ve 29 yapı tespit edilmiştir. Çalışma sonuçları incelenerek, mevzuat ve idari yapı açısından, planlama ve teknolojik gelişmelerin kullanımı açısından değerlendirilmiştir (Sesli,2005).

Solmaz'ın (2017), çalışmasında Türkiye'de kıyı politikalarının gelişiminin izlenerek, kıyılarda yaşanan mülkiyet sorunlarının tespiti ve çözümüne dair öneriler getirmek amaçlanmıştır. Kıyı mevzuatının geçmişten günümüze gelişimi, kıyılarda izlenen politikalar incelenmiştir. Tarihsel süreç içinde Kıyılarda mülkiyetin oluşum sebepleri olarak Osmanlı döneminde ham toprağı işlemek suretiyle ekonomiye kazandırmak amacıyla özel mülkiyete izin verilmesi ve Cumhuriyet döneminde Türk Medeni Kanunu 621. Maddesinin devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde mülkiyet oluşabilmesinin önünü açması olarak açıklanmıştır. Kıyıda mülkiyet sorunlarının nedeninin ise ilk sebebi olarak geçmişte kazanılmış mülkiyet hakları, ikinci sebebi olarak kıyı kenar çizgisinin tespitine dair sorunlar olarak belirtilmiştir. KKÇ tespitine dair sorunların tespit yapılırken farklı coğrafi özellikleri bulunan kıyılarda aynı usullere göre tespit yapılması, KKÇ tespitinin hem idare hem de yargı organları tarafından belirlenmesinden kaynaklandığı belirtilip bu duruma yönelik kanuni düzenlemelerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Kıyıda mülkiyet problemleri ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Mahkemelerinde verilen kararlar incelenerek bu kararlar doğrultusunda çözüm önerilerinde bulunulmuştur (Solmaz, 2017).

Akdeniz ve İnam (2021), Türkiye kıyılarından farklı örnekler inceleyerek deniz, göl ve akarsu kıyılarında yaşanan kıyı kenar çizgisi mülkiyet sorunlarını ortaya koyarak çözüm önerisi getirmeyi amaçlamıştır. Deniz kıyılarında yaşanan sorunlar için Muğla ili Bodrum ilçesi kıyıları, göl kıyılarında yaşanan sorunlar için Afyon ili Akşehir Gölü kıyıları, akarsu kıyılarında yaşanan sorunlar için Sakarya Nehri kıyıları örnek alan olarak incelenerek değerlendirmeler yapılmıştır. Örnek alanlarda kıyı kenar çizgisi mülkiyet ilişkisi, kıyıda kalan taşınmazlara açılan davalarda verilen yargı kararları incelenmiştir. Yapılan değerlendirmelerde bu alanlarda yaşanan problemlerin bir planlama ve yönetim sorunu olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak, daha önce yürürlükte olan mevzuata uygun olarak kazanılmış mülkiyet hakkı sebebiyle kıyıda kalan taşınmazlara açılan tapu iptal davaları yerine bu taşınmazların kamulaştırma/trampa çalışmalarına konu edilmesinin sağlanması ve bu alanlarda yargı kararı ile kıyı kenar çizgisi geçirme işlemi yerine bakanlığın KKÇ geçirme veya yenileme yapması gerektiği belirtilmektedir (Akdeniz ve İnam, 2021).

Uzun ve Çelik (2014), çalışmasında Türkiye'de kıyı yönetiminin önemi ve gerekliliği ve yaşanan problemlere değinilmiştir. Kıyı mevzuatından hareketle kıyı alanlarında özel

mülkiyetin bulunamayacağı, kıyıdaki tapuların iptal edilmesiyle vatandaşın iç hukuk yollarında çözüm bulamayarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurması sonucu devletin ağır tazminatlar ödediği belirtilmiştir. Bunun sonucunda yapılan yasal düzenlemeler ve eksiklikler açıklanarak bu eksiklerin giderilmesi için mülkiyetin yeniden düzenlenmesine yönelik yeni bir yöntem önerilmiştir. Önerilen Değiştirilmiş Arsa Düzenlemesi (DAD) Metodu açıklanarak bu kapsama giren tüm parsellerden yüzde 40 oranında DOP kesintisi yapıp, kalan yüzde 60 oranındaki alanlar karşılığında imar parselleri tahsis edilmesi gerektiği belirtilmiştir. AİHM kararlarında kıyıda kalan taşınmazlara taşınmazın bedelinin tam karşılığının ödenmesi gerektiğini belirtildiğinden kıyıdaki parseller için yüzde 60 tahsis miktarının yüzde 40' ı kıyıdaki parsel malikleri adlarına, yüzde 20'si ise Maliye Hazinesi adına imar parseli olarak tahsis edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Önerilen metodun yararları, yasal düzenlemelerde bulunması gerektiği anlatılarak uygulama üzerinden açıklanmıştır (Uzun ve Çelik, 2014).

Ekoloji ve Planlama

İsmail (2016), Trabzon kıyılarında meydana gelen kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, habitat değişimi ve kayıplarının belirlenmesi amacıyla çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmalarla Trabzon ilinin 1957-2015 yılları arasındaki yaklaşık 119 kilometrelik kıyı değişimi incelenerek yaklaşık 954,74 hektarlık bir değişim tespit edilmiştir. Habitat ve su hacmi kayıplarının toplam 954,36 ha olduğu tespit edilerek kıyı ilçeleri değerlendirilerek karşılaştırma yapılmıştır. Kıyı değişimi ve habitat kaybının en fazla yaşandığı bölgenin Trabzon merkezde olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizler ve kıyı değişimleri değerlendirilerek tartışılmıştır. Yapılan çalışma kıyıda meydana gelen fiziksel değişimin ekoloji üzerindeki etkilerinin tespit edilmiş olup, benzer değişimlerin yaşandığı kıyı alanlarında kısa ve uzun vadede meydana gelebilecek fiziksel, ekonomik, ekolojik ve habitat değişikliklerinin irdelenmesi için bir ön çalışma niteliğindedir (İsmail,2016).

Cengiz'in (2009), çalışmasının amacı, kırsal karakter gösteren bir yerleşim olan Yalova ili Armutlu ilçesinin doğal ve kültürel değerlerin koruma ve kullanma dengesi içerisinde, ekolojik özelliklerinin sürdürülebilirliğinin sağlandığı, alana özel ekolojik planlama stratejileri geliştirilerek ekolojik bir plan oluşturmaktır. Çalışmada ilk olarak kıyı ile ilgili tanımlamalar yapılarak, kıyıların ekolojik özellikleri, koruma kullanma dengesi açısından önemi, kıyı alanlarındaki çevresel baskılar açıklanmıştır. Ulusal ve uluslararası ölçekte yapılan kıyı alanları ekolojik planlama örneklerine yer verilmiştir. Çalışmanın

sonuçlarına göre araştırma alanın sahip olduğu doğal kaynaklar nedeniyle koruma öncelikli bir alan olduğu belirlenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Armutlu ilçesinin yoğun yerleşim alanları için uygun olmadığı, tarım, eko turizm, termal turizm gibi kullanımlara uygun olduğu ortaya konulmuştur. Çalışma alanına ilişkin yeterli veri tabanının bulunmaması sebebiyle alanın ekolojik özellikleri Coğrafi Bilgi Sistemi aracılığıyla tanımlanarak ileride yapılacak olan çalışmalarda kullanılacak bir ekolojik veri tabanı oluşturulmuştur. Alana özgü saptanan koruma, kullanım, etkileşim bölgeleri doğrultusunda tarım, yerleşim, turizm alanlarına yönelik planlama stratejileri geliştirilerek 1/25000 ölçekli ekolojik plan oluşturulmuştur (Cengiz, 2009).

Kıyı Mevzuatında Kamu yararı Kavramı

Sağ ve Yıldırım (2011), kıyının kamu malı olması ve kamu yararına kullanılmasının zorunlu olmasından hareketle, Türkiye’deki kıyı alanları kullanımı ve Kıyı Mevzuatı, kamu yararı kavramıyla ilişkilendirilerek incelemiştir. Kıyı alanları kullanımlarının kamu yararı esasına bağlı olarak şekillenmesi gerekirken hatalı kullanımlarla bozulması konusunda, kıyı mevzuatındaki kamu yararı kavramına yaklaşımdaki yetersizliklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Kıyıda plan kararlarıyla getirilen kullanım alanlarında, herkesin eşit ve serbest erişiminin engellenmesinden ve kamu yararına kullanımın sağlanamamasından kaynaklanan sorunlar üzerinde durularak Kıyı Mevzuatı kamu yararı açısından incelenmiştir. Kıyı Mevzuatının 8. 9. 12. ve 15. maddelerinde teorik olarak kamu yararı kavramının benimsendiği ancak uygulama ve yaptırım yönünden yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. 5, 6 ve 7. maddelerinde ise kamu yararı kavramının hem teori hem de uygulama konusunda yetersiz olduğu belirtilerek bu maddelerin kamu yararı kapsamında yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Çalışma sonucunda kıyılarda özel mülkiyetin önüne geçmek, eşit kullanım ve sürdürülebilirliği sağlamak için çözümün kamu yararına kullanım ilkesiyle mümkün olacağı ifade edilmiştir (Sağ ve Yıldırım, 2011).

Kıyı Alanları Yönetimi ve Planlama

Kıran (2008), hassas bir dengeye sahip kıyı alanları planlanırken kullanılan yöntemler, geçmişten günümüze yapılan hatalar, planlama yapılırken nasıl bir yaklaşım izlenmesi gerektiği konularını tartışmıştır. Kıyı mevzuatının tarihsel gelişim süreci incelenerek, kıyı planlaması ve uygulamasında yaşanan problemler ele alınmış ve planlama sürecinden

bahsedilmiştir. Son bölümde karşılaşılan problemlere çözüm sunacak nitelikte olan Çıralı Kıyı Yönetim Planı ayrıntılı olarak ele alınarak bütünleşik kıyı alanları yönetimin gerçekçi ve etkin bir yaklaşım olduğu vurgulanmıştır (Kıran, 2008).

Gülbitti 'nin (2017), çalışmasında, ilk olarak kıyı ile ilgili tanımlamalar yapılarak kıyı mevzuatı incelenmiştir. BKAY ve Planlaması kavramının ortaya çıkış süreci, amacı ve gelişimi açıklanarak ulusal ve uluslararası ölçekte BKAY politikaları incelenmiştir. İncelenen BKAY süreci ile ilgili çalışmalardan hareketle, hangi amaç, hedef ve stratejilerin belirlenmesi gerektiği, mevcut durumda hangi sorunların yaşandığı, yaşanan problemlerin çözümüne yönelik Türkiye'ye özgü şartlar doğrultusunda hangi önerilerin yapılabileceği sorularına cevap aranmıştır. Farklı çalışma alanlarında ve disiplinlerdeki uzman kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda BKAY konusundaki eksikler ve problemler tespit edilerek mevcut durum incelenmiş, geleceğe yönelik kavramsal, yönetsel ve eylemsel ihtiyaçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur. Türkiye'de BKAY ve planlamasında yönetsel açıdan yetersiz olduğunu, planlama sürecinde yasal ve planlama konularında gelişmeler olsa da uygulama, izleme değerlendirme ve katılım konularında somut adımlar atılmadığı ve planlama sürecinde yeterli uzmanlaşma ve farkındalık olmadığı belirtilmiştir. Çalışmada yönetsel düzenlemeler arasında eşgüdüm bulunmaması, planlar arasında uyumsuzluklar olması, katılımın sağlanamaması gibi problemler ortaya konularak planlama çalışmalarının yalnızca mekânsal planlama olarak değil bir yönetim süreci olarak ele alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Gülbitti, 2017).

Değerli ve Erbaş'ın (2020) çalışmasında, bütünleşik kıyı alanları ve mekânsal planlama ilişkisi kapsamında İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planları, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkeleri çerçevesinde karşılaştırmalı bir tablo şeklinde incelenerek değerlendirilmiştir. İncelenen planlar sonucunda, ülkemizde BKAP yapım sürecinde koordinasyon eksikliği yaşandığı ve planlar arasında bir uyum sağlanamadığı ve bu durumun bütünleşik kıyı alanları planı yapımına ait planlama sürecini, gösterimleri belirleyen bir mevzuatın olmayışı ve planların mekânsal planlar hiyerarşisinde yer almayışından kaynaklandığı belirtilmiştir. Birçok kararın yatırım odaklı olduğu, yer seçimi kararlarının bir şerit olarak gösterilmesi sebebiyle yatırım kararların şerit üzerinde herhangi bir yerde serbest bir şekilde yer seçmesine olanak tanıdığı belirtilmektedir. İncelenen bütünleşik kıyı alanları planlarında, kara ve denizin birbirinden bağımsız olarak ele alındığı ve etkileşimin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Çalışmada, sektörler arasında koordinasyon eksikliğinin bulunduğu, planlar arasında eşgüdüm sağlanamadığı, toplumsal ve çevresel

kararların planlama sürecine yansımadağı, sadece kara bölümüne kararlar getirildiğı, deniz bölümünde ekosistem ve su kaynaklarına yönelik kararların bulunmadığı ve incelenen planların bütüncül bir yaklaşım içermediğı ortaya konulmuştur. Kıyı alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kıyıda yetkili idareler ile faaliyet gösteren sektörler arasında eşgüdüm sağlanmasına yönelik yönetim modelinin oluşturulması için süreçte yer alan aktörlerin farkındalığının sağlanmasının ve ekonomik, toplumsal, çevresel boyutların bir arada düşünülmesinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir (Değerli ve Erbaş, 2020).

Erbaş ve Salt (2020), çalışmasında, rekreasyon ve rekreatif alan terimlerinin birbirlerinin yerine kullanıldığını ancak farklı anlamları ve hukuki statüleri bulunduğunu belirtmiştir. Çalışmada bu kavramların yönetmeliklerde nasıl tanımlandığı incelenmiştir. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğı'nde rekreasyon ve rekreatif alanların toplamı yeşil alan olarak ifade edilmiştir. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğı'nde açık ve yeşil alan bölümünde rekreasyon alanlarına yer verildiğı, rekreatif alanlarla ilgili bir tanım bulunmadığı belirtilmiştir. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'te ise rekreatif alanların tanımlaması yapılarak, sahil şeritlerinin birinci bölümünde uygulama imar planlarının rekreatif alanları, toplum kullanımı için açık alan olarak düzenlenmesi gerektiğı belirtilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda rekreasyon alanlarının özel mülkiyete konu olabilecek biçimde yapılaşma olanağının bulunduğunu, rekreatif alanların ise daha çok kıyı kullanımına ait bir kavram olarak tanımlanıp özel mülkiyet ve yapılaşma olanağı bulunmadığını ortaya koymuştur. Planlar hazırlanırken, alınan plan kararlarında ve plan gösterimlerinde bu kavramların yönetmeliklerdeki tanımına ve farkına dikkat edilmesi gerektiğı ifade edilmektedir (Erbaş ve Salt, 2020).

Kıyı alanları ile ilgili; sahil şeridi, kıyı kullanımları, kıyı mevzuatı, kamu yararı, kıyıda özel mülkiyet, kıyı ekolojisi, bütünlük kıyı alanları planlaması konularında kıyıda bir çok farklı açıdan ele alan çalışmalar incelenmiştir. İncelenen çalışmalarda kıyı alanlarında yaşanan birçok problemin tespit edildiğı ve çözüm önerileri getirildiğı görülmektedir. Kıyılardan yararlanmada kamu yararı gözetilmesi gerektiğı ve kıyıların sahip olduğu doğal, kültürel değerlerin ve ekolojik özelliklerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, koruma kullanma dengesi gözetilerek planlanması gerektiğinin üzerinde durulmaktadır.

Kıyılara arazi elde etmek amacıyla yapılan müdahaleler sonucu kıyı kenar çizgisi değişmekte ve bu durum kıyı ekosisteminde habitat ve su hacmi gibi ekolojik kayıplara yol açmaktadır. Kıyıların sahip olduğu potansiyellerin değerlendirilerek etkin bir şekilde kullanımını sağlamak, ekolojik özelliklerinin ve doğal değerlerinin sürdürülebilirliğini

sağlamak için etkin bir kıyı yönetimi ve üst ölçekli planlama anlayışı gerekmektedir. Yapılan çalışmalar, bu gereklilikle ortaya çıkan Bütünleşik Kıyı Alanları Planının, yapım sürecinde kordinasyon eksikliği yaşanması, planlar arasında uyum bulunmaması, yasal düzenlemelerin yetersiz olması, plan hiyerarşisi içinde bulunmaması gibi nedenlerle etkin bir kıyı yönetiminin sağlanmasında yetersiz olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Kıyılarda yaşanan bir diğer sorun devletin hüküm ve tasarrufunda bulunması gereken kıyılarda özel mülkiyetin varlığıdır. Yapılan literatür taramasından hareketle kıyı alanlarındaki mülkiyet sorununun sebepleri;

- Kıyı mevzuatının teorik olarak kamu yararı esasına dayandırılmasına rağmen eksiklerin bulunması ve uygulamada hatalara sebep olması (Sağ ve Yıldırım, 2011),
- Osmanlı Döneminde kıyılarda toprağı işlemek suretiyle ekonomiye kazandırmak amacıyla özel mülkiyete izin verilmesi (Solmaz, 2017),
- Cumhuriyet döneminde Türk Medeni Kanunu 621. Maddesinin devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde mülkiyet oluşabilmesinin önünü açması (Solmaz, 2017),
- Geçmişte hukuka uygun olarak kazanılmış mülkiyet hakları (Akdeniz ve İnam, 2021),
- Kıyı kenar çizgisinin tespitinde yapılan hatalar şeklinde sıralanabilir.

Kıyı ile ilgili incelenen çalışmalarda, kıyıda kalan özel mülkiyete tabi parseller ve yapıların tespit edilerek kıyının mülkiyetten arındırılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Kıyıda kalan özel mülkiyet alanları için açılan tapu iptal davaları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin verdiği tazminat kararları ile sağlanan çözümlerin ağır sonuçlara yol açtığı belirtilerek iptal davaları yerine kıyıda kalan taşınmazlara dair yasal düzenlemelerde değişiklikler, mülkiyetin yeniden düzenlenmesine yönelik düzenlemeler ve uygulamalar önerilmiştir (Uzun ve Çelik, 2014).

Kıyıda yaşanan mülkiyet sorunuyla bir çok alanda karşılaşmakta olup, bu durum kıyıya erişim, kamu yararına kullanım, planlama ve uygulama açısından bir çok probleme de yol açmaktadır. Kıyı kenar çizgisi, mülkiyetin sınırını belirlemenin yanı sıra planlama sürecinin de ön koşuludur. Kıyıda yaşanan bu sorunlar, kıyıların kamu yararı esasına dayanarak herkesin eşit erişimine açık olarak yapılması ve uygulanmasına engel teşkil etmektedir.

1.3. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan, kullanımında kamu yararı ilkesinin temel alınması gereken, doğrudan herkesin serbestçe yararına sunulmuş kamusal alanlardır. Kıyılar, korunması, kullanılması, planlanması ve uygulanması özel kanun hükümleriyle açıklanmış olan yapılaşmanın kısıtlandığı ve özel mülkiyetin yasaklandığı alanlardır. Kıyı mevzuatında, kıyıların korunması ve kullanılmasında kamu yararı ilkesinin temel alınması gerektiği belirtilmesine rağmen yanlış tespitler ve uygulamalar sonucu herkesin serbest erişiminin engellendiği, mülkiyet, planlama ve uygulama sorunlarının ortaya çıktığı kıyı alanları oluşmaktadır. Bu çalışmada kıyıda yaşanan mülkiyet, planlama ve uygulamadan kaynaklanan problemlerin örnek çalışma alanı üzerinden alanın mevcut durumunun, kıyı kenar çizgisi tespit sürecinin, kıyı değişiminin ve geçmişten günümüze imar planlarının incelenerek yaşanan sorunların nedenlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışmada, kıyının ve kıyıda bulunan yapılaşmış alanın nasıl değiştiği, kıyıda bulunan özel mülkiyete konu alanların temelinin nereye dayandığı, imar planlarında ve yapılan uygulamalarda kıyının nasıl ele alındığı sorularına yanıt aranacaktır.

Örnek çalışma alanı olarak Trabzon ili, Araklı İlçesi, Merkez Mahallesi kıyısında bulunan yapılaşmış kentsel alan seçilmiştir. Çalışma alanında, kıyı mevzuatına aykırı bir biçimde özel mülkiyete konu olan konut , ticaret alanları ile yol, park vb. kamusal alanların bulunduğu yapılaşmış kentsel alan çalışma alanı olarak seçilmiştir. Kıyı kenar çizgisi ile deniz arasında kalan, sahil yolu ve konut alanlarını içinde bulunduran bu alan, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı yetkisinde olmakla birlikte alanın onaylı dolgu imar planı bulunmamaktadır.

1.2.Kıyı ile İlgili Tanımlar

Kıyı, en genel anlamda kara ve denizin birleştiği yerlerdir. Kıyı, su ve toprağı ayıran yalnızca bir çizgi olarak değil alan ya da bölge olarak tanımlanır. Kıyılar kara ve deniz arasında bir geçiş bölgesi olmakla birlikte doğal olaylardan etkilenerek sürekli değişim gösterebilen dinamik yapıya sahip alanlardır.

Kıyı jeomorfolojik etki ve süreçlerin kontrolünde aşınım ve birikim olaylarının gelişimi işe oluşan bir yeryüzü şeklidir. Su kütleleri ile kara arasındaki geçiş bölgesini ifade eden kıyıları su kütlesi tarafından kıyı çizgisi, kara tarafından ise kıyı kenar çizgisi

tanımlamaktadır. Jeomorfolojik kapsamda kıyı kenar çizgisi; karasal koşulların etkisi altındaki alan ile denizel koşulların etkisindeki alanı ayıran ve kıyı olarak tanımlanan alanın kara yönündeki doğal sınırını ifade eder (Turoğlu,2009).

3621 sayılı Kıyı Kanunu'na göre;

Kıyı çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi olarak tanımlanmaktadır (KK,1990).

Kıyı kenar çizgisi: Kıyının kara yönündeki sınırını belli etmektedir. 3621 Sayılı Kıyı Kanununa göre; deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını ifade etmektedir. 3621 Kıyı Kanunu'nun 9. Maddesine göre KKÇ'nin tespiti valilik tarafından kamu görevlilerinden oluşturulan en az beş kişilik bir komisyon tarafından yapılır (KK,1990).

Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.

Dar-Yüksek Kıyı: Plaj ya da abrazyon platform olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılardır. Bu kıyı tipinde, su ve kara arasında dikey bir mesafe bulunduğundan, kıyı kenar çizgisi, şev ya da falezin üst kısmından geçmektedir (KKUDY,1990). Şekil 1'de dar yüksek kıyı örneği gösterilmektedir.

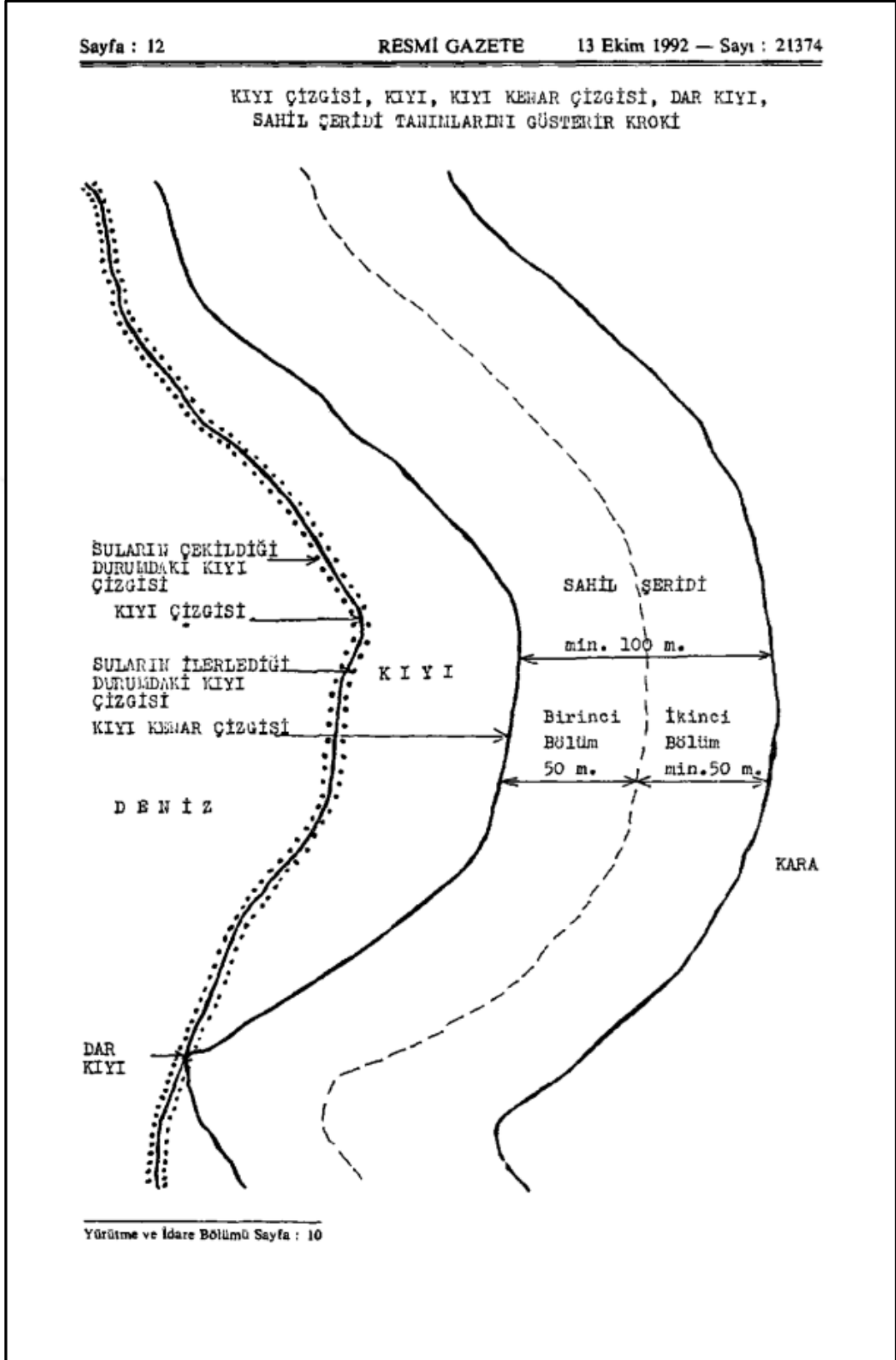
Şekil 1. Dar yüksek kıyı örneği (URL 4)

Alçak Basık Kıyı: Kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu, lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır (KKUDY,1990). Şekil 2'de alçak basık kıyı örneği gösterilmektedir.

Şekil 2. Alçak basık kıyı örneği (URL 4).

Sahil Şeridi: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde olan alanı ifade etmektedir. Bu alan iki bölümden oluşup doğal eşiklere ve kullanım amacına göre belirlenmektedir. “Sahil şeridinin birinci bölümü; sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen; yeşil alan, çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinlenme ve yönetmeliklerde tanımlanan rekreatif alanlar ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğinde belirlenen bölümdür.Sahil şeridinin ikinci bölümü; sahil şeridinin birinci bölümünden sonra, kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulanmasına Dair Yönetmelik içerisinde tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm ve yapı tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer aldığı bölümdür” (KK,1990). Kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi, kıyı ve sahil şeridini gösteren kroki Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Kıyı kanunundaki tanımlamaları gösteren kroki (Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, 1990)

1.3. Dünyada Kıyı Alanları

Dünyada kıyı alanları, barındırdığı ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel işlevlerden dolayı en çok yerleşilen yoğun nüfusa sahip alanlar olmuştur. Yapılan değerlendirmelere göre dünyada kıyı alanlarında bulunan nüfus, dünya nüfusunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Artan dünya nüfusuyla birlikte kıyı alanlarındaki gelişimin de artacağı öngörülmektedir (Sesli, 2006).

Ülkeler için uzun bir kıyı şeridine sahip olmak doğal ve ekonomik açıdan önemli bir kaynaktır. Bulundurdukları doğal ve kültürel özellikler, limanlar, turizm potansiyelleri ülkelerin ekonomik olarak gelişimine katkı sağlamakla birlikte kimi zaman kalkınmayı sağlayabilecekleri tek sektör olarak da öne çıkabilmez.

Kıyıları toplumun yararlanmasına açık kamusal alanlardır. Kamu yararı ilkesi doğrultusunda kıyıya kamu erişiminin sağlanması ve koruma kullanma dengesinin gözetilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda yasal düzenlemeler ve sahil şeridi kuşağı belirlenmektedir. Ülkelerin sahil şeridi olarak belirlediği kuşak 8 metreden 3 kilometreye kadar farklılık göstermektedir. Aşağıda çeşitli ülkelerin sahil şeridi genişlikleri gösterilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Bazı ülkelerin sahil şeridi genişlikleri (Sorensen, 1995; Sesli,2005)

ÜLKE	SAHİL ŞERİDİ	ÜLKE	SAHİL ŞERİDİ
Ekvator	8 metre	Uruguay	250 metre
Hawaii	40 foot (12,19 metre)	İsveç	100 metre (Bazı yerlerde 300 m.)
Filipinler	20 metre	Norveç	100 metre
Yeni Zelanda	66 foot (20,11 metre)	Danimarka	1-3 kilometre
Endonezya	50-400 metre	Fransa	100 metre
Meksika	20 metre	İspanya	100-200 metre
Brezilya	33 metre	Yunanistan	500 metre
Kolombiya	50 metre	Kosta Rika	50-200 metre
Şili	80 metre	BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu- Karadeniz Kıyısı)	3 kilometre

Amerika'da kıyının korunması ve planlamasına yönelik çalışmalar 1967 yılında Kaliforniya'da başlamıştır. Kıyı alanlarındaki kaynakların korunması, geliştirilmesi ve kullanılması amacıyla 1972 yılında Kıyısız Bölge Yönetim Yasası çıkarılmıştır. Hazırlanan

ilk proje 1770 km uzunluğunda Kaliforniya kıyı alanında uygulanmıştır. Projenin uygulama aşamasında 1 Eyalet Kurulu, 6 Bölgesel kurula uygulama ve denetim yetkisi verilerek, kıyı suları, toprak, kıyısal görünüm, gelişme, enerji, ulaşım, kıyıya erişim, eğitsel ve bilimsel kullanım, rekreasyon ve giderler için fon ana başlıkları altında öneriler ortaya koyulmuştur (Cengiz, 2009).

Almanya, 2389 km kıyı uzunluğuna sahip, kıyı ile ilgili yetki ve sorumluluk öncelikli olarak Çevre, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı'na aittir. Anayasaya göre devlet doğal kaynakların korunması için genel bir görev sahibidir. Federal Doğa Koruma Kanunu'na göre kumullar, bataklıklar, kayalıklar, dik kıyı çizgileri ve sahil kum tepelerini içeren alanlar, yok edecek veya zarar verebilecek faaliyetler yasaklanmıştır. Almanya'da özel kesimlerin elinde bulunan kıyı alanları herkesin kullanımına açmak ve toplum yararına kullanımını sağlamak amacıyla devlet tarafından satın alınmıştır (Sesli,2005).

Belçika, 66 km kıyı uzunluğuna sahip olup, eyaletlerin çevresel konulardaki rolü yönetim ve denetimle sınırlıdır. Denizler ve sahiller kamunun hâkimiyetinde olup bu alanlara erişim kamu haklarıyla korunur. Ancak bazı bölgelerdeki kıyısal kumullar özel mülkiyete konu olabilmektedir. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ile ilgili bir mevzuat bulunmamaktadır (URL 5).

Yunanistan, 13676 km'lik kıyı uzunluğuna sahip olup, bir kıyı politikasına sahip olmamakla birlikte, Arazi Geliştirme Yasası kıyı bölgelerini 4 kısma ayırmaktadır. Bu kısımlar; kıyı banketi ile düşük su seviyesi arasındaki bölge, Liman bölgesi, 500 metre bölgesi, 50 metre derinliğe kadar olan kritik deniz bölgesidir. 1940 tarihi 2344 sayılı kanunda en yüksek kış dalgaları tarafından yıkanan arazi şeridi olarak tanımlanan ön kıyı ile kara arasındaki 50 metrelik mesafedeki kıyı alanı kamu mülkiyeti olarak kabul edilerek kıyıları dâhil tüm kamu mülkiyetleri devlet tapu idaresinin yönetimindedir (Erginöz,1998).

İsveç, 3218 km'lik kıyı uzunluğuna sahip olup 1999 da yürürlüğe giren yeni Çevresel Kanun ile birlikte genel olarak kıyı çizgisinden kara ve deniz yönüne 100 metre mesafesinde kalan alan kıyı koruma alanı olarak ifade edilmektedir. Bu mesafe bazı durumlarda 300 metreye kadar artırılabilir. Kıyı koruma alanında yeni binaların, iskele gibi yapıların inşası yasaktır. Kıyı boyunca yerleşim yerleri, yasaklı bölgeler ve korumadaki alanları haricindeki her yer halkın erişimine açıktır (Erginöz, 1998).

İspanya, yaklaşık 4964 km kıyı uzunluğuna sahiptir. Kamuya ait olan kıyılarda geçiş hakkı engellenemez. Ancak yoğun turizm faaliyetleri sebebiyle kıyının doğal özellikleri bozulmuş, yoğun bir kıyı yapılaşması oluşmuştur (Erginöz, 1998). İspanya'da Çevre

Bakanlığı 1996 yılında oluşturulmuş olup içerisinde uzman bir Kıyılar Genel Direktörlüğü bulunmaktadır (URL 5). 1998 yılında yürürlüğe giren Ulusal Kıyı Kanununa göre kıyısız kamu sahipliği daimidir el koyulamaz, özel mülkiyet hakları üzerinde sınırlamalar belirlemektedir. Koruma alanı olarak kara yönünde 100 metrelik alan belirlenirken yerel ve ulusal idare tarafından gerekli görülen yerlerde 200 metreye kadar artırılabilir. Bu alan içerisinde kumsalların yok edilmesi, atık boşaltılması, yol projeleri gibi konularda ve yayanın denizine erişimini engelleyen uygulamalarda genel yasaklar bulunmaktadır (Erginöz, 1998).

1.4. Kıyı Alanlarında Yer Seçen Faaliyetler

Kıyı alanlar kısıtlı doğal kaynaklar olmalarına karşın ticaret, turizm, endüstri, ulaşım gibi birçok faaliyeti içinde barındırmaktadır. Sahip olduğu doğal özellikler, ekonomik faaliyetler ve sosyal etkinlikler kıyı alanlarını cazip kılmakta ve çok sayıda arazi kullanım çeşidinin bu alanlarda yer seçmesine neden olmaktadır.

Tersane, su ürünlerini üretim tesisleri, yat limanı, kurvaziyer liman, balıkçı barınağı ve çekek yeri, gibi faaliyetler konum ve özellik bakımından kıyıda yer seçmek zorundayken, balıkçılık sektörü denizi, turizm sektörü karayı ve denizi birlikte kullanmaktadır. Bununla birlikte ulaşım, ticaret, endüstri gibi faaliyetler, enerji santralleri, teknik altyapı alanları, turizm tesisleri, askeri alanlar, tarım ve ormancılık faaliyetleri, tüm halkın eşit erişimine açık rekreasyon alanları, eğlenme ve dinleme alanları, spor alanları da kıyılarda bulunmaktadır. Sektörel kullanımların yanı sıra bulundurduğu işlevler nedeniyle konut alanları da kıyı alanlarında yer seçebilmektedir (Gülbitti, 2017).

Kıyılar, barındırdığı doğal ve ekolojik özelliklerin varlığıyla birlikte Doğa ve Deniz Koruma Alanları, Sit Alanları, Milli Parklar, Turizm Bölgeleri gibi özel statüye sahip alanlar bulunur. Kıyı alanlarında yer seçen faaliyetler ve arazi kullanım özellikleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kıyı alanında yer seçen faaliyetler

<p>Ulaşım</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kara ve Demiryolu Bağlantıları • Havalimanları • Limanlar, • Deniz Ulaşımı • İskeleler, Demirleme alanları • Boru Hatları 	<p>Ticaret</p> <ul style="list-style-type: none"> • Limanlar ve Serbest bölgeler • Lojistik merkezler • İthalat-ihracat
<p>Endüstri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemi Sanayi • Tersaneler • Petrol Rafinerileri • Petrokimya Sanayi 	<p>Enerji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Enerji santralleri • Enerji ihtisas bölgeleri • Petrol ve doğalgaz arama
<p>Turizm</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yat Turizmi • Kruvaziyer Turizmi • Konaklama Tesisleri • Günübürlük Turizm Tesisleri 	<p>Savunma</p> <ul style="list-style-type: none"> • Askeri Alanlar • Güvenlik Bölgeleri <p>Sahil Güvenliği</p>
<p>Balıkçılık</p> <ul style="list-style-type: none"> • Su Ürünleri Yetiştiriciliği • Kültür balıkçılığı • Balıkçı barınakları 	<p>Diğer Alanlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rekreasyon Alanları • Eğlenme Ve Dinlenme Alanları • Spor Alanları • Teknik Altyapı
<p>Tarımsal Faaliyetler ve Ormancılık</p>	<p>İkinci Konut Gelişmeleri</p>
<p>Özel Statüye Sahip Alanlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doğa Koruma Alanları • Turizm Bölgeleri • Deniz Koruma Alanları • Milli Parklar • Sit Alanları 	

1.5. Kıyı Alanlarının Hukuki Durumu

Anayasanın 43. Maddesi ve Türk medeni Kanununun 715. Maddesine göre kıyılar özel mülkiyete konu olmamakla birlikte, kıyı alanlarının devletin hüküm ve tasarrufunda yerler olduğu kıyılar ve sahil şeritlerinin kullanımında kamu yararının esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu alanların korunması, kullanılması, kazanılması ve işletilmesi özel kanun hükümlerine bağlanmıştır. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu 5. Maddesinde kıyıda yapılacak planlama ve uygulamada kıyı kenar çizgisinin (KKÇ) tespitinin zorunluluğu olduğu belirtilmektedir.

KKÇ, kamu malı niteliği taşıyan kıyı alanlarının hukuki durumunu belirlemekle birlikte özel mülkiyete konu olan taşınmazların sınırını da belirttiğinden, KKÇ' nin tespitinin planlama ve uygulamanın ön koşuludur (Sesli, 2010). Kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlar olması nedeniyle,

- Kıyılar kamu malı olması nedeniyle satılamaz, devredilemez (Ferudun, 2009).
- Kıyılar üzerindeki zorlayıcı işlemler, kamu yararına engel olacağı için haczedilemez (Akin, 1998).
- Kıyılar özel mülkiyete konu olamayacağı için zaman aşımı yoluyla edinilemez.
- Anayasa'nın kamulaştırma başlıklı 46. Maddesinde kamulaştırma işleminin konusu özel mülkiyete tabi olan taşınmazlar olduğu için kıyı alanları kamulaştırılamaz.
- Kamu malı olmaları ve özel hukuk kurallarına konu olmamaları nedeniyle kıyılar özel kişilerin mallarından farklı şekilde korunur (Akin, 1998).
- Kıyının toplum yararlanmasına açık olarak kullanılmasını engelleyen özel mülkiyete tabi tesisler yapılamayacağından, kıyılar üzerinde özel mülkiyet bulunamaz (Düren, 1976).

Kıyıda kalan özel mülkiyete konu taşınmazların durumu incelendiğinde, devletin hüküm ve tasarrufunda olan kıyıların özel mülkiyete konu olmaları mümkün değildir. Bu nedenle KKÇ tespiti yapıldıktan sonra kıyıda kalan taşınmazlara ilgili defterdarlıklarca herhangi bir bedel ödemeksizin tapu iptal davası açılarak tapuları iptal edilmektedir. Anayasa ve Kıyı Kanunu'nda kıyıda kalan taşınmazlara açılan tapu iptal davalarına ilişkin bir hüküm bulunmamakla birlikte yalnızca KKUDY 10. Maddesinde "Tespit sonucunda, kıyıda kalan özel mülkiyete konu arazilerle ilgili tapu iptal işlemleri ilgili defterdarlıkça yürütülür" hükmü bulunmaktadır (Şimşek, 2010).

Tapusu iptal edilen taşınmaz sahibi hakkını aramak için hukuk yollarına başvurmuştur. 2007 yılına kadarki süreçte kıyıda kalan özel mülkiyet hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle mahkemeye başvuran mülk sahipleri ilk derece mahkemelerden ve temyiz mercii olan Yargıtay'dan sonuç alamamış ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuşlardır (Alğan, 2018). AİHM tapu iptalleriyle ilgili hukuka uygun şekilde kazanılan mülkiyetlerin tapularının bir bedel ödemediği iptal edilmesi aykırı bulunarak tazminat ödenmesi kararları verilmiştir. AİHM kararlarında; anayasa, kanunlar ve kamu yararı gereği kıyılarda özel mülkiyetin olmaması ve kıyıda kalan tapuların iptal edilmesinde bir sakınca görülmemekte, ancak iptal karşılığında tazminat ödenmesi gerektiği belirtilmektedir (Uzun ve Çelik, 2011).

Devletin ödemek zorunda kaldığı tazminat sayıları artınca 2007 yılına kadar olan süreçte tapusu iptal edilen kişinin tazminat davası açamayacağı yönünde olan karar, 23.10.2007 ve 01.11.2007 Yargıtay kararlarında, tapusu iptal edilen malikin tazminat davası açabilmesine imkan sağlamıştır (Şimşek, 2010).

1.6. Kıyıda Kamu Yararı Kavramı

Kamu yararı, hukuk, siyaset, kamu yönetimi, planlama gibi birçok alanın ortak konusu olan bir kavramdır. Bu kavram devlet organlarının işlem ve uygulamalarının nedenlerini ve genel amacını oluşturmakla birlikte, farklı özgürlükler ve haklara bir kısıtlama sebebi niteliğindedir. Kıyılardan yararlanma, 1982 Anayasası'nda belirtilen kamu yararı kavramı başlığı altında bulunmakla birlikte bağlamda temel haklar için bir sınırlama sebebi sayılmaktadır.

Kamu yararının temeli kişi değil, kişilerin bir arada yaşamasıyla oluşan toplumdur. Bu toplumun varlığını devam ettirmesine ve oradaki kurulu düzenin bozulmamasına ilişkin bir çıkar olan kamu yararı kavramının bir noktada da kişinin çıkarı ile tutarlı olması gerekmektedir. Kamu yararı kavramında genel toplum çıkarlarını içinde bulundurması, kişilerin hakları ve mülkiyetleri üzerindeki yetkisini kısıtlanması söz konusudur (Tekeli, 1988).

Kullanım alanları geniş olan, geçmişten bugüne çok çeşitli yaklaşımlarla tanımlanan ve kamu hukukunun önemli kavramlarından biri olan kamu yararı kavramı için net ve değişmez bir tanım yapılamamakla birlikte değişmez nitelikteki özelliği kamu yararının diğer yararlardan üstün olması gerektiği kanısıdır (Tombaloğlu, 2014).

Toplumsal bir öneme sahip olan kıyıların kıt kaynaklar olması, kıyı kullanımında farklı çıkar gruplarının çatışmasına neden olmaktadır. Kıyıda, tarafsız ve eşit bir kıyı paylaşımı sağlanabilmesi için kamu yararı kavramı öne çıkmaktadır. Kıyı alanları, özel mülkiyete tabi alanlar olmadığından herkesin eşit şekilde yararlanmasına açık ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gereken alanlardır. Kıyıların korunması ve kamu yararına kullanımı kıyı mevzuatımızın temel ilkesi olmakla birlikte, kıyı kenar çizgisinden başlayan ve özel mülkiyete konu olarak toplumun yararlanmasına kapatılmış durumda olan alanlar bulunmaktadır.

Kamu yararı kavramı yasal düzenlemelerin içinde bulunmasına rağmen yapılan uygulamalarda kamu yararının sağlanamaması kıyı alanlarında mülkiyet ve planlama sorunlarına yol açmaktadır (Sağ ve Yıldırım, 2011).

1.7.Kıyı Alanları Üzerindeki Çevresel Baskılar

Gelişen teknolojiler ve hızla artan nüfus ve birçok işlevin bir arada bulunması nedeniyle kentlerdeki yerleşim alanları kıyıya yönelmektedir. Yoğun nüfus baskısı beraberinde getirdiği altyapı sorunu, çarpık kentleşme kıyı alanlarındaki doğal yapının bozulmasına neden olmaktadır. Plansız gelişmenin sebep olduğu doğal değerlerin tahribatı, çevre kirliliği, plaj erozyonu ve endemik türler dahil fauna ve floranın tükenmesi gibi ekolojik problemler ortaya çıkarmaktadır.

Kıyı alanlarında bulunan, iklim ve işlevsel çeşitlilik gibi potansiyellerin varlığı kıyıları yerleşim alanı olarak cazip hale getirmektedir. Bu yerleşim alanları incelendiğinde yılın belli dönemlerine kullanılan ikinci konutlar öne çıkmaktadır. Gelişen turizm faaliyetleriyle birlikte yoğunlaşan ve çok katlı şeritsel yapılar olarak uzanan ikinci konutlar hava akımının iç kesimlere girişini engellemekle birlikte kıyıya erişimi de zor hale getirmektedir. Çok katlı yapılar, kıyı peyzajını görsel ve estetik açıdan bozmasının yanı sıra kıyıdaki ekolojik özellikler ve doğal yapıyı da olumsuz etkilemektedir (Kurt, 2015).

Kıyı alanlarının kıt kaynaklar olması ve bu alanlara yerleşim taleplerinin artmasıyla birlikte sınırlı alanlardan arazi elde etmek amacıyla dolgu çalışmaları yapılmaktadır. Dolgu alanlarıyla birlikte kıyının karakteri, barındırdığı işlevler değişmektedir.

Turizm sektörü ülkemizin kalkınması için önemli bir gelir kaynağı niteliğindedir. Üst ölçekli plan kararlarıyla birlikte uygulanan turizm politikaları kentlerin kıyı alanlarında önemli değişim ve gelişimlere sebep olmaktadır. Gelişen turizm faaliyetleri, kıyı alanlarında

hızlı bir yapılaşmaya sebep olurken kentlerin taşıma kapasitelerini de aşacak duruma getirmekle birlikte kıyının doğal karakteri bozarak ekolojik sorunlara da sebep olmaktadır.

Kıyı alanlarında yoğunlaşan sanayi kullanımları birçok çevre sorununa neden olmaktadır. Sanayi kullanımlarından kaynaklı su, toprak, hava ve gürültü kirliliği ortaya çıkmakla birlikte bu kullanımların sebep olduğu katı atıklar ve atık sular kıyının ekolojik yapısı üzerinde baskı unsuru meydana getirmektedir. Bunun sonucunda kıyı alanlarındaki tarım alanlarının zarar görmesi, deniz ve kumsalların kirlenmesi, habitatın yok olması gibi ekolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır (Cengiz, 2009).

Artan nüfus ve kıyı alanlarındaki yerleşim ile birlikte ulaşım sistemi de kıyı boyunca gelişmektedir. Kıyı ile paralel geçirilen karayolları nedeniyle yapılaşma doğrusal şekilde gelişerek kıyı alanlarında toplanmaktadır. Bu doğrusal gelişim kıyı alanları ile iç kesimler arasındaki bağlantıyı zayıflatarak kıyıya erişimi de zor hale getirmektedir. Kıyıya yakın geçirilen karayolları kentin yerleşim dokusunu, silüetini ve özel yapısını bozmakla birlikte plajların yok olmasına ve ekolojik özelliklerin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

1.8. Türkiye’de Kıyı Mevzuatı Gelişimi

Osmanlı Devleti hukuk siteminde kıyıların belirli bir tanımı bulunmamakla birlikte kıyıları diğer arazilerden ayıran bir yasal düzenleme de bulunmamaktadır. Toprak rejimini düzenleyen Arazi Kanunnamesinde de kıyılarla ilgili hükümler bulunmamaktadır (Solmaz, 2017).

Kıyıların, tarıma elverişsiz kayalık, taşlık, ormanlık, kumluk gibi yerler olduğu düşünüldüğünde kıyıların çoğunluğu mevat (ölü) arazi içinde bulundurulabilirken, bütün kıyıları tarıma elverişsiz olarak nitelendirilemeyeceğinden bütün kıyıları mevat arazi tanımına girmemektedir (Cin, 1981).

Osmanlı Devletinin toprak düzeninin temelinde, tarımsal üretimin devamlılığı, ekilen arazilerin boş kalmaması ve tarım arazilerinin daha da artırılması üzerine bir anlayış bulunmaktadır. Bu anlamda Mecelle ve Arazi Kanunnamesinde mevat arazilerinin tarıma açılması nedeniyle bu arazilerde üretimi sağlayan kişilerinin tasarrufuna bırakılması mümkün olmakta ve bu araziler mülkiyeti devlete ait olan ancak işletme ve tasarruf hakları çiftçiye bırakılan Miri Arazi statüsüne dönüşmüştür. Tarihi süreç içinde bu araziler Türk Medeni Kanununun kabulü ile özel mülkiyete dönüşmüştür (Cin, 1981).

Kıyının Türk Hukuk sistemi içerisindeki ilk yasal tanımı ve korunması ilkesi 1926 yılında kabul edilen 643 sayılı Medeni Kanunda bulunmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 641 ve 912 maddelerinde geçen “sahipsiz şeyler ile menfaati umuma ait sular, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır” ibaresi ile birlikte kıyıların herkesin eşit kullanımına açık alanlar olup, özel mülkiyete sahip olan taşınmazların tescile konu edilemeyeceği ifade edilmektedir (Eke, 1995).

Türkiye’de imar planına dair kıyı ile ilgili ilk düzenleme 1933 Tarihli 2290 Sayılı Belediye Yapı Yollar Kanununun 4. Maddesi ile gelmiştir. Bu maddeye göre, deniz ve göl kenarlarından itibaren 10 metre genişliğinde alan kamunun yararlanmasına ayrılmıştır. 1957 yılında yürürlüğe giren İmar Nizamnamesi 40. Maddesi su kenarından itibaren en az 30 metre genişliğindeki bir alana yapılaşma yasağı getirmiştir (Gezim ve Kiper, 1991).

1953 yılındaki 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu ile birlikte devletin kullanımında olan ve devletin malı niteliğindeki arazilerin Bakanlar Kurulu Kararıyla devredilebilmesi ile birlikte kıyıların kamu yararı kavramı dışında kullanımına izin verilmiştir.

1956 yılı 6785 sayılı İmar Yasası ile birlikte yapıların yol ve su kenarlarına olan uzaklıklarını belirleme yetkisi tüzük ve yönetmeliklere bırakılmıştır. İmar Nizamnamesi 40. Maddesine göre imar planı olmayan su kenarlarında 30 metreden sonraki alan için yapılaşma izni verilmiştir.

Kıyılarda düzenli bir yapılaşma sağlamak amacıyla yapılaşma ve kullanım koşullarıyla ilgili olarak yapılan ilk hukuki düzenleme 1972 yılında, 6785 sayılı İmar Kanununa 1605 sayılı kanun ile eklenen Ek 7. Madde ile getirilmiş ve maddenin uygulama yönetmeliği 1975 yılında Ek 8. Madde ile çıkarılmıştır. Bu maddeler ile kıyılara ilişkin planlama, denetleme ve koruma yetki ve sorumlulukları İmar ve İskan Bakanlığına verilmiş, kuşak, kıyı ve kıyı kenar çizgisi tanımları yapılarak kıyı bandı 30 metre olarak belirtilmiştir (Sesli ve Akyol, 1999).

2709 Sayılı 1982 Anayasası'nın 43. Maddesinde yer alan “Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir” ve “Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanım amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir.” hükmü ile birlikte kıyıların korunması güvence altına alınmıştır (TC. Anayasası, 1982). Kıyılardan faydalanmak için sadece kıyı alanlarının belirlenmesi

tek başına yeterli olmayıp kıyılarının devamındaki sahil şeritlerinden yararlanmada da kamu yararı gözetilmesi gerekmektedir.

1982 yılında yayınlanan 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu ile turizm merkezleri ve bölgelerinde yer alan devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlarda doğal ve kültürel yapısı bozulmadan, turizm işletmelerine zarar vermeden bakanlık izniyle birlikte imar planlarına uygun olmak şartıyla kamu yararı kapsamında yapı ve tesisler yapılabileceğine dair bir düzenleme getirilmiştir.

1984 yılında yürürlüğe giren 3086 sayılı Kıyı Kanunu kıyılara özgü çıkan ilk kanun olup bu kanunda, imar planı olan yerlerde derinliği 10 metre, plansız yerlerde 30 metrelik bir sahil şeridi belirlenmiştir. Bu kanun, 1986 yılında Anayasa aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. 3086 sayılı Kıyı Kanunu'nun 4. Ve 9. Maddesinde kıyı kenar çizgisinin tanımı yapılırken jeolojik açıdan kıyı özelliği olan “kayalık” sözcüğüne yer verilmediği, 6. Maddesinde bulunan “kamu önceliği olan yerler dışında plan kararları ile özel yapılanmalara izin verilebilir” kısmını ile 23.maddesinde bulunan “sahil şeritlerinde toplum yararlanmasına ayrılan yerlerde yapılanma” ibaresinde net bir hüküm olmadığından farklı anlamlara gelebileceği, kıyı kuşağının tamamında kamu yararı illkesinin bulunması gerektiği belirtilerek söz konusu maddeler Anayasanın 43 maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Geçici 2. Madde ise kıyıda 1972 yılından önce yapılan özel mülkiyete konu yapılara eklenti yapılamayacağı ancak yıkılması durumunda yeniden yapılmasına toplum yararına tahsis edilip edilmediğine bakılmadan izin verilmesi nedeniyle iptal edilmiştir (Duru, 2001). 1987 yılında yeni kıyı yasası yürürlüğe girene kadar olan süreçte ortaya çıkabilecek sorunları gidermek amacıyla Anayasaya aykırı olmayan hususlar, önceki yasal düzenlemeler ve uygulamalarda yerleşmiş prensipler dikkate alınıp belirlenerek Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından 110 Sayılı Genelge çıkarılmıştır (Eke, 1995).

Dört yıllık bir hukuksal boşluk döneminin ardından 17 Nisan 1990 yılında 3621 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu tarihe kadar olan süreçte denizden itibaren belli bir metrelik bant olarak yapılan tanımından farklı olarak kıyıda ve sahil şeritlerinde uygulama yapılabilmesi için öncelikli olarak kıyı kenar çizgisinin belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kıyıda hiçbir yapı yapılamayacağı belirtilirken, sahil şeridi planlı alanlarda 20 metre, plansız alanlarda 100 metre olmuştur. 1992 yılında bu kanununda bazı maddeleri(3,4,5,7,9,10,11) Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

11 Temmuz 1992 tarihinde iptal edilen 3621 sayılı kıyı kanununun bazı maddelerini değiştiren ve ilaveler getiren 3830 sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Buna göre sahil şeridi

100 metre olarak kalmış, ancak 30.03.1994 tarihinde Kıyı Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle kısmi yapılaşma kavramı getirilerek, 11 Temmuz 1992 den önce kısmen yapılaşmış olan kıyılarda, önceki imar planlarının geçerliliği sağlanmıştır. Kıyılarının hukuki durumu ve kullanımıyla ilgili Cumhuriyet öncesi dönemden günümüze kadar olan süreçte yapılan yasal düzenlemeler Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Türkiye’de kıyı ile ilgili yasal düzenlemeler (Gülbitti,2017)

TARİH	MEVZUAT
1926	643 Sayılı Medeni Kanununun 641. Maddesi
1933/1957	2293 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Yasası 4/F Maddesi
1972	6785 İmar Yasasına 1605 Sayılı Yasa ile Eklenen Ek 7. Madde
1975	1605 Sayılı Yasanın Ek 7. Ve 8. Madde Yönetmeliği
1982	T.C. Anayasası Kıyı Alanları ile İlgili 43. Madde
1984	3086 Kıyı Yasası
1985	3086 Sayılı Kıyı yasasına İlişkin Yönetmelik
1986	3086 Sayılı Yasa İptaline İlişkin anayasa Mahkemesi Kararı
1987	110 Sayılı Genelge
1990	3621 Sayılı Kıyı Yasası
1992	3621 Sayılı Yasanın Bazı Maddelerinin İptaline İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı
1992	3830 Sayılı 3621 Sayılı Kıyı Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa
1992	3830 Sayılı Yasaya İlişkin Yönetmelik
1993	3830 Sayılı Yasaya İlişkin Genelge
1994	3830 Sayılı Yasa Yönetmeliğine ilişkin Yönetmelik Değişikliği
1996	Resmi Gazetede Yayınlanan Kıyı Kanunu’nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik Değişikliği
1996	3830 Sayılı Kıyı Yasası ve Yönetmeliğe İlişkin Genelge
1996	Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma İle İlgili Genelge
1996	209 Sayılı Danıştay Kararı
2004	Kıyı Kanunu’nun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik
2005	Genelge (Kıyı ve Dolgu İmar Planları)
2005	Genelge (3621/3830 sayılı Kıyı Kanunu Kapsamında Bakanlığa İletilen Kıyı Kenar Çizgisi Tespitleri)
2005	3621 Sayılı Kıyı Kanunu’na Ek ve Değişiklik
2006	Genelge (Kıyıda Kaçak Yapıların Önlenmesi)
2006	Genelge (Ahşap İskele)
2007	Genelge (14.08.1996 Tarihli Kıyı Yasası Ve Yönetmeliğe İlişkin Genelgenin İptali Ve Yatırımcılar Tarafından Yapılacak Kıyı Yapılarında Uygulanacak Prosedür)
2010	Genelge (26.04.2007 Tarihli Genelgeye İlişkin Kıyı Yapılarında Planlama Sürecinde Uygulamaya Esas İş Ve İşlemler)
2011	Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
2011	644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
2011	Kıyı Yapı ve Tesislerinde Planlama ve Uygulama Sürecine İlişkin Tebliğ
2013	Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
2014	Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği
2014	Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

Türkiye’de yapılan yasal düzenlemeler incelendiğinde kıyı bandı genişliği ile ilgili ilk belirleme, 1933 yılında Yapı Yollar Kanunu 4. Maddesi ile yapılarak deniz ve göl kenarlarından itibaren 10 metre genişliğindeki alan kamu yararına bırakılmıştır. 1957 yılı İmar Nizamnamesi 40.maddesi su kenarlarında en az 30 metre genişliğinde alana yapılaşma yasağı getirmiştir. 1972 yılında 6785 Sayılı İmar Kanununa Ek 7. Ve 8. Maddeler ile imar düzenine dâhil edilen kıyı alanlarında kıyı bandı 30 metre olarak belirlenmiştir. 1984 yılında kıyılara özel ilk kanun 3086 Sayılı Kıyı Kanununda sahil şeridi planlı alanlarda 10 metre, plansız alanlarda 30 metre olarak belirlenmiştir. 1990 yılında yürürlüğe giren 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ile kıyı şeridi planlı alanlarda 20 metre, plansız yerleşim alanlarında 50 metre, plansız yerleşim olmayan alanlarda 100 metredir. Son olarak 3621 Sayılı Kıyı Kanununda 1992 yılında yapılan değişiklik ile sahil şeridi her yerde en az 100 metre olarak belirlenmiş olup, günümüzde de birinci 50 metre ve ikinci 50 metre olarak iki bölümden oluşmaktadır. Geçmişten bugüne yasal düzenlemeler ile belirlenen kıyı ve sahil şeridi genişliği değişimi Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4.Yasal düzenlemelerle belirlenen kıyı ve sahil şeridi genişlikleri

YASAL DÜZENLEME	KIYI BANDI VE SAHİL ŞERİDİ GENİŞLİĞİ
Yapı Yollar Kanunu 4. Madde (1933)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>10 metre</u> genişliğinde kamu yararına ayrılan alan
İmar Nizamnamesi 40.Madde (1957)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>30 metre</u> genişliğindeki bir alana yapılaşma yasağı
6785 Sayılı İmar Kanununa Ek 7. Ve 8. Maddeler (1972)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>30 metre</u> kıyı bandı
3086 Sayılı Kıyı Kanunu (1984)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>10 metre</u> planlı alanlarda sahil şeridi ▪ <u>30 metre</u> plansız alanlarda sahil şeridi
3621 Sayılı Kıyı Kanunu (1990)	Sahil şeridi; <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>20 metre</u> planlı alanlarda ▪ <u>50 metre</u> plansız yapılaşma olan alan ▪ <u>100 metre</u> plansız yapılaşma olamayan alan
3621 Sayılı Kıyı Kanunu (1992 değişikliği)	Her yerde <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>100 metre</u> sahil şeridi(en az)

1.9. Kıyı Kenar Çizgisinin Önemi

3621 sayılı Kıyı Kanununda yapılan tanımlamaya göre kıyı kenar çizgisi, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını belirtmektedir (KK,1990). Tanım itibariyle doğal bir eşik olan kıyı kenar çizgisi, kıyıda bulunan kullanımlar, kıyıda mülkiyet ve yapılacak planlama çalışmalarında belirleyici ve sınırlandırıcı bir nitelik taşıması nedeniyle hukuksal kavram olarak da nitelendirilebilir. Kıyılar, su hareketlerinin oluşturduğu kayalık, çakıllık, kumluk gibi alanlar olmakla birlikte üzerinde kamunun öncelik ve yararlanması dışında hiçbir tasarrufun bulunmadığı kendine has Anayasal bir rejime sahiptir (YHGK,1997:5).

Kıyı kenar çizgisi, kıyı ve sahil şeridinin belirlenmesinde ve kıyıların hukuki rejimin ortaya koyması açısından önemlidir. KKÇ sahipsiz mal niteliği taşıyan kıyıların rejimini belirtirken özel mülkiyete konu olan taşınmazların da sınırını ifade etmektedir. Bu ifadelerden özetle kıyı kenar çizgisi,

- Kıyının kara yönündeki doğal sınırını
- Özel mülkiyete konu taşınmazların ve kamu ortak mallarının deniz yönündeki sınırını,
- Kıyı alanlarının kullanımı, yönetimi, korunması ve planlanmasında bağlı kalınması gereken bir sınır olarak ifade eder.

Kıyı alanlarının doğal yapısının ve ekolojik özelliklerin korunması, özel mülkiyetin sınırlandırılarak kamu yararı kavramı bağlamında halkın serbest ve eşit yararlanmasının sağlanması, kıyıların koruma kullanma dengesi içerisinde yönetimi ve planlamasının yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisi önemli bir işleve sahiptir.

1.9.1. Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Süreci

Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, İkinci Bölüm 7. Maddesi'nde ;

- Onaylı kıyı kenar çizgisi olmayan yerlerde tespit işlemlerinin valilikler tarafından bir program dahilinde kısa süre içinde gerçekleştirilmesi gerektiği,

- Valilikler tarafından yıllık tespit programları hazırlanarak, tespit işlemlerinin kanun ve yönetmeliklere uygun bir şekilde tamamlanması için önlemler alınması gerektiği belirtilmektedir (KKUDY,1990).

KKUDY İkinci Bölüm 6.Maddesi'ne göre; kıyı kenar tespiti yapılırken ilk olarak "Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonu" oluşturulmalıdır. Bu komisyon valilikler tarafından, kamu görevlilerinden en az beş kişiden oluşturulmaktadır. Komisyonunda;

- 1) Jeoloji mühendisi ve/veya Jeolog ve/veya Jeomorfolog,
- 2) Harita mühendisi,
- 3) Ziraat mühendisi,
- 4) Mimar ve/veya Şehir Plancısı,
- 5) İnşaat Mühendisi meslek gruplarının hepsinden en az bir kişi bulunması gerekir. Komisyonu yönetmek için bu üyeler arasından valiliğin belirlediği bir başkan seçilir (KKUDY,1990).

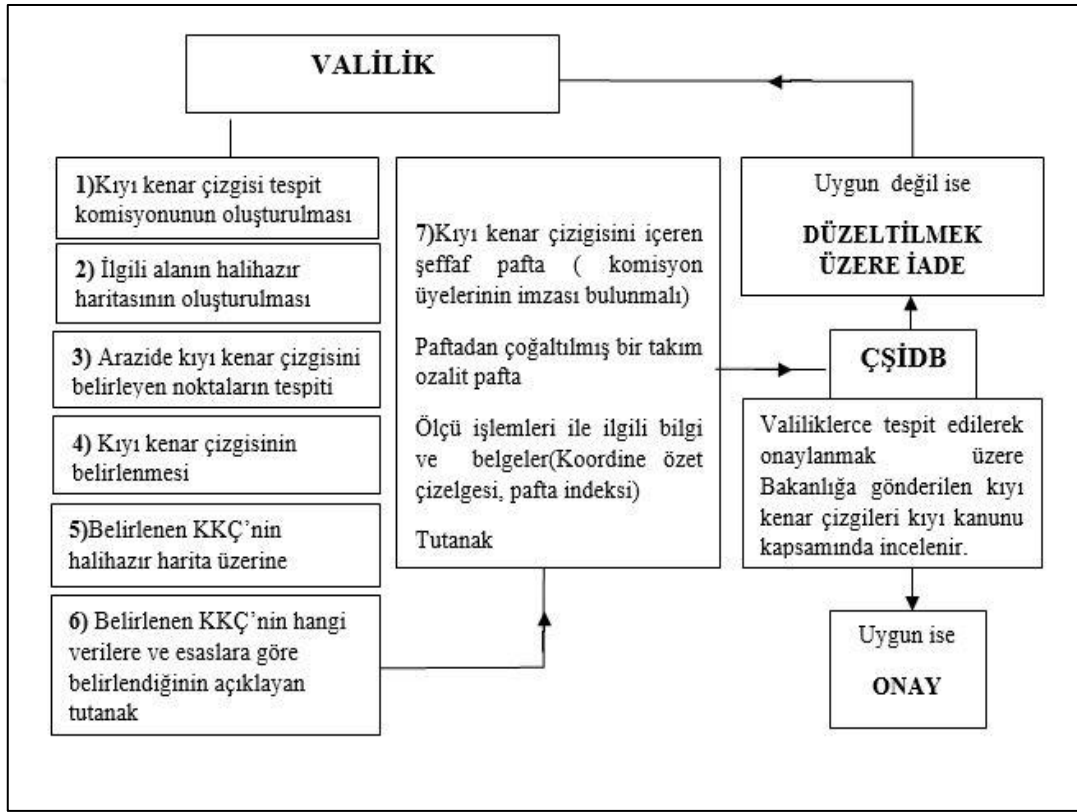
KKUDY İkinci Bölüm 7.Maddesi'nde;

- 1) Daha önce 1/1000 ölçekten küçük ölçekli hâlihazır harita üzerine işlenerek onaylanmış kıyı kenar çizgisi bulunuyorsa, ilgililerce alanın 1/1000 ölçekli hâlihazır haritası yaptırılarak onaylatıldıktan kıyı kenar çizgisi onaylı hâlihazır haritaya aktarılması gerektiği,
- 2) Onaylı kıyı kenar çizgisi olmayan, 1/1000 ölçekli hâlihazır haritası olan yerlerde kıyı kenar çizgisinin, hâlihazır haritanın ilgililerce tamamlanıp onaylatıldıktan sonra tespit edilip haritaya aktarılması gerektiği,
- 3) Kıyı kenar çizgisi ve hâlihazır haritası bulunmayan yerlerde ise öncelikle 1/1000 ölçekli hâlihazır harita yaptırılıp onaylandıktan sonra kıyı kenar çizgisi tespit edilip haritaya aktarılması gerektiği belirtilmektedir (KKUDY, 1990).

Kıyı Kenar Çizgisinin arazide tespit edilerek haritaya geçirilmesi işlemleri KKUDY 8. Maddesinde açıklanmaktadır.Buna göre; ilgili alanın hali hazır haritası temin edildikten sonra arazide kıyı kenar çizgisinin yeri, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun 4. Maddesinde tanımlanan kıyı kenar çizgisinin özellikleri dikkate alınarak tespit edilmektedir. Belirlenen kıyı kenar çizgisi hali hazır harita üzerine işlendikten sonra, kıyı kenar çizgisinin hangi esaslara ve verilere göre tespit edildiğini açıklayan bir tutanak hazırlanarak komisyon tarafından imzalanmaktadır.

Tespit edilen kıyı kenar çizgisinin onay süreci KKUDY 9. Maddesinde açıklanmaktadır. Buna göre; Kıyı kenar çizgisini içeren orijinal pafta, çoğaltılmış bir takım

ozalit pafta, tutanak, ölçü işlemleri ile ilgili bilgi ve belgeler önce valileğe sunulmaktadır. Valilikten uygun görüşü alan kıyı kenar çizgisi onaylanmak için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na gönderilmektedir. Valilikler tarafından tespiti yapılan kıyı kenar çizgileri onaylanmak üzere Bakanlığa gönderilir. KKÇ kıyı kanunu kapsamında incelendikten sonra uygun ise bakanlık tarafından onaylanarak yürürlüğe girmektedir. Uygun görülmediği durumda ise kıyı kenar çizgisi paftaları, yeniden tespit yapmak ya da düzeltmek için valiliğe iade edilmektedir (KKUDY, 1990). Kıyı kenar çizgisinin tespit sürecini gösteren şema Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Kıyı kenar çizgisi tespit süreci şeması

Onaylanarak yürürlüğe giren kıyı kenar çizgisi, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeler tarafından, bu sınırlar dışında valilikler tarafından bir ay süreyle ilan edilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşları bu süre içerisinde kıyı kenar çizgisine itiraz edebilmektedir. Valiliğe yapılan itirazlar, Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonu tarafından on beş gün içinde incelendikten sonra sonuç ve görüşlerin gerekçeleriyle belirtildiği rapor bakanlığa gönderilerek bakanlık tarafından değerlendirilip karar verilmektedir (KKUDY, 1990).

1.9.2. Kıyı Kenar Çizgisinin Değiştiği Haller

KKUDY İkinci Bölüm 9.Maddesi'ne göre onaylanmış olan kıyı kenar çizgileri;

1. Kıyı kenar çizgisinin suya düşmesi,
2. Tekrar eden kıyı kenar çizgisinin bulunması,
3. Kıyı kenar çizgilerinin kenarlaşmaması,
4. Yargı organlarınca kıyı kenar çizgisinin iptali ya da ikinci bir kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi,
5. Önceden kıyı özelliği göstermeyen, daha sonra malzeme alımı sonucunda su alanların oluşması nedeniyle, bu alanları kıyıda bırakacak şekilde tespit edilen kıyı kenar çizgileri, bu su alanlarının deniz, göl veya akarsu ile doğrudan bağlantılı olmadığının Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca belirlenmesi,halleri dışında değiştirilemez (KKUDY,1990).

Doğal ve suni göl kıyı alanlarında maksimum su kotunun Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ya da mahkeme kararları uyarınca değiştirilmesi nedeniyle yeniden tespit işlemi yapılabilir. Kıyı kenar çizgisinin mahkeme kararıyla parsel bazında iptal edildiği durumlarda, bu alanlardaki kıyı kenar çizgisi tespitinde KKÇ bütünlüğü ve sürekliliği sağlanarak bitişindeki KKÇ ile birlikte değerlendirilerek kişilerin kazanılmış haklarını zarara uğratmayacak şekilde yeni tespit işlemi yapılabilir. Mahkeme kararının uygulanması sonucu tespit edilerek onaylanan kıyı kenar çizgisinin, bitişindeki onaylı KKÇ ile uyum sağlamaması halinde mahkeme kararının gerekçeleri dikkate alınarak ve üçüncü kişilerin kazanılmış haklarına zarar vermeden kıyı kenar çizgisi tespit komisyonu tarafından yeniden tespit yapılabilir (KKUDY,1990).

Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 9. maddesine 16 Nisan 2022 tarihinde eklenen f bendi: “Meskun olmayan ve henüz tapu iptal davası açılmamış hazine taşınmazlarının bulunduğu kıyı alanlarında ya da 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu kapsamında Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ve/veya Turizm Merkezi ilan edilerek ilgili Bakanlıklarca kesin tahsis, kesin izin ve/veya üst hakkı verilmiş ve turizm işletmesi belgesi almış yapıların bulunduğu kıyı alanlarında; mevcut onaylı kıyı kenar çizgisine yapılan itirazların Valilik Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonlarınca değerlendirilmesi sonucunda; bu alanların kıyı özelliği taşıyıp taşımadığının bilimsel ve teknik gerekçelere dayanarak hazırlanacak teknik raporda belirtilmek kaydı ile yeni bir kıyı kenar çizgisi tespiti yapılması” şeklindedir (KKUDY,1990)

Yapılan bu düzenlemenin kamu yararına, Anayasanın 43. Maddesi ve Medeni Kanun'un 715. Maddesine, şehircilik ilke ve esaslarına aykırı olduğu, düzenlemenin kıyıda özel mülkiyetin ve yeni yapılaşmaların önünü açacağı, kıyıların daralmasına sebep olacağı ve çevre tahribatının ortaya çıkacağı belirtilerek dava açılmıştır. Danıştay 6. Dairesi'nde 2022/4865 Esas No ile görülen davada 21.09.2022 tarihinde eklenen bendin yürütmesinin durdurulması kararı verilmiştir.

1.10. Kıyı Alanlarında Planlama

1.10.1. Kıyı Alanlarında İmar Planlarının Yapılması

3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nda kıyılarda, dolgu alanlarında ve sahil şeritlerinde kıyının kamu yararına kullanılmasını sağlayan, faaliyet gereği kıyıda bulunması gereken ve kıyı Kanununun kıyıda yapılmasına izin verdiği yapı ve tesislerin inşa edilebilmesi için 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının yapılması ve onaylanmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. İmar planları belediye mücavir alan planların uygulanması ve kontrol edilmesi, belediye mücavir alan sınırlarında belediyeler, bu alanlar dışında valilikler tarafından yürütülmektedir (KKUDY,1990).

İmar planları, kıyılarda ve sahil şeritlerinde belediye sınırları içinde ise belediyeler tarafından yapıлып belediye meclisi tarafından onaylanırken, sınırları dışında kalan yerlerde ise il özel idaresi tarafından hazırlanıp il genel meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girmektedir (Kıran, 2008).

3621 sayılı Kıyı Kanunu'na göre doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazilerde yapılacak olan imar planları Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı onayı ile yürürlüğe girerken, 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu kapsamındaki alanlarda yapılan uygulama imar planlarını Kültür ve Turizm Bakanlığı onayıyla yürürlüğe girer (KKUDY, 1990).

1.10.2. Planlamada Genel Esaslar

3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanununun Uygulamaya Dair Yönetmelik madde ve esaslarına göre kıyıları devletin hüküm ve tasarrufunda olan herkesin eşit ve serbest kullanımına açık olan ve yararlanmasında kamu yararının gözetilmesi gereken kamusal

alanlar olarak tanımlanmaktadır. Herkesin kullanımına açık olan kıyı alanlarına erişimi engelleyecek yapılara, doğal yapısının bozacak faaliyetlere izin verilmemekte ve yapılması durumunda ceza yaptırım uygulanacağı açıkça ifade edilmektedir.

Kıyı Kanununda, kıyı ve sahil şeritlerinde planlama ve uygulama faaliyetleri gerçekleştirebilmek için kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Sahil şeritlerinde yapılacak olan yapıların KKÇ'ye 50 metreden fazla yaklaşamayacağı, ve bu 50 metrelik alanın yalnızca yaya yolu, dinlenme, gezinti ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebileceği ifade edilmiştir (KK,1990).

1.10.3. Kıyıda Yapı

3621 Kıyı Kanunu İkinci bölümü 6. Madde ile kıyının korunması, kıyı ve denizde yapılabilen ve yasaklanan yapılar açıklanmıştır. Buna göre; Kıyılar herkesin eşit ve serbest yararlanmasına açık alanlar olup hiçbir yapı ve müdahale ile duvar, çit, tel örgü gibi engeller oluşturulamayacak, kıyının değişmesine sebep olacak şekilde kazı yapılamayacak, kum, çakıl alınamayacak alanlardır (KK,1990).

Kıyı ve sahil şeritlerinde, 2634 Turizm Teşvik Kanununa göre belirlenen turizm bölgeleri, sahil şeritlerinde bulunan günübirlik turizm alanları, sahil şeridi dışında bulunan konaklama tesislerin tamamlayıcısı olan alanlara ait uygulama imar planları Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafında onaylanır. Bu kapsam dışındaki alanlarına ait uygulama imar planları ise 3194 İmar Kanunu gereğince ÇŞİDB, valilik veya ilgili belediyelerce onaylanarak yürürlüğe girmektedir.

Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, Üçüncü Bölüm, 12. Maddesi'nde kıyılarda yapılaşma ve uyulamaya geçilebilmesi için onaylı 1/1000 ölçekli uygulama imar planının bulunmasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. KKUDY'nin 13. Maddesi a ve b bentlerinde kıyıda yapılabilecek yapı ve tesisler; kıyının korunması, kamu yararına kullanılmasına amacına yönelik olan ve faaliyet özellikleri gereği kıyıdan farklı bir yerde yapılma imkanı olmayan yapı ve tesisler olarak iki başlık altında açıklanmıştır. Aynı maddenin c bendinde ise uygulama imar planı yapılmadan, rekreatif amaçlarla iskele, belirli koşullarda büfe ve seyyar duş, soyunma kabini gibi yapıların yapılabileceği belirtilmiştir. Kıyıda günübirlik tesis alanı yapılamayacağı, yapılan yapı ve tesislerin ise amaçları dışında kullanılamayacağı kesin olarak belirtilmiştir (KK ve KKUDY,1990).

Bunlara ek olarak kıyıda, Trabzon, Rize ve Zonguldak illeri özelinde Cumhurbaşkanı tarafından kamu yararı kararı alınarak sağlık tesisleri kurulabileceği, başka bir alternatif bulunamaması durumunda 4737 Endüstri Kanununa göre kurulan endüstri bölgeleri bulunabileceği belirtilmiştir (KKUDY,1990).

1.10.4. Dolgu Alanları

KKUDY 14. Maddesine göre; deniz, göl ve akarsularda kamu yararı kapsamında ve uygun alternatifler bulunmaması, kıyı alanlarının yetersiz olması gibi sebeplerle uygulama imar planı kararı ile sadece belli kullanımları düzenlemek amacıyla doldurma ve kurutma işlemiyle arazi kazanımı sağlanabileceği ifade edilmektedir. Planların hazırlanması, uygulanması ve doldurma, kurutma işlemlerinin gerçekleştirilmesinde bu alanlardaki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi ve ekolojik dengenin korunması esas alınması gerektiği belirtilirken, doldurma ve kurutma işlemi yapmak için talep, plan hazırlanması ve uygulama süreçleri açıklanmaktadır.

Doldurma kurutma yoluyla elde edilen araziler, özel mülkiyete konu olmayan, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki alanlar olmakla birlikte bu alanlarda, 3621 Kıyı Kanunu 6. Maddesinde belirtilen yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan vb. teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilmektedir (KK,1990).

1.10.5. Sahilde Planlama ve Yapı

Sahil şeridinin belirlenmesindeki şartlar, Kıyı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 16. Maddesinde belirtilmiştir. Sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 100 metre genişliğinde bir alan olarak belirlenmektedir.

KKUDY 16. Maddesi 'nde,

- Sahil şeridinde 11 Temmuz 1992 tarihi öncesinde yürürlükte olan plan ya da mevzuata uygun olarak yapılmış olan ya da inşaat ruhsatı bulunan ve en az subasman seviyesinde olan yapılarda bulunan müktesep hakların saklı olduğu,
- Taşıt yolu açılmayan sahil şeridinin birinci bölümünde bu tarihten önce mevzuata uygun olarak onaylanmış ve yapımına başlanmış ya da mevcutta kullanılan imar yollarındaki müktesep haklar saklı olduğu belirtilmektedir.

Kısmi yapılaşma kavramı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4. Maddesinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre: “Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında; 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzii imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında; üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam alanının yüzde ellisinden fazla olması durumudur” (KKUDY,1990). Kısmen ya da tamamen yapılaşmamış sahil şeritlerinde planlama yapılırken Kıyı Kanununun 5. maddesinde belirtilen genel esasların dikkate alınması gerekmektedir.

KKUDY 17. Madde ‘ye göre Sahil şeridinin birinci bölümü için;

- Bu bölümü kapsayan imar planları toplumun kullanımına açık tümüyle açık alanlar olarak düzenlenmesi gerektiği,
- Yalnızca dinlenme ve gezinti alanları, yaya yolları, seyir alanları ve Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4. Maddesinde belirtilen rekreatif kullanımlar ve aynı yönetmeliğin 13. ve 14. Maddesinde belirtilen kıyıda izin verilen yapı ve tesisler bulunabileceği,
- Bu alanda toplum yararlanmasına açık olsa bile başka bir yapı bulunamayacağı belirtilmektedir (KKUDY,1990).

KKUDY 17. Madde ‘ye göre Sahil şeridinin ikinci bölümü için;

- Bu bölümde yapılacak yapılar da aynı yönetmeliğin 13. Ve 14. Maddesinde belirtildiği,
- Toplum yararlanmasına açık olmak şartı ile konaklama tesisi hariç yönetmelikte belirtilen emsal ve yükseklik koşullarına uymak şartıyla günübirlik turizm yapı ve tesisleri bulunabileceği,
- Sadece onaylı uygulama imar planında belirlenen toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm tesisleri ve KKUDY’in 13. Ve 14. Maddesinde belirtilmiş olan yapı ve tesisler ilgili deniz ve kıyı güvenliğini sağlamak amaçlı lojman ve konaklama benzeri tesisler içermeden karakol gibi güvenlik yapıları bulunabileceği belirtilmektedir (KKUDY,1990).

1.11. Kalkınma Planlarında Kıyı

Kalkınma planları ülkemizde 1963 yılından itibaren hazırlanmaya başlanmıştır. Bu planlar, ülkenin sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, ulaşım, eğitim, adalet gibi konularda gelişiminin, beş yıllık kalkınma hedeflerinin ve mevcut sorunlarının tespit edilerek üst düzeyde politikaların oluşturulduğu planlardır.

Kalkınma planları içerisinde Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) içerisinde kıyılarla ilgili ilk düzenlemeler yer almaktadır. Bu planda kıyılardaki milli park ve turistik alanların korunması ve toplum yararına kullanılması için mevzuat hazırlanacağı belirtilmiştir. Mevzuat hazırlanırken, toplum yararına kullanımda fiziksel planları yapılmış olan ya da turizmin hızlı geliştiği yerlere öncelik verileceği belirtilmiştir. Aynı kalkınma planının çevre sorunları başlığı altında ülkemizde son on yıl içerisinde bazı sanayi projeleri etrafında ve yoğun kentleşme alanlarında hava, su ve kıyıların kirlenmesi gibi çevre sorunlarının ortaya çıktığına değinilmiştir (DPT, 1973).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1984) göl, nehir ve deniz kıyılarının toplum yararına kullanımının sağlanması ve turistik kullanım özelliklerinin bozulmaması için ikincil konut yapımını engelleyici yasal düzenlemelere ilişkin çalışmalar yapılması planlanmıştır. Bunun yanında Akdeniz kıyılarında yeni tersanelerin yapımı için kıyıların ayrıntılı incelenip bir plan hazırlanması öngörülmüştür (DPT,1979).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) doğrudan kıyılara yönelik düzenlemeler içermemektedir. Çevre sorunları başlığı altında sürdürülebilir kalkınmayı temel alınarak mevcut kirliliğin ortadan kaldırılması, yeni oluşacak kirliliklerin engellenmesi ve kaynakların gelecek nesillere aktarımı için koruma kullanma dengesinin sağlanması hedeflenmiştir (DPT, 1985).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) içerisinde kıyıların sanayi, ticaret ve turizm sektörleri yönünden önemi, potansiyeli ve özellikleri dikkate alınarak liman yapımına uygun yerlerin tespitinin yapılması, kıyı şeridinde ekonomik kullanımı düzenlemek amacıyla sahil şeritlerinde kamu yararı kapsamında bir master plan hazırlanması ön görülmüştür. Kıyılarda yapı yoğunlaşmasını engellemek için yeni bir yasal düzenleme yapılacağı ifade edilmiştir (DPT,1990).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(1996-2000) içerisinde turizmin yeterli bir altyapı ile bütünleşmesi için gerekli önlemlere önem verilerek Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) projesinin uygulamaya geçirilmesi için düzenlemeler yapılacağı ön

görülmüştür. Bununla birlikte 3621 Kıyı Kanunu, yüz metre kıyı şeridinin esas alındığı yapılaşmanın topografik koşullar ve doğal kaynakların da dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür (DPT,1996).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) içerisinde kıyı ile ilgili özel düzenlemelere yer verilmemiştir. Doğal kaynakların sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılacağı ve 6831 sayılı Orman Kanunu, 3194 Sayılı İmar Kanunu, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve çevreyle ilgili yönetmelikler içerisinde gerekli düzenlemelerin yapılacağı belirtilmiştir (DPT, 2000).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) içerisinde sanayileşme ve hızlı nüfus artışı ile birlikte doğal kaynakların sürdürülebilirliğin tehlikeye girdiği için gelecek kuşakların ihtiyaçlarını gözeterek doğal kaynakların koruma kullanma dengesiyle kaynakların herkesin eşit bir şekilde yararlanmasını sağlayacak şekilde bir çevre yönetim sistemi oluşturulacağı belirtilmiştir. Bu planda kıyı ile ilgili hükümlere yer verilmemiş, çevre ve sürdürülebilirlik kavramları üzerinde genel tespitler yapılmıştır (DPT,2007).

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018) içerisinde kıyıya yönelik hükümler bulunmamaktadır. Ticaret, altyapı, ulaşım, turizm gibi sektör kararlarında ve genel kararlarda çevreye duyarlı, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda, çevre baskısını azaltan yaklaşımlara yer verilmiştir (DPT,2014).

On birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023) içerisindeki turizm politikaları kısmında kıyı alanlarında turizm sektörü ile ilgili taleplerin koruma kullanma dengesi gözetilerek bütünleşik yönetimi ve planlamasının yapılacağı belirtilmiştir (DPT,2019).

1.12. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi

Kıyı alanlarının sahip olduğu doğal değerler ve potansiyeller, kıyıların çok çeşitli kullanımlar ve sektörler tarafından talep edilmesine ve baskı altında olmasına sebep olmaktadır. Kıyıların sahip olduğu potansiyelleri geliştirmek, endüstri, ticaret, turizm gibi faaliyetlerin taleplerine cevap verebilmek amacıyla yapılan uygulamalar nedeniyle kıyılarda koruma kullanma dengesi sağlanamamakla birlikte doğal ve kültürel kaynakları varlığı ve sürdürülebilirliği tehlikeye girmektedir. Bu durum kıyı alanlarının dengeli ve yararlı kullanımını sağlamak, doğal güzelliklerin yok olmasını önlemek, sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla etkin bir kıyı yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır (Sesli vd. , 2003).

Kıyı alanları yönetimi; kıyılardaki bozulmaların önüne geçmek, kıyıların potansiyellerinden dengeli ve etkin bir şekilde faydalanmak, sürdürülebilir bir gelişme sağlamak esasına dayanır. Karar alma, uygulama ve denetleme süreçlerinin bir bütün olarak ele alındığı, kamu ve yerel grupların birlikte hareket ederek entegre strateji ve politikalara dayanan bir kaynak yönetim süreci oluşturulması olarak tanımlanabilir.

Kıyı alanlarının yönetiminde kıyı ve etkileşim alanı, kıyıda yetkili tüm kurumlar, kıyıyı etkileyen süreç ve yapıların bir bütün halinde değerlendirilmesinin gerekliliği bütünleşik kıyı alanları planlaması yaklaşımını ortaya çıkarmıştır.

Bütünleşik Kıyı Alanları Planı tanımı ve esasları 14.06.2014 tarihinde yayınlanan Resmi Gazete ile Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde belirtilmiştir. Bu yönetmeliğe göre Bütünleşik Kıyı Alanları Planı; “Kıyıları, etkileşim alanı ile birlikte tüm sektörel faaliyet ve planları, sosyal ve ekonomik konuları da içerecek şekilde bütünleşik bir yaklaşımla ele alan, koruma ve kullanma dengesini sağlayacak biçimde mekânsal hedef, strateji ve eylem önerilerini ile yönetim planını kapsayan, 1/25.000 veya 1/50.000 ölçekte şematik ve grafik planlama diline uygun, plan paftası ve planlama raporu ile bütün olarak stratejik planlama yaklaşımı çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde hazırlanan plandır” (MPYY, 2014).

Bütünleşik kıyı alanları yönetimi kavramına göre kıyı alanlarının sadece ekolojik ve çevresel özellikleri değil, sosyal, kültürel, ekonomik özellikleri de dikkate alınmalıdır. BKAY, doğal kaynakların korunarak kalkınma hedeflerinin sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde gerçekleştirilebilmesi için yasal ve yönetsel yapının güçlendirilmesi, yetkili kurum ve kuruluşların bir arada hareket ederek planlama, uygulama ve denetim aşamaların gerçekleştirilmesi, bilimden ve uzman kişilerden yararlanılması ve halkın katılımının sağlanması konularını temel alan bir kaynak yönetim sürecidir (Duru, 2001).

Kıyı alanlarındaki, doğal yapı, sektörler, kullanımlar ve etkilikler arasında denge kurmayı hedefleyen Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi'nin sahip olması gereken genel özellikler:

- 1) Coğrafi, ekolojik ve tematik özelliklere dikkat edilmelidir.
- 2) Sistemli ve bütüncül şekilde ilerlenmelidir.
- 3) Tüm sektörleri dikkate alarak stratejik bir yaklaşım belirlenmelidir.
- 4) Uzun vadede ortaya çıkabilecek süreçlere ve durumlara karşı uyumlu ve esnek bir strateji izlenmelidir.

- 5) Yerleşmelerin ekonomik, sosyal, kültürel özellikleriyle birlikte tüm yerel özellikleri dikkate alınmalıdır.
- 6) Problemleri ortadan kaldıracı ve ortaya çıkabilecek çelişkileri engelleyecek yaklaşımlar izlenmelidir.
- 7) Planlama sürecinde ve yönetimde yetkili ve ilgili tüm tarafların desteği alınmalıdır.
- 8) Planlama süreçleri şeffaf bir şekilde halkın katılımı sağlanarak yapılmalıdır.
- 9) Modern araç ve teknikler kullanılmalı, kıyı planlaması ve kıyı yönetimi araçları birbiriyle entegre bir şekilde yapılmalıdır (Atik, 2011).

Bütünleşik Kıyı Alanlarına Yönetimine dair uluslararası alandaki ilk çalışmalar 1972 yılında çıkarılan Kıyı Alanları Yönetimi Yasası ile birlikte Amerika Birleşik Devletlerinde başlamıştır. Bu yıllarda kıyı alanları yönetimine yönelik çalışmaların tek sektöre dayalı olarak yapıldığı, kara ve kıyı ayrı alanlar olarak ele alındığı için sonuç vermediğinden yeni yaklaşımlar arayışına girilmiştir.

Bunun sonucunda geleneksel yöntemlerden farklı olarak çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutlar bir arada düşünülerek bütüncül bir yaklaşım olan BKAY kavramı ön plana çıkmıştır. Bu yaklaşım 1992 yılı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında yayınlanan Gündem 21 raporunda kıyı alanlarına bütünleşik yönetim kavramına yer verilmiştir (Değerli ve Erbaş, 2020).

2008 yılında, 1976 yılında kabul edilen Barselona Sözleşmesi kapsamında, Akdeniz kıyılarını korumak, gelecek kuşaklara aktarımını sağlayabilmek için iş birliği yapmak amacıyla Akdeniz’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol kabul edilmiştir.

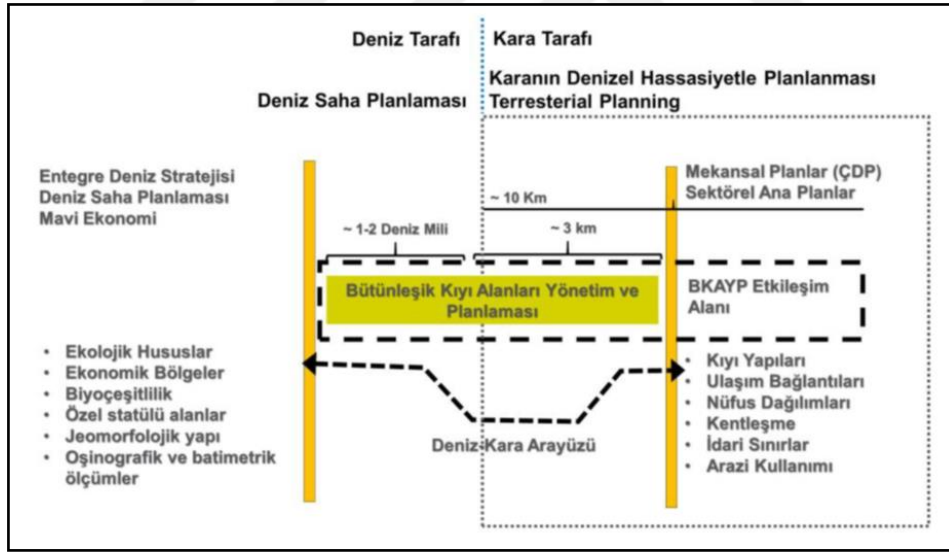
2014 yılında AB’ye üye ülkeler için kıyılarda baskıyı azaltmak, sürdürülebilirliği sağlamak için bütünleşik yönetime olan gereksinim vurgulanarak, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından deniz alanların mekânsal planlaması için bir çerçeve çizmesine yönelik yönetmelik çıkartılmıştır (Değerli ve Erbaş, 2020).

1.12.1. Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi

Bütünleşik Kıyı Alanları Planlaması Türkiye’de 1990’lı yıllarda başlamıştır. Yapılan çalışmalar küçük ölçekli, acil müdahale gerektiren kıyı alanları için hazırlanmıştır. 2000’li yıllarda ölçek genişletilerek özel çevre koruma bölgeleri, lagünler gibi özel alanlara yönelik hazırlanmıştır. İlerleyen süreçlerde yapılan BKAY çalışmalarında temel amaç, kıyı

alanlarında öncelikler doğrultusunda uzun vadeli hedefler belirlenerek kıyı alanlarına yönelik standartlar ve stratejilerin belirlenmesi, ilgili kurumsal ve idari yapılanma ile birlikte halkın da etkin katılımının sağlandığı sürdürülebilir bir yönetim biçimi oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda kıyı ve etkileşim alanı için bütüncül bir planlama anlayışına gidilerek il, körfez, bölge kıyıları ölçeğinde çalışmalar yapılmıştır (Söylemez vd. , 2018).

Bu kapsamda planlamaya başlanmış, 2008 yılı İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Kıyı Alanları Bütünleşik Planlama ve Yönetim Projesi, İskenderun Körfezi Kıyı Alanları Bütünleşik Planlama ve Yönetim Projesi, 2011 yılı Samsun Bütünleşik Kıyı Alanları Strateji Belgesi, Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Strateji Belgesi hazırlanmıştır. İzmit Körfezi BKAP açılan davalar neticesinde iptal edilmiş, bakanlık tarafından gerekli koşullar dikkate alınarak yeniden hazırlanmıştır. Bu planlar planlama hiyerarşisi içerisinde bulunmadığından belirtilen yaklaşımlar alt ölçekli planları yeterince yönlendirememekte ve uygulamada eksikliklere yol açmaktadır (Söylemez vd. , 2018). Türkiye'de BKAY ve planlama şeması Şekil 5 'te gösterilmiştir.

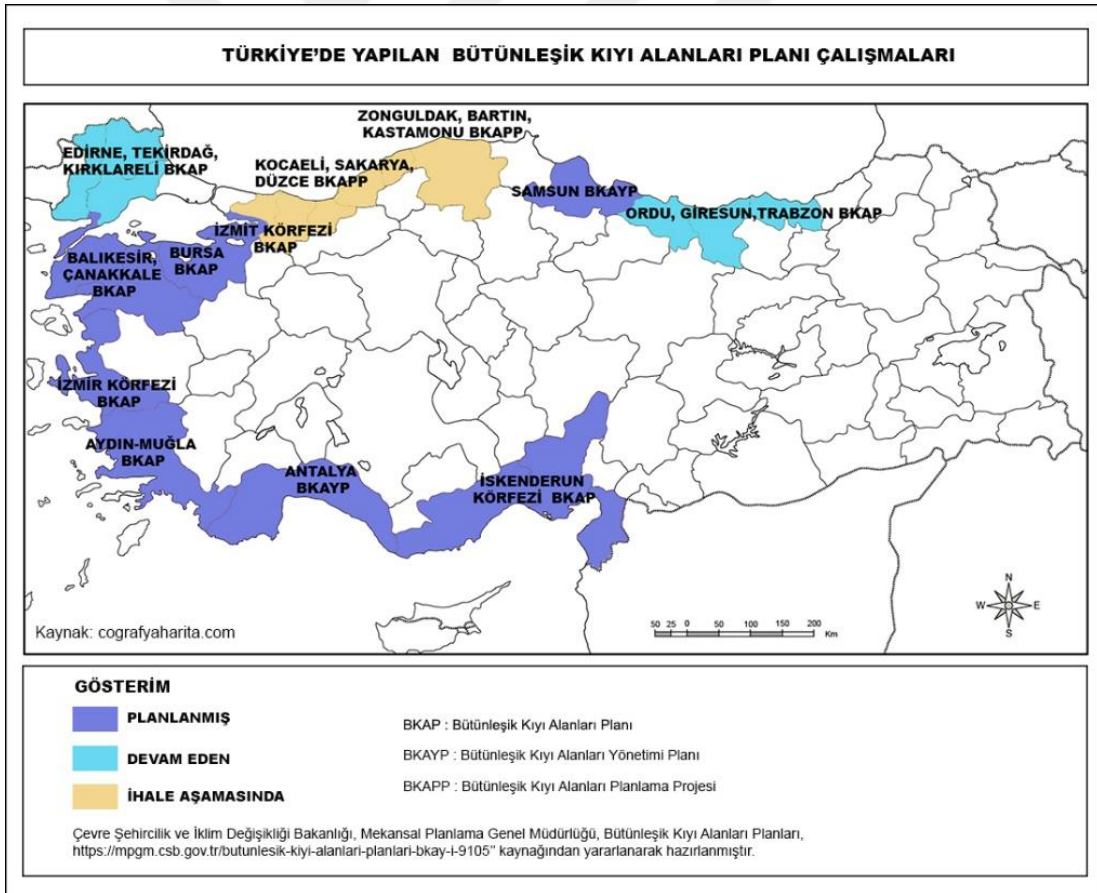
Şekil 5. Türkiye'de BKAY ve planlama şeması (Söylemez vd. , 2018)

2014 yılında Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği içerisinde tanımlaması yapılan Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, planlama süreci içerisinde kendisine yasal ve yönetsel anlamda yer bulmuştur. Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nın yönetmelikte yer bulması ile birlikte hazırlanan planlar şöyledir;

- 2014 İzmit Körfezi (Kocaeli- Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı (Revizyon)

- 2015 İskenderun Körfezi (Adana-Mersin-Hatay) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı (Revizyon)
- 2015 Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
- 2018 Aydın-Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
- 2018 Balıkesir-Çanakkale İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı

Ordu-Giresun-Trabzon Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve Edirne-Tekirdağ-Kırklareli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı devam eden, Kocaeli (Karadeniz Kıyıları)-Sakarya-Düzce İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planlama Projesi ve Zonguldak-Bartın-Kastamonu Kıyı Alanları Planlama Projesi ihale aşamasında olan planlardır. Tamamlanan ve devam eden ve ihale aşamasında olan BKAP Çalışmaları Şekil 6’da ve Tablo 4’te gösterilmiştir.

Şekil 6. Türkiye’de yapılan bütünleşik kıyı alanları planlama çalışmaları

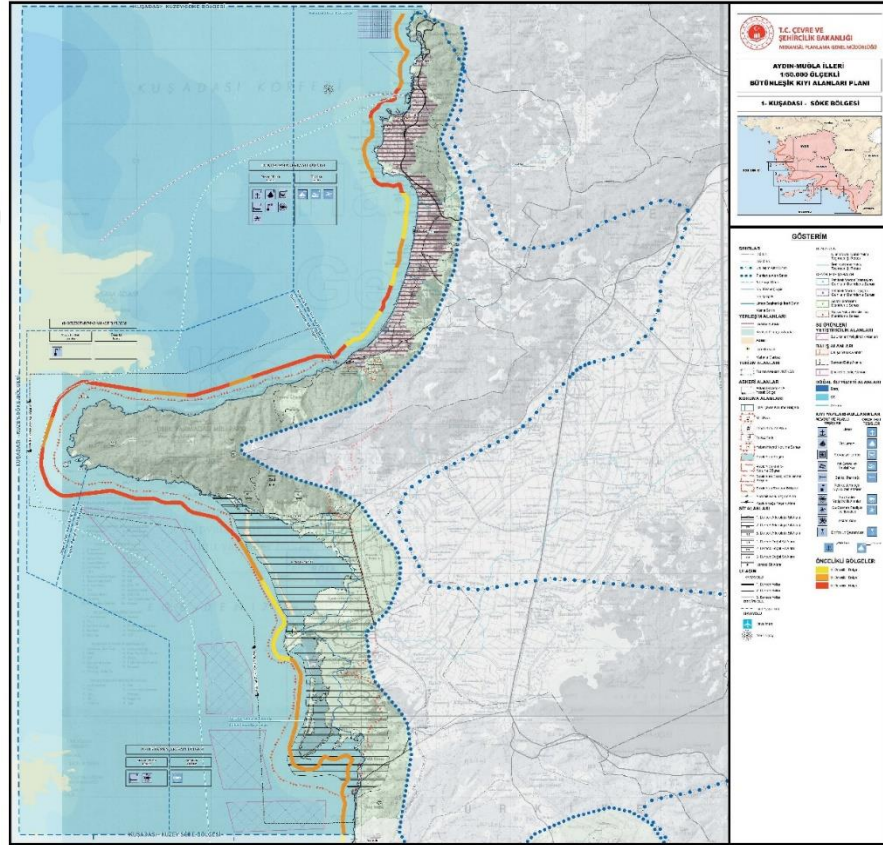
Türkiye’de yapılan Bütünleşik Kıyı Alanları Planlama çalışmaları 2008 yılında başlamış olup günümüzde de devam etmektedir.BKAP çalışmaları incelendiğinde Rize, Artvin, Sinop ve İstanbul dışındaki kıyı kentlerini kapsayan planlama çalışmaları bulunmaktadır. Çalışma alanını kapsayan Ordu-Giresun-Trabzon Bütünleşik Kıyı Alanları Planı devam eden çalışmalar arasında yer almaktadır.

Tablo 5. Tamamlanmış, devam eden ve planlanan BKAP çalışmaları (ÇŞİB, 2022)

TARİH	TÜRKİYE’DE YAPILAN BÜTÜNLEŞİK KIYI ALANLARI PLANI ÇALIŞMALARI
2008	İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
2009	İskenderun Körfezi (Adana-Mersin-Hatay) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
2011	Samsun Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Planı
2011	Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Planı
2012	İzmir Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
2014	İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı (Revizyon)
2015	İskenderun Körfezi (Adana-Mersin-Hatay) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı (Revizyon)
2015	Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
2018	Aydın-Muğla Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
2018	Balıkesir-Çanakkale Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
Devam eden	Ordu-Giresun-Trabzon Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
Devam eden	Edirne–Tekirdağ-Kırklareli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı
İhale aşaması	Kocaeli (Karadeniz Kıyıları)-Sakarya-Düzce İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planlama Projesi
İhale aşaması	Zonguldak-Bartın-Kastamonu Kıyı Alanları Planlama Projesi

1.12.3. Aydın- Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı

1/50.000 Ölçekli Aydın- Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve plan açıklama raporu incelenmiştir (URL 6). Plan, Aydın ve Muğla illerinin kıyı kenar çizgisinin kara ve deniz yönündeki etkileşim alanlarını kapsamakla birlikte, idari sınırlar, ekolojik özellikler, doğal yapı, kıyının niteliği ve potansiyeli gibi ölçütlere göre 7 bölge ve 17 alt bölgeye ayrılarak oluşturulmuştur. Planlama çalışmasında benimsenen ilke ve öncelikler, kıyı alanlarındaki ekolojik özelliklerin, biyolojik çeşitliliğin, sucul ve karasal ekosistemdeki yaşam alanlarının, doğal, kültürel değerlerin ve kıyı alanlarında tüm kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması olarak belirtilmiştir. 1/50.000 Ölçekli Aydın- Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Kuşadası-Söke Bölgesi 1. Alt Bölge Planı Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. 1/50.000 Ölçekli Aydın- Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Kuşadası-Söke Bölgesi 1. Alt Bölgesi (URL 6)

İncelenen plan açıklama raporuna göre; planda talepler ve ihtiyaçlar doğrultusunda yapılacak kıyı yapıları ve çeşitleri tespit edilerek bölge ve alt bölgeler belirlenmiştir. Planda kesin bir yer seçimi yapılmadığı, bunun için daha detaylı çalışmalar yapılması gerektiği belirtilerek, gösterilen bölgelerin çok kriterli karar verme yöntemi (matris) kullanılarak belirlendiği açıklanmıştır. Kullanılan yöntem ve yapılan değerlendirmeler sonucunda Kıyı Kanununda izin verilen kıyı yapılarının yapılabilmesi için 3 sınıf belirlenmiştir. Bunlar; 1. Öncelikli bölge (sarı), 2. Öncelikli bölge (turuncu), 3. Öncelikli bölge (kırmızı) olarak gösterilmiştir (Şekil 7).

Plan kararlarında, alt bölgelerde mevcutta bulunan tesisler gösterilmiş olup, öncelikler tesisler başlığı altında yat limanı, spor faaliyet alanı, su ürünleri yetiştiriciliği alanı, balıkçı barınağı önerilmiştir. Yapılacak kıyı yapılarının belirlenen öncelik sınıflarına göre yer seçeceği açıklanmıştır.

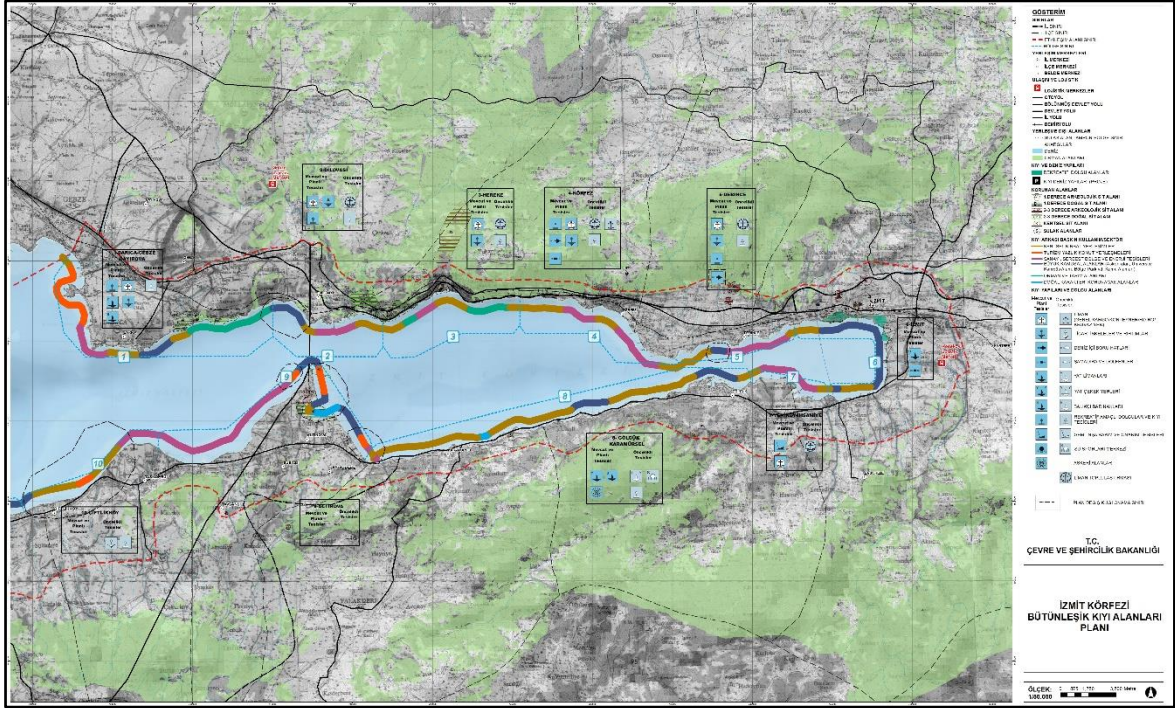
Planda kıyı gelişim stratejileri incelendiğinde;

- İkinci konutları turizm işletmeciliğine yönlendirecek özendirici projeler ve teşvikler hazırlanması,
- Milli Parklar, doğal ve arkeolojik sit alanları, gibi doğal değere sahip alanların korunarak turizme kazandırılması,
- Tabiat parkları, sit alanları gibi doğal değerleri içinde bulunduracak günübirlik tur güzergâhları belirlenmesi,
- Mevcut turizm merkezlerinde alternatif turizm çeşitlerinin belirlenerek kıyının etkin kullanımının sağlanması gibi turizm odaklı stratejilerin bulunduğu görülmektedir.
- Kıyıda diğer gelişim stratejileri ise yapılaşmalarda kıyı silüetinin dikkate alınması, balıkçılığın desteklenmesi ve geliştirilmesi, su ürünleri yetiştiriciliğine önem verilmesi, deniz kaplumbağaları ve Akdeniz fokları yaşama alanlarında yönetim planlarının hazırlanması şeklindedir.

Planlama sürecinde yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda Bodrum, Kuşadası Fethiye, Marmaris gibi ilçelerde yoğun bir kıyı yapılaşması olduğu ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu ile çelişen uygulamalar bulunduğu belirtilmiştir. Ancak incelenen plan kararlarında bu tespite yönelik bir karar getirilmediği, yalnızca yeni yapılacak kıyı yapıları için yer seçimi yapılabilecek bölgeler belirlendiği görülmektedir.

1.12.4. İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı

1/50.000 Ölçekli İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve plan açıklama raporu incelenmiştir. Plan, Kocaeli ve Yalova illeri kıyılarını kapsamakla birlikte, idari sınırlar, ekolojik özellikler, doğal yapı, kıyının niteliği ve potansiyeli gibi ölçütlere göre 12 alt bölgeye ayrılarak oluşturulmuştur. Plan açıklama raporuna göre planda, sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kıyının ekolojik ve fiziki yapısı, mevcutta bulunan ekonomik sektörler, talepler, kamu yararı, kazanılmış haklar ve kültürel değerler gibi bütün veriler değerlendirilerek bölgesel temel gelişim stratejilerinin üretildiği belirtilmektedir. İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı alanları Planının mekânsal bir planlama çalışması olmadığı, bu planda kıyılar için geliştirilen stratejilerin yapılacak olan mekânsal planlama çalışmalarında ilgili birimlerin kendi sorumluluk alanlarına aktarılması gerektiği açıklanmıştır. 1/50.000 Ölçekli İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Şekil 8’ gösterilmiştir.

Şekil 8. 1/50.000 Ölçekli İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı (URL 7)

Planlama sürecinde, plan bütününde kıyı kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı için kaynaklar ve sektörler arası uyum ilkesi esas alınması, doğal ve kültürel kaynakların korunması ve planlama sürecinde ilgili idareler, uzmanlar ve sektör temsilcilerin katılımı sağlanması temel ilkeler olarak belirlenmiştir.

Alt bölgelere göre gelişim stratejileri incelendiğinde;

- Rekreatif kullanımlara önem verilmesi, niteliklerinin korunması ve yeniden kazanımın sağlanması
- Kıyıda bulunan ekonomik ömrünü tamamlamış tesislerin rekreatif kullanımlara dönüşümün sağlanması
- Sınırlı tarım alanların korunması, sulak alanların korunması, çevresel onarım ve iyileştirme yapılması, altyapının geliştirilmesi
- Kıyıda çekek yeri, iskele gibi görece deniz yapılarını yapabilmek için olanak sağlanması,
- Nazım ve uygulama imar planı yapılacak olan alanlarda rekreatif kullanımlara önem verilmesi gibi tüm alt bölgeler için genel stratejiler belirlenmiştir.

Plan kararlarında, alt bölgelerde mevcutta bulunan tesisler gösterilmiş olup, öncelikli tesisler başlığı altında önerilen yat limanı, su sporları merkezi, ticari iskele-rıhtım, liman toplulaştırması, rekreatif maçlı dolgular ve kıyı tesisleri gösterilmiştir. Kıyı arkası baskın kullanım ve sektörler (turizm, sanayi, kentsel kırsal yerleşimler, tarım, orman, doğal karakteri korunacak alanlar) bölgesel olarak şerit halinde planda gösterilmiştir (Şekil 8).

Örnek olarak seçilip incelen iki Bütünleşik Kıyı Alanları Planı için plan yapımı ve gösterim şekillerine dair bir mevzuat bulunmadığından planların birbirinden uyumsuz olduğu görülmektedir. Aydın- Muğla Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nda önerilen tesislerin kıyıda yer seçimi için öncelikli bölgeler belirlenerek şerit halinde gösterilirken, İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nda herhangi bir bölge belirlenmemiş olup, kıyı arkasındaki baskın kullanımlar ve sektörler gösterilmiştir. İncelenen iki plan arasında kullanılan yöntem ve gösterim olarak farklılıklar görülmektedir.

Planlama yapılırken alan belirli ölçütlere göre alt bölgelere ayrılmış olmasına karşın bölgelere belirlenen stratejik kararlar aynı özellikler göstermektedir. İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nda doğal değerlerin korunması, rekreatif kullanımlara önem verilmesi, altyapının geliştirilmesi gibi stratejiler bulunurken, Aydın- Muğla Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nda genel olarak turizm geliştirilmesi ve doğal değere sahip alanların turizme kazandırılmasına yönelik stratejiler bulunmaktadır. Planlarda mevcutta bulunan tesisler

gösterilerek, öncelikli tesisler olarak yat limanı, dolgu alanı, kıyı tesisleri, balıkçı barınakları gibi tesisler önerilmiştir. Genel olarak alınan kararların yatırım odaklı olduğu, kıyı kenar çizgisinin karar yönüne karar getirilirken, kıyı kenar çizgisinin deniz yönüne ve ekolojik durumuna ait kararlar bulunmadığı görülmektedir.

Aydın- Muğla Bütünleşik Kıyı Alanları Planı açıklama raporunda, planlama sürecinde yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda Bodrum, Kuşadası Fethiye, Marmaris gibi ilçelerde yoğun bir kıyı yapılaşması olduğu ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu ile çelişen uygulamalar bulunduğu belirtilmiştir. Ancak incelenen plan kararlarında bu tespite yönelik bir karar getirilmediği, yalnızca yeni yapılacak kıyı yapıları için yer seçimi yapılabilecek bölgeler belirlendiği görülmektedir.

Plan açıklama raporları incelendiğinde, bu planların yapılacak olan planlama ve uygulama süreçlerine geliştirilen stratejiler doğrultusunda yön verecek bir yönetim planı olduğu ve mekansal bir planlama çalışması olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu durum, plan hiyerarşisi içinde bulunmayan bütünleşik kıyı alanları planlarının alt ölçekli planları bağlayıcı nitelikte plan olmadığını göstermektedir.

1.13. Türkiye Kıyı Alanları

Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada olan Türkiye doğal kıyı varlığı ile önemli bir stratejik konuma sahiptir. Karadeniz, Akdeniz, Ege ve Marmara kıyılarının toplam uzunluğu 8333 km olmakla birlikte nüfusun büyük çoğunluğu kıyı alanlarında toplanmaktadır. Ege kıyısı 3484 km, Akdeniz kıyısı 1707 km, Karadeniz kıyısı 1701 km ve Marmara kıyısı 1441 km uzunluğundadır (Akengin vd. , 2016). Türkiye kıyılarının yaklaşık uzunlukları Şekil 9'da gösterilmiştir.

Ege, Akdeniz, Marmara ve Karadeniz kıyılarında toplam 28 il ve 220' nin üzerinde ilçe bulunmakta ve nüfusun yarısından fazlası kıyı alanlarında bulunmaktadır (Ongan, 1997). Kıyı alanlarının, sahip olduğu doğal güzellikler ve barındırdığı rekreasyon, ticaret, endüstri, turizm gibi işlevler nedeniyle tercih edilmesi yoğun bir yerleşim baskısını ve çevresel sorunları beraberinde getirmektedir.

Şekil 9. Türkiye kıyıları yaklaşık uzunlukları

1.14. Doğu Karadeniz Kıyı Alanları

Geçmişte Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en verimli tarımsal üretim alanları olan kıyı ovaları özelliklerini yitirmiştir. Günümüzde bu alanlar; liman, sanayi, turizm, konut gibi amaçlarla yapılaşmış alanlardır.

Doğu Karadeniz Bölgesi yerleşimin kıyıya yakın kesimlerde yoğunlaştığı bir bölgedir. Kıyıdağı yoğun yapılaşmanın nedeni daha önce güneyden geçen kara yolunun 1960'lı yıllarda tamamen kıyıya indirilmesidir. Kıyı boyunca devam eden karayolu, lineer bir şekilde uzanan yapılaşma şekli meydana getirmekle birlikte zaten kısıtlı alanlar olan kıyılarda yeni arazi ihtiyaçları oluşturmuştur. İhtiyaçlar doğrultusunda yeni alanlar elde etmek için yapılan dolgu alanları sonucunda kıyının ekolojik dengesi bozulmuş, kıyıların doğal görünümünü ve işlevini kaybetmiştir.

1.15. Trabzon İli Kıyı Alanları

Trabzon ili Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan önemli bir liman kentidir. Doğuda Rize, batıda Giresun, güneybatıda Gümüşhane, güneydoğuda Bayburt ve kuzeyde Karadeniz ile çevrelenmiştir. Nüfusu 816.684 olan Trabzon kentinde nüfusun büyük bir kısmı, 119 kilometre uzunluğundaki kıyıda yerleşen 10 ilçede yoğunlaşmıştır.

Trabzon kıyılarında dolgu çalışmaları 1960'lı yıllarda başlamıştır. Bu alanlarda yapılaşmış alanlar, yeşil alanlar, çocuk oyun alanları, dinlenme alanları, rekreasyon alanları gibi kullanımlar bulunmaktadır. Sahil yolu, Trabzon ilinde 119 km olan kıyı şeridinin ortalama %75'lik kısmı doldurularak yapılmıştır. Doğal kıyı kaybı en fazla olduğu Trabzon

merkezde %85, Vakfikebir’de %90 oranında, en az tahribat %50 oranında Akçaabat ve Yomra ilçesi kıyılarıdır (Erüz vd. 2010).

Tablo 6. Trabzon ilçelerine ait kıyı uzunlukları (Erüz vd., 2010)

İlçe	Kıyı Uzunluğu(km)
Beşikdüzü	8 km
Vakfikebir	9 km
Çarşıbaşı	9 km
Akçaabat	23 km
Ortahisar	20 km
Yomra	6 km
Arsin	9 km
Araklı	9 km
Sürmene	14 km
Of	12 km
Toplam	119 km

2.YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Çalışma Alanı

Araklı İlçesi, Trabzon'un doğusunda bulunan merkeze 33 km uzaklıkta, doğusunda Sürmene, batısında Arsin, güneyinde Gümüşhane, kuzeyinde de Karadeniz ile çevrili olan bir kıyı kentidir. İlçenin nüfusu 48.382 dir. Araklı ilçesinin ekonomisi tarıma dayalıdır. Fındık ve çay önemli bir yere sahip tarımsal ürünlerdir. Doğu Karadeniz Bölgesinin tipik engebeli yapısının hakim olduğu Araklı ilçesinde yerleşim alanları arazinin kısıtlı olması nedeniyle sahil kesiminde, Karadere Çayı'nın oluşturduğu delta ovası üzerinde ve dere yatağı boyunca yoğunlaşmaktadır. Kentin güney kesimleri kırsal yapılaşma karakteri göstermektedir.

Şekil 10.Çalışma alanının konumu (URL 1)

Tez kapsamında Trabzon ili, Araklı ilçesi Merkez Mahallesi sınırları içerisinde bulunan doğuda Karadere, batıda park alanı, kuzeyde Karadeniz ve güneyde kıyı kenar çizgisi ile sınırlandırılan yaklaşık 95.025 m² büyüklüğünde olan yapılaşmış kıyı çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Çalışma alanının konumu Şekil 10'daki haritada gösterilmiştir.

2.2. Çalışmanın Süreci ve Yöntemi

Kıyıda yaşanan mülkiyet, planlama ve uygulamadan kaynaklanan problemlerin örnek çalışma alanı üzerinden alanın mevcut durumunun, kıyı kenar çizgisi tespit sürecinin, kıyı değişiminin ve geçmişten günümüze imar planlarının incelenerek yaşanan sorunların nedenlerinin ortaya konulması amaçlanan çalışmanın ilk aşamasında Trabzon ili, Araklı İlçesi, Merkez Mahallesi kıyısında bulunan yapılaşmış kentsel alan örnek alan olarak belirlenmiştir. Bu alanda yaşanan planlama ve mülkiyet problemlerini incelemek için alana ait veriler toplanmıştır. Kıyı kenar çizgisi paftaları ve Trabzon ili kıyılarına ait dolgu imar planları Trabzon Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü Planlama biriminden temin edilmiştir. 2014 ve 2022 yıllarına ait 1/5000 ölçekli nazım imar planları ve plan açıklama raporları Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nden, çalışma alanını içeren hâlihazır haritalar, 1987, 2007, 2014, 2019, 2022 yıllarına ait 1/1000 ölçekli uygulama imar planları Araklı Belediyesi'nden temin edilmiştir. Çalışma alanında bulunan konutların yapı ruhsatları, bilgisayar ortamında kayıtlı olmadığından Araklı Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü arşivinde bulunan dosyaların incelenmesi yoluyla temin edilmiştir. Araklı İlçesine ait 1959, 1973, 1975, 1978, 1982 ve 2004 yıllarına ait taranmış hava fotoğrafları Harita Genel Müdürlüğü'nden resmi yazışma yoluyla sayısal olarak alınmıştır.

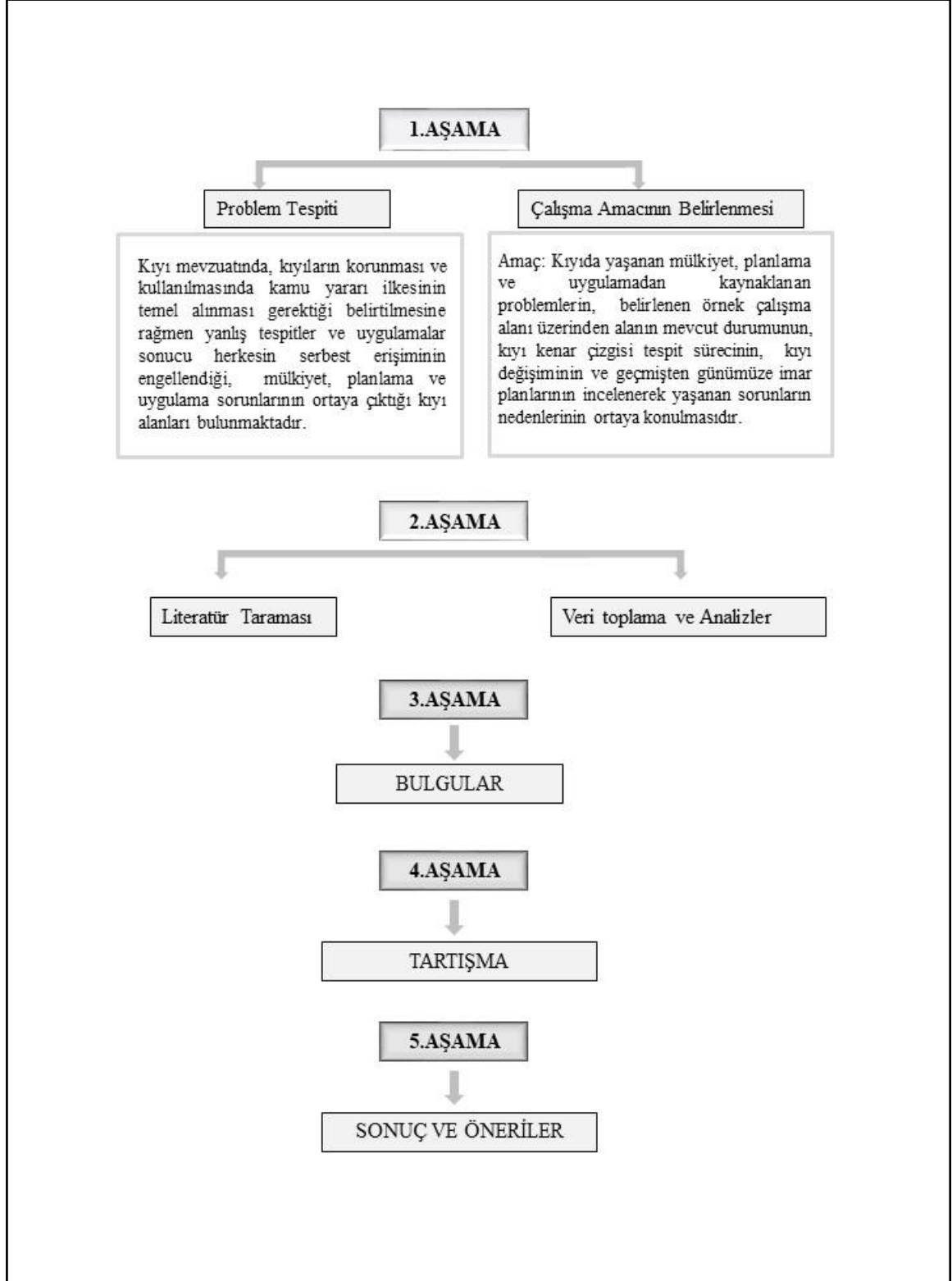
Çalışmanın ikinci aşamasında, örnek alanda arazi çalışması yapılarak, alana ait toplanan veriler kullanılarak analiz çalışmaları yapılmış ve elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. Örnek alanın mevcuttaki durumunu görebilmek için hâlihazır haritası temin edilerek yapılan arazi çalışması ile uydu görüntülerinden yararlanılarak arazi kullanım haritası oluşturulmuştur. Kıyıda bulunan yapıların kat adetleri tespit edilmiştir. Yapılar; 1-2 katlı, 3-4 katlı, 5-6 katlı olarak üç kategoriye ayrılarak haritalandırılmıştır. Araklı Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü arşivinden temin edilen kıyıdaki yapıların ruhsatları 1969-1979, 1980-1989, 1990-1999, 2000-2006 ve 2981 sayılı imar affı kanunu kapsamında ruhsat almış olan yapılar olmak üzere beş kategoriye ayrılarak haritalandırılmıştır. Trabzon ÇŞİD İl Müdürlüğü'nden alınan kıyı kenar çizgisi ile Araklı Belediyesi'nden alınan hâlihazır

haritalar ve kadastral paftalar Netcad programında çakıştırılarak incelenmiştir. Alandaki parseller tamamen ve kısmen kıyıda kalan parseller olarak haritalandırılarak, kıyıda kalan parsel sayısı, yapı bulunan parsellerin sayısı ve alanları hesaplanarak kıyıdaki özel mülkiyetin durumu ortaya konulmuştur.

Trabzon şşİD İl Müdürlüğünden alınan kıyı kenar çizgisi paftaları incelenmiştir. Çalışma alanı içerisinde ilk kıyı kenar çizgisi tespiti yapıldığı tarih ve geçmiş yıllara ait hâlihazır haritalar incelenmiştir. Harita Genel Müdürlüğü'nden alınan 1959, 1973, 1975, 1978, 1982 ve 2004 yıllarına ait taranmış hava fotoğrafları kordinatsız olduğundan öncelikle projeksiyon dönüşümü (ITRF96) yapılmasının ardından, kordinatlı halihazır harita üzerinden dört referans noktası belirlenerek affin dönüşümü yapılmıştır. Netcadde kordinat sistemi tanımlanan hava fotoğrafları üzerinden çizim yapılarak geçmiş yıllara ait kıyı çizgileri elde edilmiştir. Elde edilen kıyı çizgileri, mevcuttaki kıyı çizgisi, kıyı kenar çizgisi ve halihazır haritalar çakıştırılarak kıyının değişimi incelenmiştir.

Araklı ilçesinin geçmişten günümüze kadar hazırlanan ve onaylanan imar planları incelenmiştir. 1987 yılında onaylanan ilk uygulama imar planında kıyı kenar çizgisi işli olmadığından kıyıyı görebilmek için kıyı kenar çizgisi ile 1987 yılı uygulama imar planı Netcad ortamında çakıştırılarak incelenmiştir. 2007-2014-2019-2022 yıllarına ait 1/1000 ölçekli uygulama imar planları incelenerek çalışma alanın getirilen plan kararları karşılaştırılmıştır.

Çalışmanın son aşamasında, yapılan arazi çalışmaları, analizler ve incelemeler sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiş olup, problemler ortaya konularak tartışılmıştır. Kıyıda karşılaşılan bu problemler literatür araştırması ve kıyı kanunu kapsamında değerlendirilerek, yasal-yönetsel ve planlama-uygulama açısından çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Çalışma süreci şeması şekil 11'de gösterilmiştir.

Şekil 11.Araştırma süreci şeması

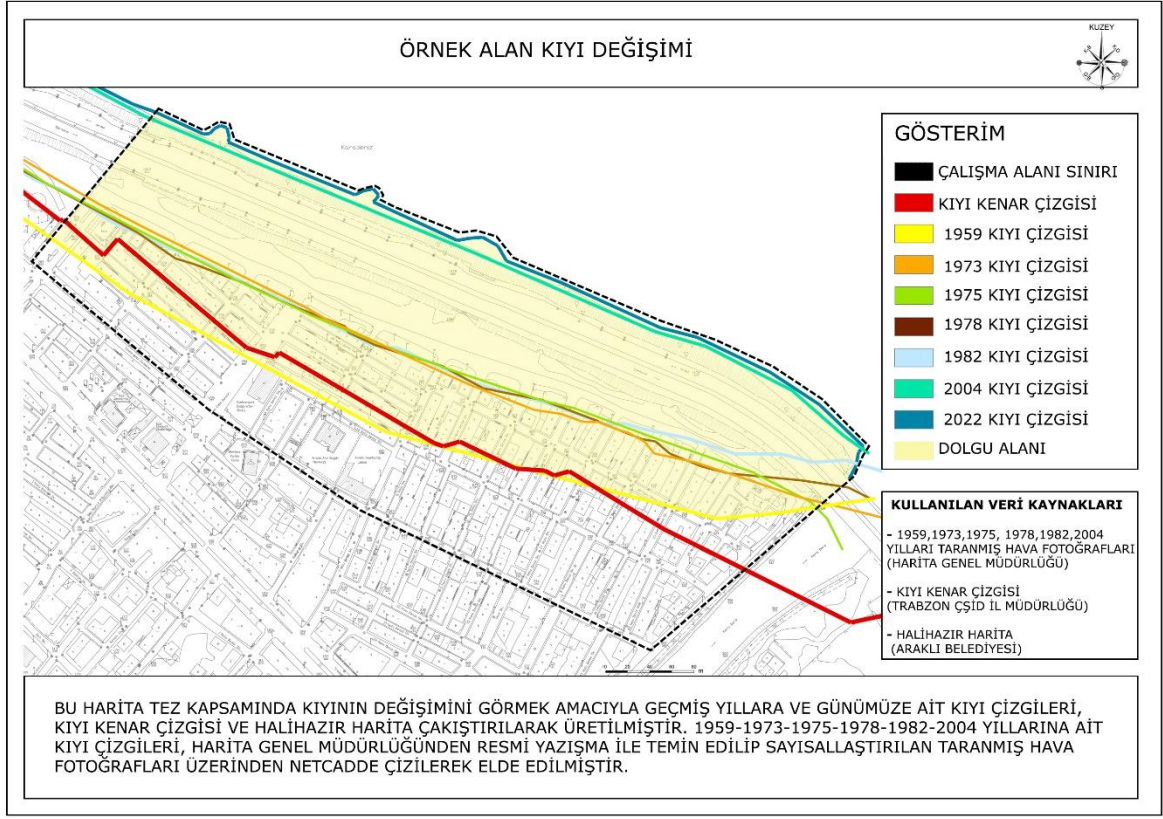
3.BULGULAR

3.1. Çalışma Alanı Kıyı Değişimi

Araklı ilçesi kıyı uzunluğu 9 kilometredir. Çalışma alanının 1959 yılı ve günümüz kıyı değişimini gösteren harita Şekil 10'da gösterilmiştir. Harita Genel Müdürlüğü'nden resmi yazışma yoluyla izinli olarak alınan 1959, 1973, 1975, 1978, 1982, 2004 ait taranmış hava fotoğrafları sayısallaştırılarak netcad ortamında üzerinden çizim yapılarak kıyı çizgileri elde edilmiştir. Kıyının değişimini görmek amacıyla geçmiş yıllara ve günümüze ait kıyı çizgileri, kıyı kenar çizgisi ve halihazır harita karşılaştırılarak aşağıdaki harita oluşturulmuştur (Şekil 12).

1959 yılı ile mevcutta kıyı çizgisini karşılaştırdığımızda yapılan dolgu çalışmalarıyla kıyı çizgisinin değiştiği görülmektedir. Örnek alan içerisinde kalan dolgu alanı hesaplanmıştır. 1959 yılından günümüze dolgu yapılarak yaklaşık olarak 11.5 hektar alan kazanıldığı tespit edilmiştir. İncelenen örnek alanda kıyıda bulunan yapıların büyük bir kısmının dolgu alanı içerisinde olduğu görülmektedir.

Taranmış hava fotoğrafları incelendiğinde kıyıda alanın 1959 yılında deniz olduğu, kıyıda yapılaşmanın bulunmadığı, ulaşımın güney kesimlerden sağlandığı ve yapılaşmanın dağınık ve seyrek biçimde olduğu görülmektedir. 1973 yılına ait hava fotoğrafında günümüzde Araklı ilçesinin merkezinden geçen Trabzon Caddesi'nin ana ulaşım güzergahı olarak kullanıldığı, yapılaşmanın bu güzergah doğrultusunda geliştiği ve kıyı çizgisinin deniz yönünde değişerek kıyıda yapılaşmaların bulunduğu görülmektedir. 1975, 1978 ve 1982 yılları ait fotoğraflar incelendiğinde kıyıda yapıların giderek artmıştır. 2004 yılına gelindiğinde ise Sahil Yolunun inşası sebebiyle yapılan dolgu çalışmalarıyla birlikte kıyı çizgisi yaklaşık olarak bugünkü şekline ulaşmıştır.

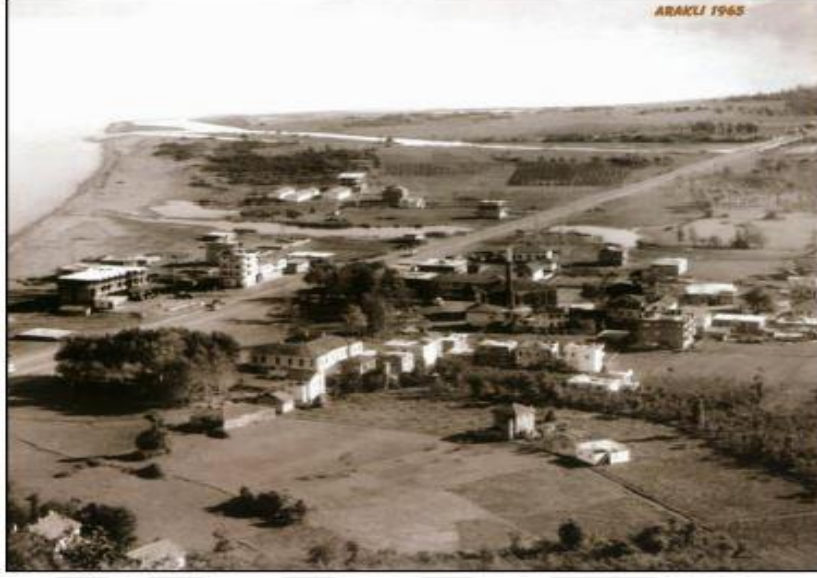
Şekil 12. Çalışma alanı kıyı değişimi

Dolgu alanları, yapımına kamu yararı kapsamında karar verilen ve yalnızca 3621 Kıyı Kanunu 6. Maddesinde belirtilen yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik-sosyal altyapı alanları düzenlenmesine izin verilen alanlardır. Ancak çalışma alanındaki dolgu alanında Kıyı Kanununa aykırı bir biçimde konut alanlarının bulunduğu görülmektedir (Kıyı Kanunu,1990).

Trabzon ili dolgu imar planları incelenmiştir. Beşikdüzü, Vakfikebir, Çarşıbaşı, Akçaaabat, Ortahisar, Yomra, Arsin, Sürmene ve Of ilçelerinde dolgu alanları ve dolgu imar planları bulunmaktadır. Kıyıda bulunan 10 ilçeden 9'unun dolgu imar planı bulunurken yalnızca Araklı ilçesinde dolgu imar planı bulunmadığı, deniz doldurularak yapılan sahil yolunun kapsayan onaylı bir dolgu imar planının olmadığı görülmektedir.

Çalışma alanının içinde bulunduğu doğuda Karadere, güneyde karayolu ve kuzeyde Karadeniz ile sınırlandırılmış kıyı ve sahil şeridini kapsayan alanın 1965 yılındaki görüntüsü Şekil 13'te gösterilmiştir. Geçmişte çok az yapının bulunduğu görülen bu alan günümüzde Araklı ilçesinin merkezini kapsayan yoğun bir yerleşim alanıdır. Çalışma alanı olarak

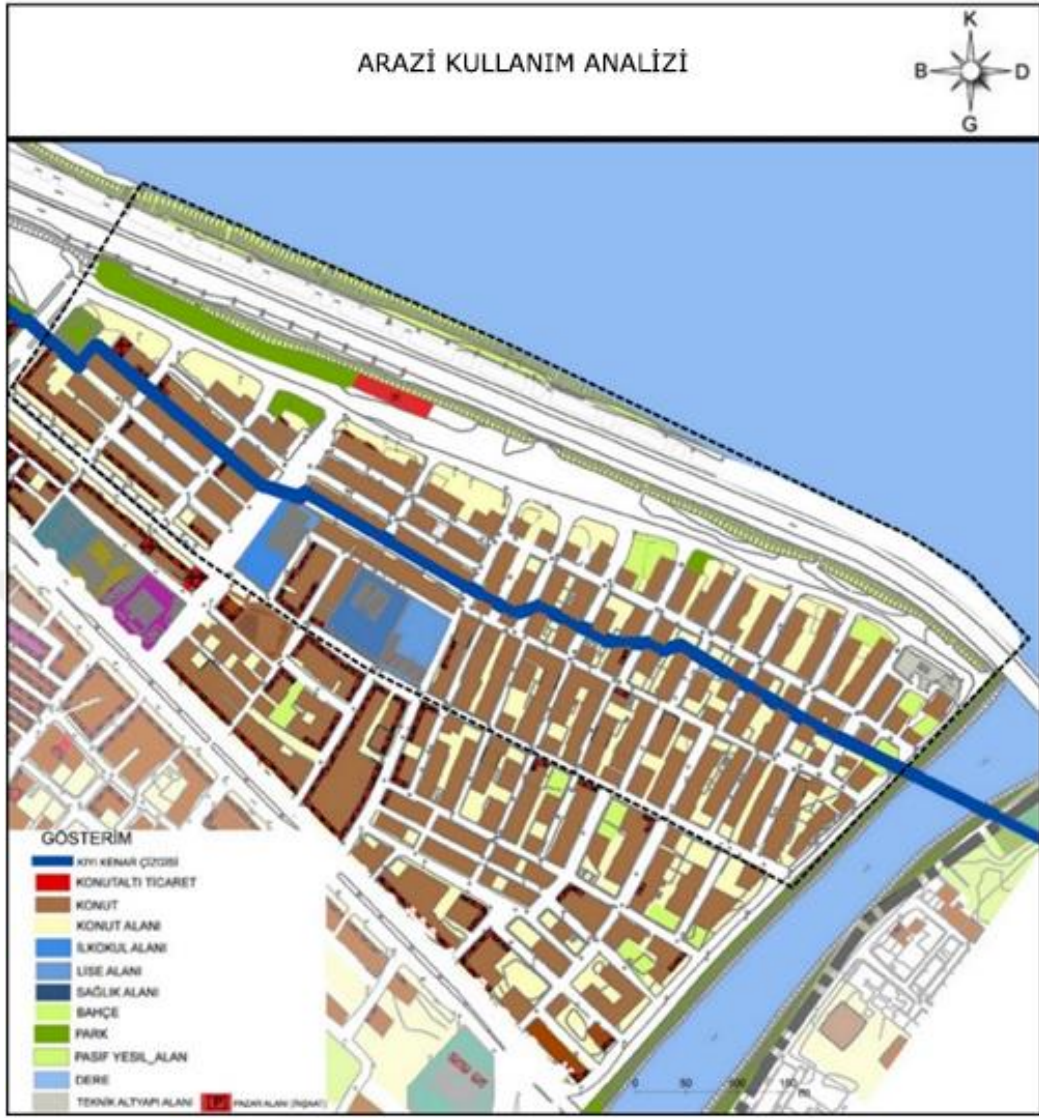
belirlenen kıyı alanında ise, günümüzde karayolu, konut alanları, teknik altyapı alanı, park, pazar alanı (inşaat halinde), konut altı ticaret kullanımları bulunmaktadır.

Şekil 13. Çalışma alanı 1965 yılı görüntüsü (İsmail,2016)

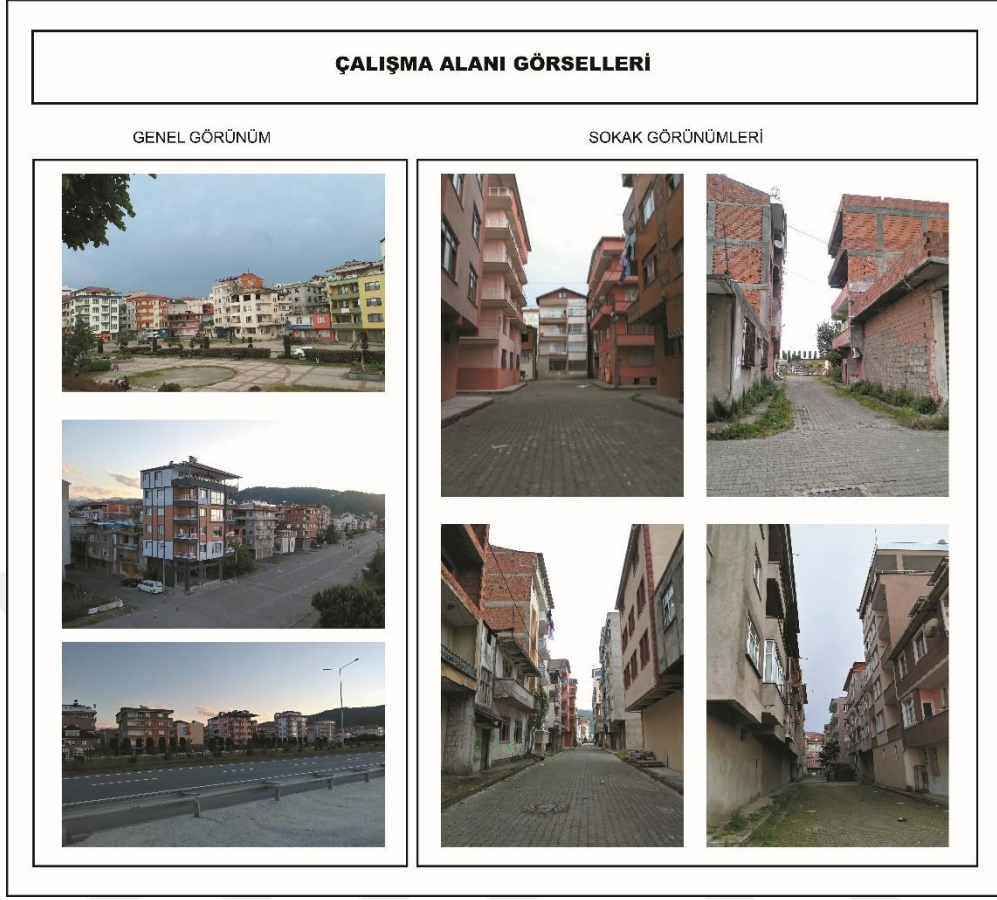
3.2. Çalışma alanı Arazi Kullanım ve Mevcut durumu Analizi

Trabzon ili, Araklı ilçesi Merkez Mahallesi sınırları içerisinde bulunan kıyıda kalan yapılaşmış alan olarak belirlenen çalışma alanını çevresiyle birlikte bütüncül olarak görebilmek amacıyla çalışma alanı sınırı belirlenmiştir. Halihazır haritası temin edilerek yapılan arazi çalışması ile uydu görüntülerinden yararlanılarak arazi kullanım haritası oluşturulmuştur (Şekil 14). Kıyıda kalan alanın genelinde konut alanları bulunmakla birlikte, konut altı ticaret kullanımları, park ve inşaat halinde olan pazar alanı , teknik altyapı alanı ve sahil yolu bulunmaktadır.

Şekil 14. Arazi kullanım analizi

Yapılan arazi çalışmaları kapsamında kıyıda bulunan yapılaşmış alan farklı açılardan fotoğraflanarak çalışma alanının mevcuttaki durumunu gösteren sokak görünümleri ve yapı görselleri Şekil 15’te yer almaktadır.

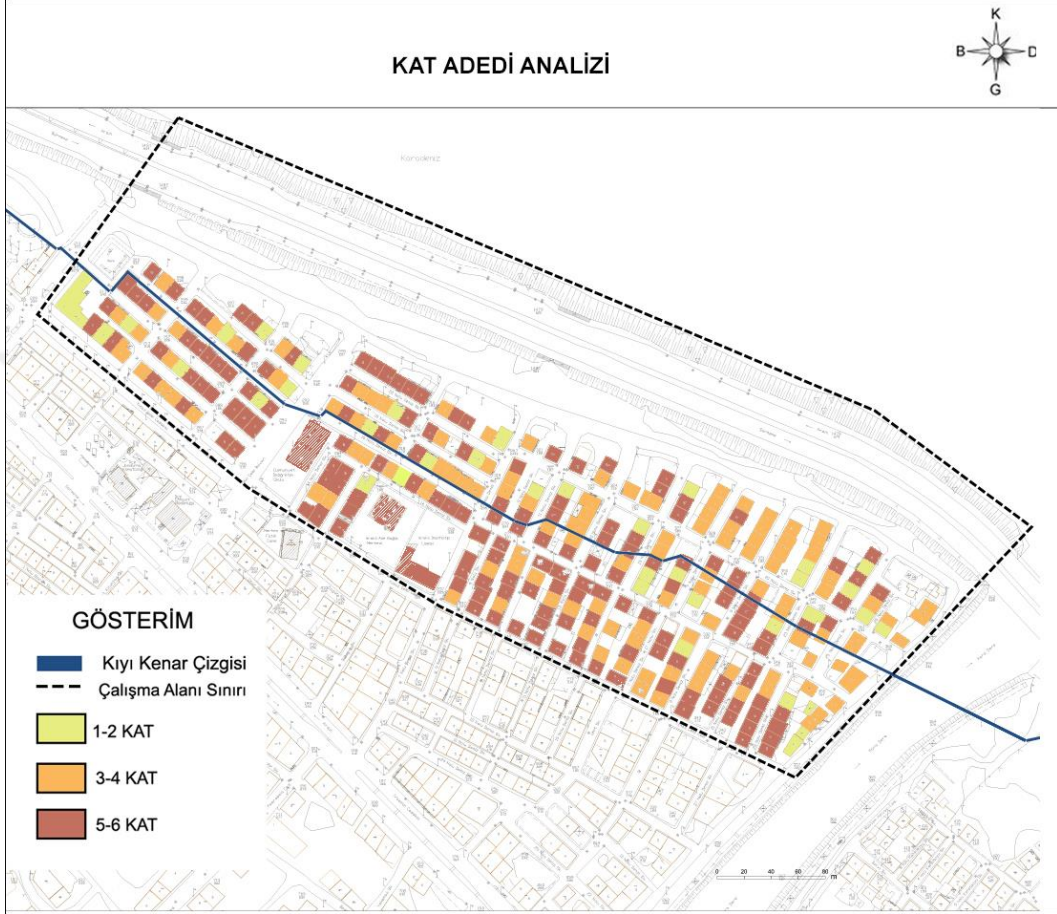
Şekil 15. Çalışma alanı görselleri

Kıyıda ki yapılar genel olarak bitişik nizamlı olup doğu batı yönlü doğrusal bir biçimde uzanmaktadır. Dar sokakların ve çok katlı yapıların bulunduğu kıyı alanı yoğun bir yapılaşma gözlemlenmektedir. Alanda birbirinden farklı özelliklerde yapılar bulunmaktadır. İyi durumda olan yüksek katlı yapılar, sıvasız ve onarım gereken yapıların yanı sıra harabe şekilde bırakılmış yapılar da bulunmaktadır.

3.3. Çalışma Alanı Kat Adedi Analizi

Alanda yapılan arazi çalışmaları sonucunda kıyıda bulunan yapıların kat adetleri tespit edilmiştir. Kıyıda bulunan yapılaşmış alanı çevresiyle birlikte bütüncül olarak görebilmek amacıyla çalışma alanı sınırı belirlenmiştir. Kıyının çevresinde bulunan yapıların kat adetleri, kıyı bulunan yapılarla benzerlik göstermektedir. Yapılar; 1-2 katlı, 3-4 katlı, 5-6

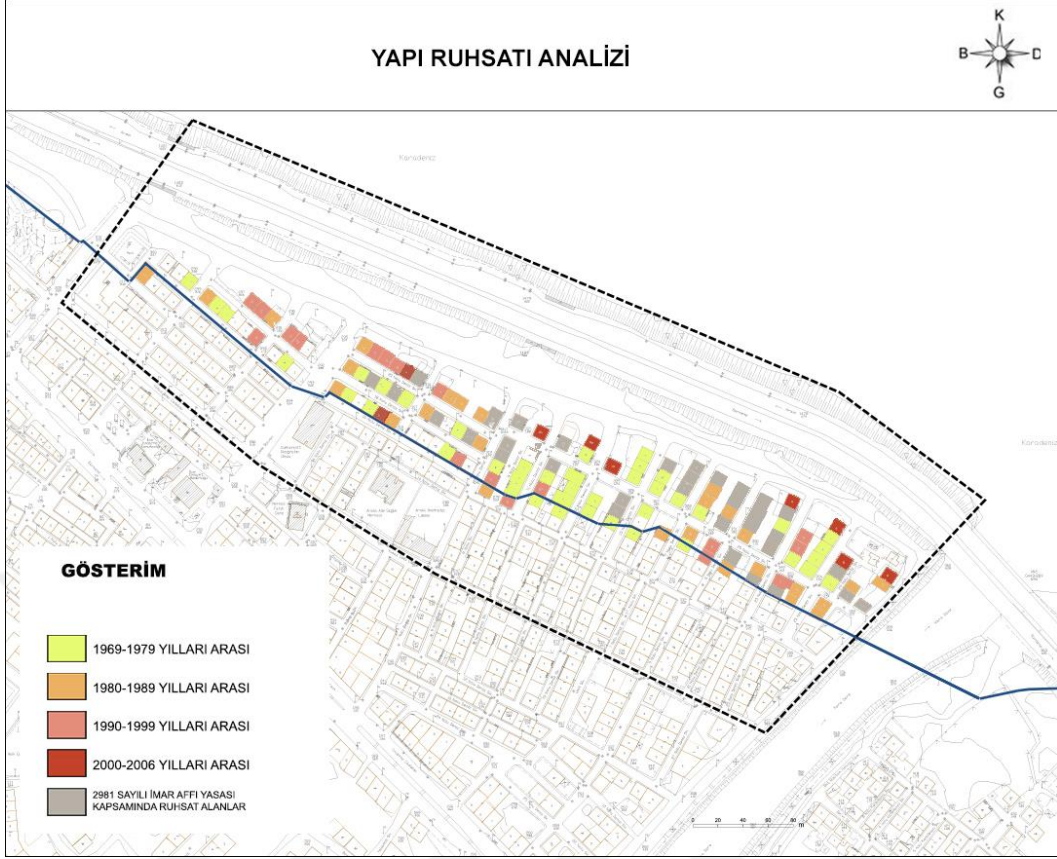
katlı olarak üç kategoriye ayrılarak haritalandırılmıştır (Şekil 16). Kıyıda kalan toplam 139 yapının 20 tanesi 1-2 katlı, 63 tanesi 3-4 katlı, 56 tanesi 5-6 katlıdır.

Şekil 16. Kat adedi analizi

3.4. Yapı Ruhsatı Analizi

Araklı Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü arşivinde bulunan yapı ruhsat dosyaları içerisinde kıyıda kalan yapıların dosyaları seçilerek incelenmiştir. Yapı ruhsatları 1969-1979, 1980-1989, 1990-1999, 2000- 2006 ve 2981 sayılı imar affi kanunu kapsamında ruhsat almış olan yapılar olmak üzere beş kategoriye ayrılarak Şekil 17 'da gösterilmiştir.

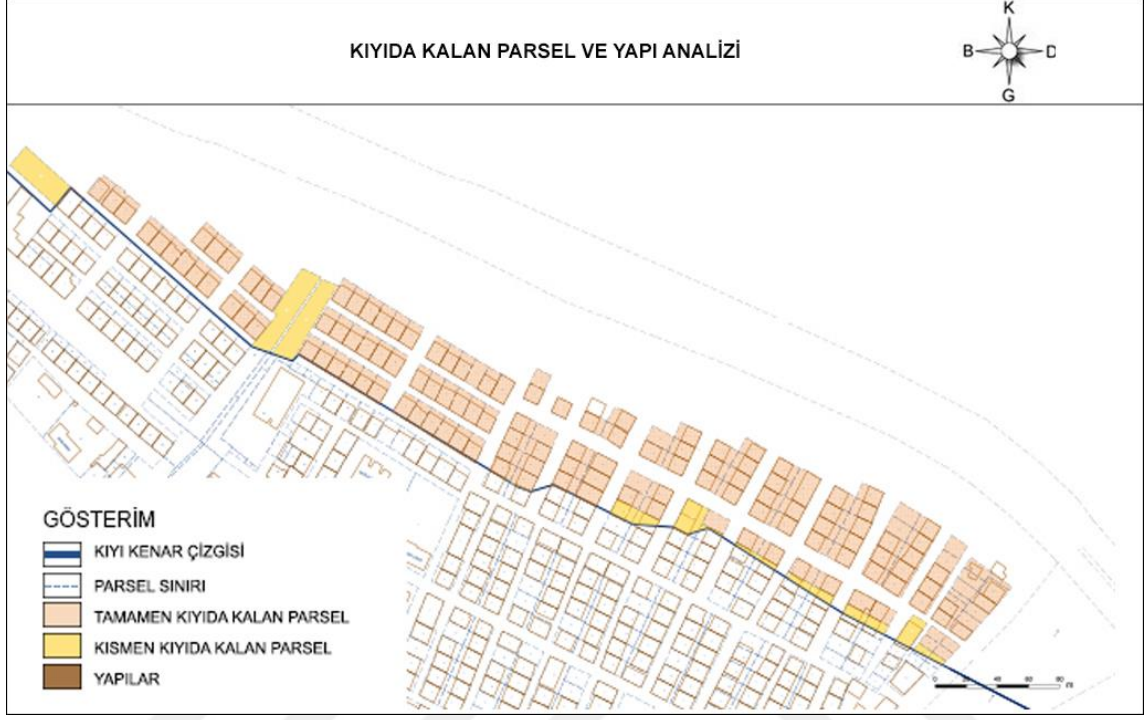
Şekil 17. Yapı ruhsatı analizi

Kıyıda kalan 139 binanın 41'i 1969-1979 yılları arasında, 25'i 1980-1989 yılları arasında, 18'i 1990-1999 yılları arasında, 9'u 2000-2006 yılları arasında ruhsatlandırılmıştır. 33 yapı 2981 sayılı imar affi kanunu kapsamında ruhsat almış olup 13 binanın ruhsat bilgisine ulaşılamamıştır. Toplamda 60 bina Kıyı Kanununun yürürlüğe girdiği yıl olan 1990 yılından sonra Kıyı Kanuna aykırı şekilde ruhsatlandırılmıştır. 2006 yılından sonra ruhsat verilmemiştir.

3.5. Kıyıda Kalan Parsel Analizi

Araklı ilçesi, Merkez Mahallesi içerisinde bulunan yerleşik kıyı alanını kapsayan çalışma alanı için Trabzon ÇŞİD İl Müdürlüğü'nden alınan kıyı kenar çizgisi ile Araklı Belediyesi'nden alınan halihazır haritalar ve kadastral paftalar Netcad 7 programında

çakıştırılarak incelenmiştir. Alandaki parseller tamamen ve kısmen kıyıda kalan parseller olarak haritalandırılmıştır (Şekil 18).

Şekil 18. Çalışma alanı kıyıda kalan parseller ve yapılar

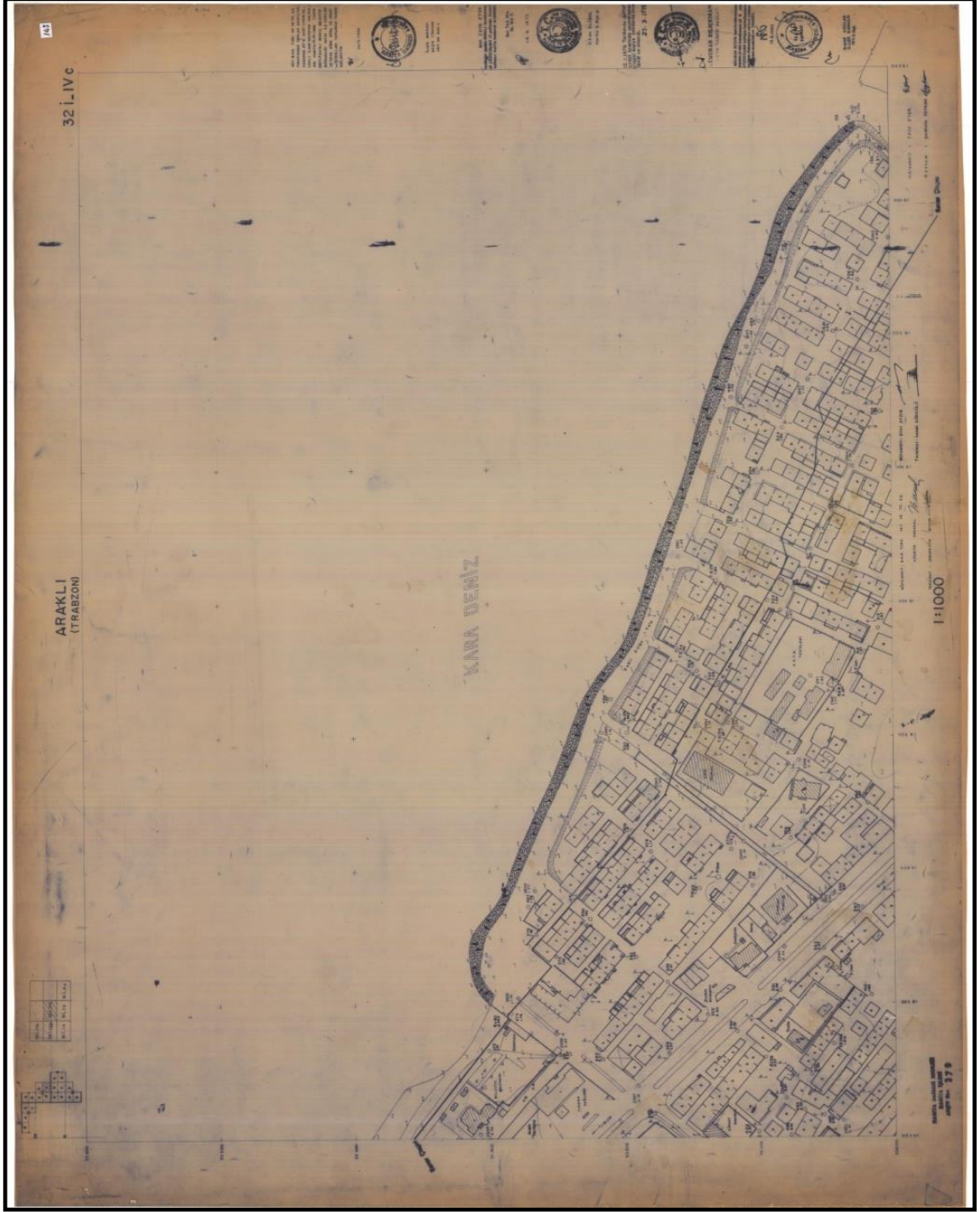
Kıyıda kalan parsel sayısı, yapı bulunan parsellerin sayısı ve alanları hesaplanarak Tablo 6’da gösterilmiştir. Çalışma alanında tamamen kıyıda kalan parsel sayısı 146 , kısmen kıyıda kalan parsel sayısı 20 olmak üzere toplam 166 parsel bulunmaktadır. Kıyıda kalan 139 yapının 12 tanesi kısmen, 127 tanesi de tamamen kıyıda kalan parseller üzerinde bulunmaktadır. Kıyıda kalan parsellerin yüzde 83’ü yapılaşmıştır. Tamamen kıyıda kalan parsel alanı 19941,677 m², kısmen kıyıda kalan parsel alanı 3178,379 m² olmak üzere kıyıda kalan toplam parsel alanı 23120,056 m²’dir. Çalışma alanınının 22,135 m²’si sahil yolu olup toplamı alanı 95.025 m²’dir.

Tablo 7. Kıyıda kalan parsel sayısı ve alanları

	Tamamen Kıyıda Kalan Parsel	Kısmen Kıyıda Kalan Parsel	Toplam
Parsel Sayısı	146	20	166
Yapı Bulunan Parsel Sayısı	127	12	139
Parsel Alanı (m²)	19941,677	3178,379	23120,056

3.6. Çalışma Alanı Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Çalışması

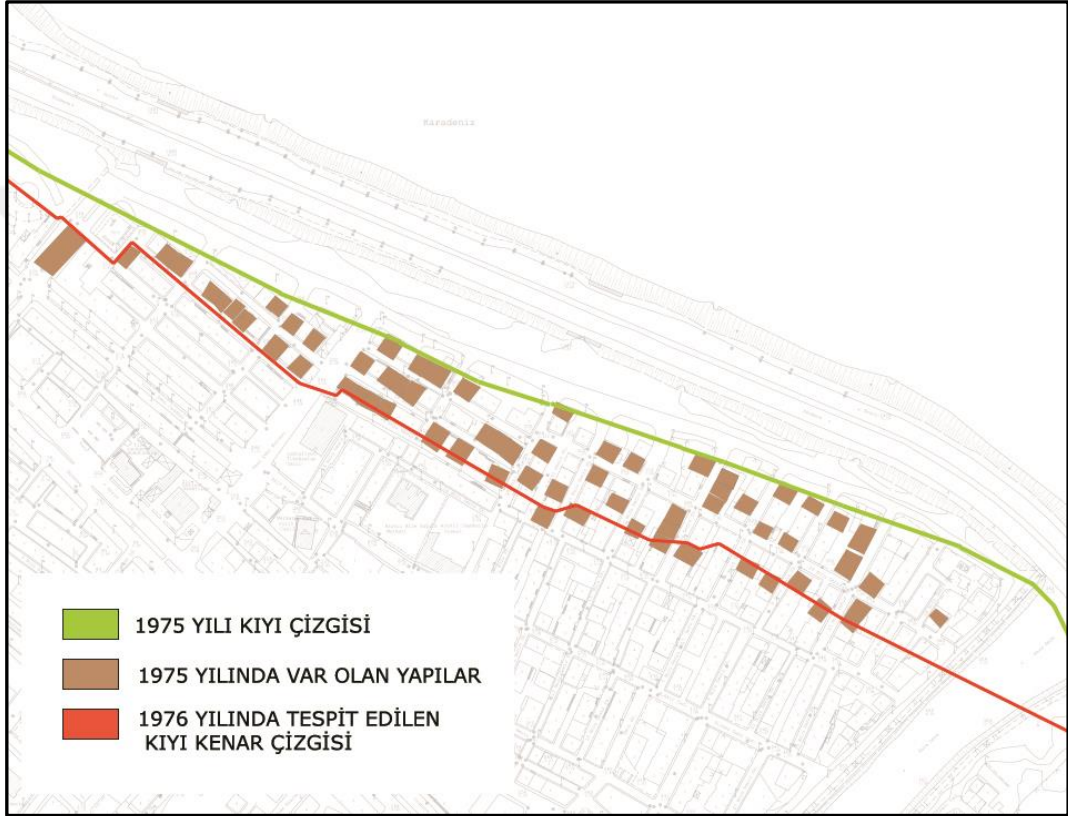
Trabzon Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğünden alınan kıyı kenar çizgisi paftaları incelenmiştir. Çalışma alanı içerisinde ilk kıyı kenar çizgisi tespiti, 1976 yılında Trabzon Valiliğince oluşturulan komisyonca tespit edilmiş olup 1972 yılı onaylı hâlihazır harita üzerine işlenerek 12.01.1976 tarihinde onaylanmıştır. Şekil 19'da verilen pafta incelendiğinde Araklı'ya ait 8 adet 1/1000 ölçekli ilave revizyon halihazır haritanın 1992 yılında İller Bankası Harita Daire Başkanlığı tarafından onaylandığı görülmektedir.

Şekil 19. Çalışma alanı kıyı kenar çizgisi paftası (ÇŞİD Trabzon İl Müdürlüğü, 1992)

Kıyı kenar çizgisi tespitinin yapıldığı yıl olan 1976 yılında kıyının durumunu görmek için, tespit edilen kıyı kenar çizgisi ile 1975 yılına ait hava fotoğrafı Netcad'de karşılaştırılmıştır. 1975 yılında var olan yapılar hava fotoğrafı üzerinden çizim yapılarak günümüze ait olan halihazır harita üzerinde gösterilmiştir (Şekil 20). 1975 yılında var olan

yaklaşık 66 yapının 1976 yılında KKÇ tespitiyle birlikte kıyıda kaldığı görülmüştür. 1982 yılına ait hava fotoğrafı ile kıyı kenar çizgisi karşılaştırılarak incelendiğinde ise günümüzde kıyıda kalan 139 yapının yaklaşık 70'inin 1982 yılında var olduğu tespit edilmiştir. ÇŞİD Trabzon İl Müdürlüğü'nden alınan Şekil 20'de bulunan kıyı kenar çizgisinin 1992 tarihinde onaylı halihazır üzerine işli olduğu pafta incelendiğinde ise mevcut durumda kıyıda bulunan 139 yapının tamamının 1992 yılında var olduğu görülmüştür.

Şekil 20. 1975 yılında örnek alanda bulunan yapılar

3.7. Çalışma Alanında Planlama Geçmişi

Araklı ilçesi için ilk imar planı 1987 yılında İller Bankası tarafından hazırlanmıştır. İmar uygulamaları 2007 yılına kadar bu plana göre yapılmıştır. Araklı ilçesine ait nazım ve uygulama imar planı onay yılları 2007, 2014, 2019 şeklindedir. Geçmiş yıllara ait 1/5000 ölçekli nazım imar planlarından 2014 yılında onaylanan ilave + revizyon imar planına ulaşılabilmektedir. 2019 yılında hazırlanan imar planı mahkeme kararı ile iptal edilmiştir. 2022

yılında 1/5000 nazım imar planı ve 1/1000 uygulama imar planı onaylanmıştır. Çalışma alanına ait kıyı kenar çizgisi tespiti ve planlama geçmişi Tablo 8' de gösterilmiştir.

Tablo 8.KKÇ Tespiti ve planlama süreci şeması

Onay Tarihi	KKÇ Tespiti Ve Planlama
1976	Kıyı Kenar Çizgisi Tespiti (1972 yılı onaylı halihazır üzerine işlenerek tespit edilmiştir)
1987	İlk İmar Planı (İller Bankası tarafından hazırlandı)
2007	Nazım ve Uygulama İmar Planı
2014	Nazım ve Uygulama İmar Planı (ilave +revizyon)
2019	Nazım ve Uygulama İmar Planı (Mahkeme kararı ile iptal edilmiştir)
2022	Nazım ve Uygulama İmar Planı

3.7.1. 1987 Yılı Uygulama İmar Planı

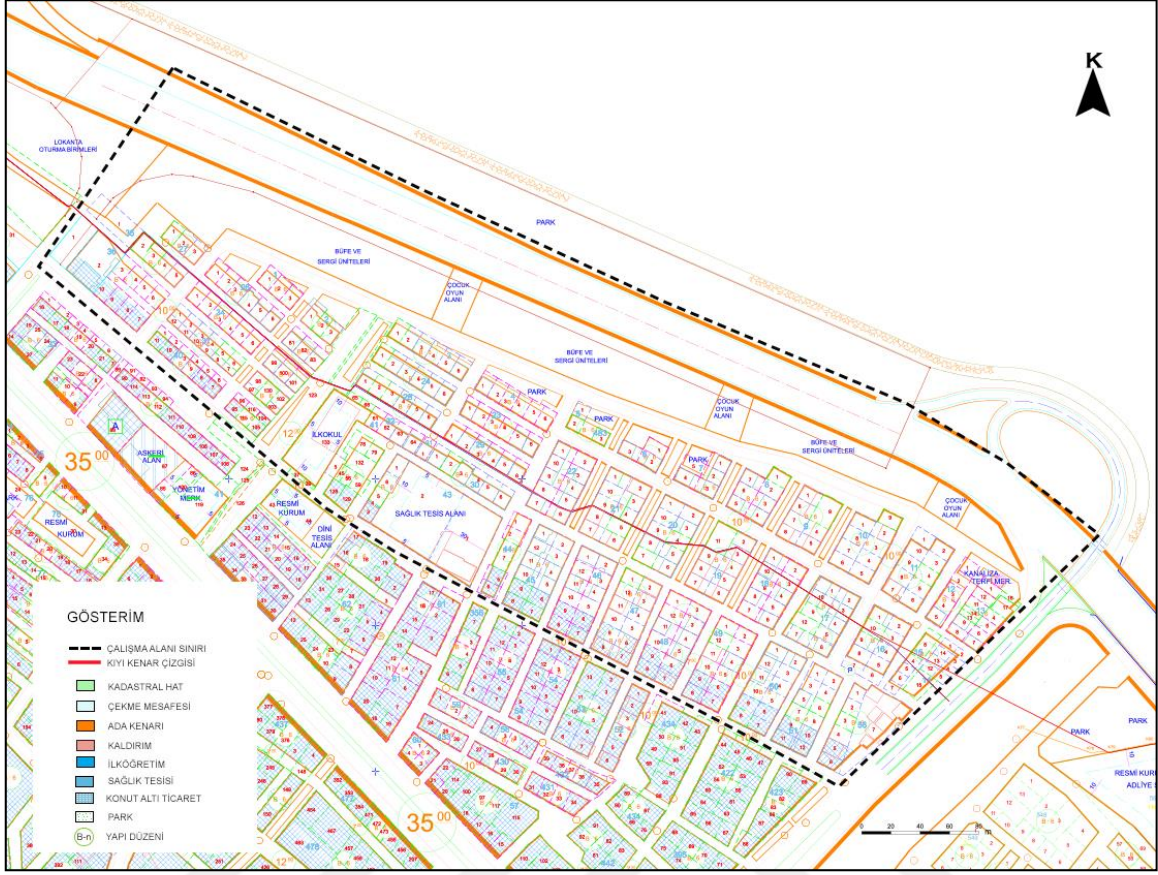
Araklı ilçesi için İller Bankası tarafından 1987 yılında uygulama imar planı hazırlanmıştır. Kıyı kenar çizgisi tespiti ve onayı 1976 yılında yapılmış olmasına karşın bu plan üzerinde kıyı kenar çizgisi işli değildir. Şekil 21'de gösterilen planda kıyı alanını görebilmek amacıyla uygulama imar planı ve onaylı kıyı kenar çizgisi Netcad'de çakıştırılmıştır. Onaylı kıyı kenar çizgisi işli olmadığı plan incelendiğinde kıyıda, park, konut altı ticaret ve bitişik nizam 3 katlı yapılaşma koşullu konut alanları bulunmaktadır. Araklı ilçesi için hazırlanan ilk imar planının yürürlüğe girdiği tarih olan 1987 yılında yürürlükte olan bir Kıyı Kanunu bulunmadığı, 1976 yılında onaylanan kıyı kenar çizgisinin bulunduğu ancak plan yapılırken dikkate alınmadığı görülmektedir.

Şekil 21. 1987 Yılı Uygulama İmar Planı (Araklı Belediyesi'nden temin edilen UİP üzerine KKÇ işlenerek düzenlenmiştir.)

3.7.2. 2007 Yılı Uygulama İmar Planı

2007 yılında Araklı Belediye Meclisi tarafından 1/1000 ölçekli uygulama imar planı onaylanmıştır (Şekil 22). Bu plan üzerinde onaylı kıyı kenar çizgisi işlidir. Ancak kıyı kenar çizgisinin deniz tarafında, kıyıda 1987 yılı uygulama imar planında bitişik nizam 3 kat olarak yapılaşma koşulu getirilen konut alanlarının, 2007 yılı uygulama imar planında da bitişik nizam 6 kat olarak planlandığı görülmektedir. 1987 yılı uygulama imar planında park alanı olarak belirtilen alanlar bu planda büfe ve sergi ünitesi ile çocuk oyun alanı olarak gösterilmiştir. Onaylı kıyı kenar çizgisi planda işli olmasına rağmen Kıyı Kanununa aykırı plan kararları alındığı görülmektedir.

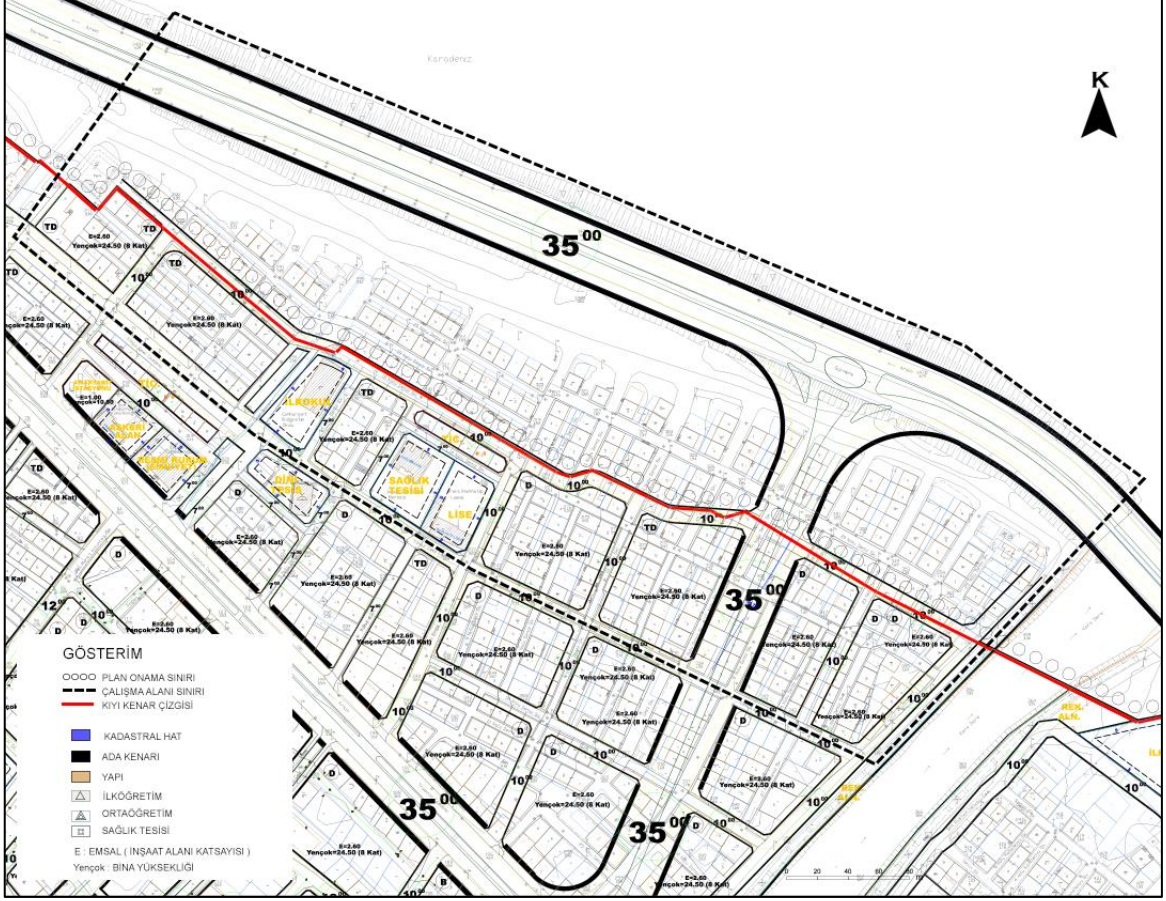

Şekil 22. 2007 Yılı Uygulama İmar Planı (Araklı Belediyesi'nden temin edilerek tez kapsamında düzenlenmiştir.)

3.7.3. 2014 Yılı 1/5000 Ölçekli Revizyon+İlave Nazım İmar Planı

Araklı ilçesi 1/5000 ölçekli nazım imar planları incelenmiştir (Şekil 23). 2014 yılı revizyon ve ilave nazım imar planında örnek alan olan kıyı alanı ve devamındaki sahil şeridi orta yoğunlukta konut alanı olarak planlanmıştır. 2014 yılı nazım imar planında kıyı kenar çizgisi işlidir. Kıyı kenar çizgisinden itibaren dolgu plan sınırı geçirilmiş olup bu alanda konut alanı, park alanı ve sahil yolu planlanmıştır.

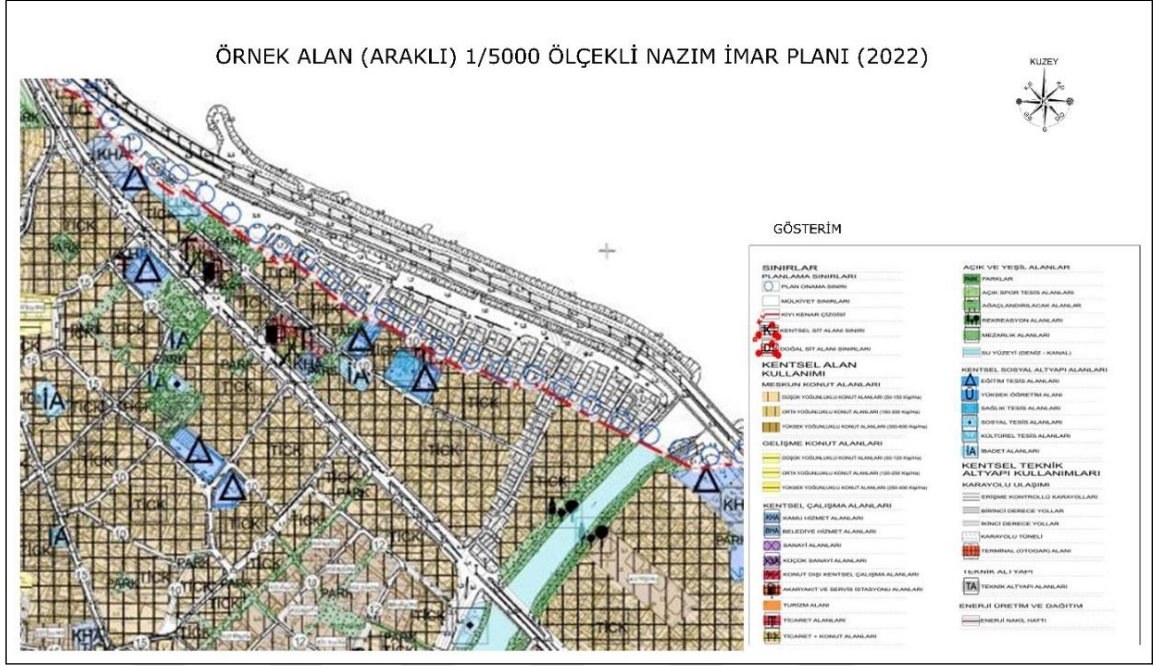
göre hesaplanan nüfus değerlerinde sapmaların var olması planın iptalindeki gerekçelerdir (TBB,2022).

Şekil 25. 2019 Yılı Uygulama İmar Planı (Araklı Belediyesi'nden temin edilerek tez kapsamında düzenlenmiştir)

3.7.6. 2022 Yılı 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı

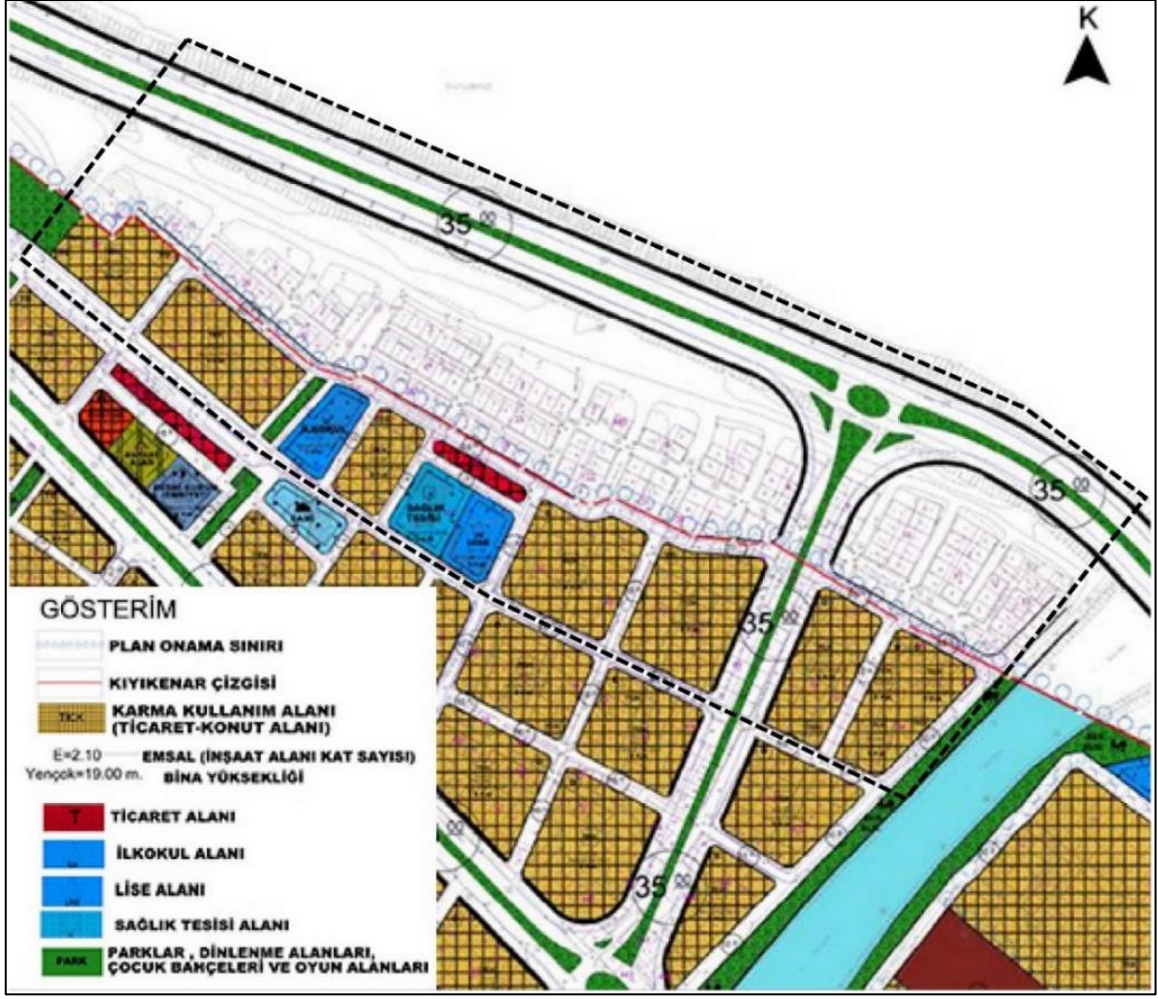
2022 yılında onaylan 1/5000 ölçekli revizyon+ ilave nazım imar planı incelenmiştir (Şekil 26). Kıyı kenar çizgisinin güneyindeki alanlar yüksek yoğunluklu karma kullanım alanı (ticaret- konut) olarak planlanmıştır. Kıyı alanı, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yetkisinde olduğundan imar planının onama sınırı kıyı kenar çizgisinden itibaren geçirilerek kıyı alanı imar planı sınırı dışında bırakılmıştır. Nazım imar planında plan sınırları dışında bırakılan Trabzon- Rize sahil yolu gösterilmemiştir. Dolgu İmar Planı bulunmadığından sahil yolunu içeren bir plan bulunmamaktadır.

Şekil 26. 2022 yılı 1/5000 ölçekli nazım imar planı (TBB'den temin edilerek tez kapsamında düzenlenmiştir)

3.7.7. 2022 Uygulama İmar Planı

2022 yılında onaylan 1/1000 ölçekli uygulama imar planı incelenmiştir (Şekil 27). Kıyı alanı, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının yetkisinde olduğundan imar planının onama sınırı kıyı kenar çizgisinden itibaren geçirilerek kıyı alanı imar planı sınırı dışında bırakılmıştır. Ancak dolgu imar planı bulunmayan alan için Trabzon-Rize sahil yolu ile kent içindeki Trabzon caddesinin bağlantısını sağlayacak şekilde planlanan 35 metrelik yol bu planda gösterilmiştir. Kıyı kenar çizgisinin güneyindeki alanlar karma kullanım alanı (ticaret- konut) olarak planlanmıştır.

Şekil 27. 2022 yılı uygulama imar planı (Araklı Belediyesi'nden temin edilerek tez kapsamında düzenlenmiştir)

1987 yılından 2022 yılına kadar olan planlama sürecinin incelendiğinde, 1987 yılında onaylanan ilk uygulama imar planında kıyı kenar çizgisinin işli olmadığı, kıyıya bitişik nizam 3 katlı yapılaşma kararı getirildiği görülmektedir. 2007 yılında onaylanan uygulama imar planında ise onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmasına karşın önceki planda bitişik nizam 3 katlı yapılaşma koşulu getirilen alana ,bu planda bitişik nizam 6 katlı yapılaşma koşullu plan kararı getirilmiştir.Bu durum, Kıyı Kanununun 1990 yılında yürürlüğe girmesi ile birlikte 1976 yılında tespit edilen kıyı kenar çizgisinin 1992 yılında halihazır harita üzerine işlenmesi suretiyle yapılaşmış alanın kıyıda kalması,planlamada ön koşul olan kıyı kenar çizgisi tespitinin yapılmış olmasına rağmen dikkate alınmadan plan yapıldığını, ilerleyen süreçte hazırlanan plana işlemiş olmasına karşın geçmiş plandan gelen yanlış kararların sürdürülerek yapılaşmanın artırıldığını göstermektedir.Sonraki yıllarda onaylanan imar planlarında plan

sınırı kıyı kenar çizgisinden geçirilmiş olup, kıyı alanı ÇŞİDB yetkisindedir. Ancak bir dolgu imar planı bulunmamaktadır.

Çalışma alanı, 3621 Kıyı Kanunu'nda kıyıda yapılabilecek yapılar ve yasaklar kapsamında incelendiğinde 1987 ve 2007 yılı uygulama imar planları kararlarının ve kıyının günümüzdeki durumunun mevzuatla uyuşmadığı görülmektedir. Herkesin eşit ve serbest yararlanmasına açık olan, hiçbir yapı ve müdahale ile engel oluşturulmaması gereken kıyılarda mevcutta konut alanları bulunmaktadır. Bu durum, mevcut durumun mevzuatla örtüşmediğini ve kamu yararı ilkesinin dikkate alınmadığını ve kıyıda mülkiyet, planlama ve uygulama problemlerine yol açtığını göstermektedir.

4. TARTIŞMA

Toplumsal bir öneme sahip kıt kaynaklar olan kıyı alanları, kamu yararı ilkesi doğrultusunda herkesin eşit erişimine açık kamusal alanlardır. Kıyıları, Anayasanın 43. Maddesi ve Türk medeni Kanununun 715. Maddesi gereğince özel mülkiyete konu olmayan, devletin hüküm ve tasarrufunda olan, kullanımında kamu yararının esas alınmasının gerektiği belirtilen alanlardır. Bu alanların korunması, kullanılması, kazanılması ve işletilmesi 3621 Sayılı Kıyı Kanunu hükümlerine bağlanmıştır.

Sahip olduğu doğal değerler ve potansiyeller sebebiyle kıyı alanları çeşitli kullanım ve sektörler tarafından talep edilerek baskı altına girmektedir. Bu baskı sonucu sahip olunan potansiyelleri geliştirmek, turizm, ticaret, endüstri gibi faaliyetlerin taleplerine cevap verebilmek amacıyla alınan kararlar, yapılan uygulamalar, kıyıda arazi elde etmek amacıyla yapılan müdahaleler, kıyı kenar çizgisinin değişmesine, kıyı ekosisteminde habitat ve su hacmi gibi ekolojik kayıplara yol açmaktadır. Bu durum kıyıların koruma kullanma dengesini bozmakta olup doğal kaynakların sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmaktadır. Kıyıların potansiyellerinin etkin ve dengeli kullanımını sağlamak, kıyılardaki bozulmaların önüne geçmek ve sürdürülebilir bir gelişme sağlamak için etkin bir kıyı alanları yönetimine ve üst ölçekte bir planlama anlayışına gereksinim duyulmaktadır. Bu gereksinim Bütünleşik kıyı alanları yönetimi kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Bütünleşik Kıyı alanları Planlaması Türkiye’de 1990’lı yıllarda başlayarak küçük ölçekli ve acil müdahale gerektiren kıyı alanları için hazırlanmıştır.2000’li yıllarda ölçek genişletilerek kıyı ve etkileşim alanı için bütüncül bir planlama anlayışına gidilerek il, körfez, bölge kıyıları ölçeğinde planlar yapılmıştır. Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın, 2014 yılında Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği içerisinde tanımlaması yapılan planlama süreci içerisinde kendisine yasal ve yönetsel anlamda yer bulmasıyla birlikte planlar hazırlanmıştır.

Hazırlanan Bütünleşik Kıyı Alanları Planları incelendiğinde, bütünleşik kıyı alanlarında plan yapımı ve gösterim şekillerine dair bir mevzuat bulunmadığından planların kullanılan yöntem ve gösterim şekli olarak farklılaştığı ve standartlaştırılmadığı görülmektedir. Alınan kararların genel olarak yatırım odaklı olduğu, kıyı kenar çizgisinin

karar yönüne karar getirilirken, kıyı kenar çizgisinin deniz yönüne ve ekolojik durumuna ait kararlar bulunmadığı görülmektedir. Plan açıklama raporlarında, bu planların yapılacak olan planlama ve uygulama süreçlerine geliştirilen stratejiler doğrultusunda yön verecek bir yönetim planı olduğu ve mekânsal bir planlama çalışması olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Bu durum, plan hiyerarşisi içinde bulunmayan bütünleşik kıyı alanları planlarının, alt ölçekli planları yönlendirici ve bağlayıcı nitelikte olmamasına sebep olmaktadır.

Kıyıların korunması ve kamu yararına kullanılması kıyı mevzuatımızın temel ilkesi olmasına karşın kıyılarda özel mülkiyete konu olan toplumun yararlanmasına kapatılmış durumda alanlar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar, kamu yararı kavramının yasal düzenlemelerin içinde bulunmasına rağmen planlama, uygulama, denetim ve yaptırım yönünden eksikliklerin bulunduğundan kamu yararının sağlanamaması ile birlikte kıyı alanlarında mülkiyet ve planlama sorunlarının yaşandığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Osmanlı Döneminde kıyılarda toprağı işlemek suretiyle ekonomiye kazandırmak amacıyla özel mülkiyete izin verilmesi, Cumhuriyet döneminde kıyılarda mülkiyet oluşabilmesinin önünü açan yasal düzenlemeler, geçmişte hukuka uygun bir şekilde kazanılan mülkiyet hakları, kıyı kenar çizgisi tespit edilirken yapılan hatalar da mülkiyet problemlerinin temel sebepleri olarak gösterilmektedir. Kıyı alanlarında yaşanan bu problemleri incelemek amacıyla örnek alan olarak belirlenen Araklı kıyısında, kıyı mevzuatına aykırı bir biçimde özel mülkiyete konu konut, ticaret alanları ile yol, park vb. kamusal alanların bulunduğu yapılaşmış kentsel alan, mülkiyet, planlama ve uygulama sorunlarının yaşandığı kamu yararına kullanımın sağlanamadığı kentsel bir kıyı alanıdır.

119 km kıyı uzunluğuna sahip olan Trabzon kentinde nüfusun büyük çoğunluğu kıyıda bulunan 10 ilçede yoğunlaşmaktadır.1960'lı yıllarda başlamış olan dolgu çalışmalarıyla birlikte kıyının doğal yapısı büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. İncelenen çalışmalarda, Trabzon'da yapılan dolgu çalışmalarının kıyılarda bulunan doğal kumluk ve kayalık habitatların değişmesine, doğal kıyı kumsallarının tamamına yakınının yok olmasına ve doğal kumluk habitatların çoğunun kayalık habitatlara dönüşmesine sebep olduğunu belirtmiştir. Araklı ilçesi için 1965- 2015 yılları arasında özellikle sahil yolu inşası ile birlikte yapılan dolgularla toplamda 40.22 ha alan elde edildiği ve en çok kıyı değişiminin, bu çalışmada da çalışma alanı olarak seçilen Araklı ilçesi Merkez Mahallesi içinde bulunan kıyı alanı olduğu tespit edilmiştir. Ancak Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğünden alınan Trabzon ili dolgu imar planlarının şematik olarak gösterildiği harita ve onaylı dolgu imar

planları incelendiğinde kıyıda 9 ilçenin dolgu imar planının bulunduğu, yalnızca Araklı ilçesinin dolgu imar planının olmadığı görülmektedir.

Araklı İlçesi, Merkez Mahallesi sınırları içerisinde kıyıda bulunan yerleşik alan tanımlanan çalışma alanının mevcut durumu incelendiğinde devletin hüküm ve tasarrufunda olması ve herkesin eşit kullanımına açık kamusal bir alan olması gereken kıyı alanının özel mülkiyete konu olduğu görülmektedir. Yapılan arazi kullanım analizi sonucunda bu alanın genelinde konut alanlarının bulunduğu görülmektedir. Alanda iyi durumda olan yüksek katlı konut alanlarının yanı sıra sıvasız, boyasız ve onarım gereken yapılarla birlikte boş ve terk edilmiş durumda olan yapılar da bulunmaktadır.

Kıyı alanlarında bulunan özel mülkiyete tabi alanları ve kıyı kenar çizgisi ihlallerini konu alan çalışmalarda, Trabzon ili Arsin ilçesi olarak belirlenen çalışma alanında kıyı kenar çizgisi ihlali yapan 37 parseli kapsayan 23445 m²'lik alan ve 29 yapı tespit edilmiştir (Sesli vd. , 2002). Diğer bir çalışmada, Samsun ili batı kıyısında bulunan, Atakum ilçesine bağlı Taflan, Çatalçam, Çakırlar, İncesu, Büyükoyumca, Alanlı, Atakum mahallelerini kapsayan çalışmada, kıyı kenar çizgisi ihlal eden toplam 164 parsel, parsellerin toplam kıyı kenar çizgisi ihlal miktarı 40386.81 m² olarak tespit edilmiştir (Sesli vd. , 2010). Giresun Merkez İlçesi içerisinde kalan 12 adet merkez mahalleyi kapsayan farklı bir çalışmada ise, kısmen ve tamamen kıyıda kalan toplam 87 parsel, parsellerin kıyıda kalan alanı 47.029,64 m² ve ihlal yapan yapı sayısı 15 adet olarak belirtilmiştir (Şenel,2019).

Bu çalışma kapsamında incelenen örnek alanda da diğer çalışmalarla benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kıyı kenar çizgisini ihlal eden parseller ve yapılar incelendiğinde toplamda 166 parselin kıyı kenar çizgisini ihlal ettiği, bu parsellerden 20 sinin kısmen, 146 sinin ise tamamen kıyı alanında bulunarak toplamda 23120,056 m² alanı kapladığı tespit edilmiştir. Alanda, tamamen kıyıda olan 127, kısmen kıyıda kalan 12 yapı olmak üzere toplam 139 yapı bulunmaktadır. Bu yapıların 41'i 1969-1979 yılları arasında, 25'i 1980-1989 yılları arasında, 18'i 1990-1999 yılları arasında, 9'u 2000-2006 yılları arasında ruhsatlandırılmıştır.33 yapı 2981 sayılı imar affi kanunu kapsamında ruhsat almış olup 13 binanın ruhsat bilgisine ulaşamamıştır.

Kıyıda kalan 139 yapının 20 tanesi 1-2 katlı, 63 tanesi 3-4 katlı, 56 tanesi 5-6 katlıdır. Alanı çevresiyle birlikte bütüncül olarak görebilmek için KKÇ'nin kara yönünden sınır alınarak incelenmiş olup kıyı ve sahil bölgesinin aynı arazi kullanım özelliklerine ve yapılaşma koşullarına sahip olduğu görülmüştür. Özel yapılaşma koşullarına sahip olup, devletin hüküm ve tasarrufunda bulunması gereken kıyı alanlarının diğer alanlardan

farklılaşmadığı ve kamu yararı ilkesi doğrultusunda herkesin eşit kullanımına açık alanlar olarak kullanılmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Kıyı ile ilgili yapılan diğer çalışmalar, literatür taraması ve incelenen örnek alandan elde edilen bulgular, kıyıda yaşanan mülkiyet, planlama ve uygulama sorunlarıyla birçok alanda karşılaştığını göstermektedir. İncelenen çalışmalarla benzer sonuçlara sahip olmasına karşın “Araklı Örneği” nin diğer çalışmalardan farklılaşan yönü, kıyıda kalan yerleşimin dolgu alanı üzerinde olması, örnek alanda 1959 yılından günümüze dolgu yapılarak yaklaşık olarak 11.5 hektar alan elde edilmesine karşın dolgu imar planının bulunmaması ve kıyıda kalan 166 parsel, 139 yapının 23120,056 m² alanda, bitişik nizamlı olarak yapılaşmış kentsel alan oluşturmasıdır.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu 5. Maddesinde kıyıda yapılacak planlama ve uygulamada kıyı kenar çizgisinin (KKÇ) tespiti zorunludur. Kıyı kenar çizgisi, kıyının kara yönündeki doğal sınırı, özel mülkiyete konu taşınmazların ve kamu mallarının deniz yönündeki sınırı, kıyı alanlarının kullanımı, yönetimi, korunması ve planlanmasında bağlı kalınması gereken bir sınır olarak ifade edilebilir. Bu nedenle kıyı kenar çizgisi tespiti kıyı alanlarında yapılacak olan planlama ve uygulamaların ön koşuludur. İncelenen örnek alanda, kıyıda planlamanın ilk koşulu olan kıyı kenar çizgisi tespiti, 1976 yılında yapılarak onaylanmıştır. Alanın geçmiş yıllara ait hava fotoğrafları ile kıyı kenar çizgisi çakıştırıldığında 1975 yılında var olan yaklaşık 66 yapının 1976 yılında KKÇ tespitiyle birlikte kıyıda kaldığı, kıyıda bulunan yapıların 1982 yılında yaklaşık 70 adet olduğu ve ÇŞİD Trabzon İl Müdürlüğü'nden alınan kıyı kenar çizgisinin 1992 tarihinde onaylı halihazır üzerine işli olduğu pafta incelendiğinde ise mevcut durumda kıyıda bulunan 139 yapının tamamının 1992 yılında var olduğu tespit edilmiştir.

Araklı ilçesinin ilk imar planı 1987 yılında İller Bankası tarafından hazırlanmıştır. İncelenen 1/1000 ölçekli uygulama imar planında onaylı kıyı kenar çizgisi bulunamamakla birlikte kıyıda bitişik nizam 3 kat yapılaşma koşullu konut alanları planlanmıştır. 2006 yılına kadar imar uygulamaları 1987 yılı imar planı üzerinden yapılmıştır. 1986 yılında 3086 sayılı Kıyı Yasasının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilemesinin ardından yeni bir Kıyı Yasası çıkana kadar ki oluşabilecek sorunları önlemek amacıyla 1987 yılında 110 sayılı Genelge çıkarılmıştır. Dört yıllık hukuki boşluğun ardından 1990 yılında 3621 Sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Araklı ilçesi için hazırlanan ilk imar planının yürürlüğe girdiği tarih olan 1987 yılında yürürlükte olan bir Kıyı Kanunu bulunmadığı görülmektedir.

2007 yılında onaylanan 1/1000 ölçekli uygulama imar planında onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmakla birlikte, planda 1987 yılı imar planında bitişik nizam 3 kat olarak

belirtilen konut alanları, 2007 yılı planında bitişik nizam 6 kat olarak planlanmıştır. Kıyı kenar çizgisi ile kıyının sınırı belirtilmiş olmasına rağmen geçmiş plandan gelen konut alanı kararlarının devam etmiş olması Kıyı Kanuna aykırı bir durum ortaya çıkarmaktadır. 2014 yılında onaylanan 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1000 ölçekli revizyon uygulama imar planı incelendiğinde, kıyı kenar çizgisi dolgu plan onama sınırı olarak belirtilmiş olup geçmiş plandan gelen yapılaşma koşulları planda gösterilmiştir. Dolgu plan sınırı gösterilerek plan sınırı dışında bırakılması gereken sahil yolu ve kıyıda yapılaşmış alan planda işlidir. Sonrasında 2019 yılında onaylanan 1/1000 ölçekli uygulama imar planında ise plan onama sınırı kıyı kenar çizgisinden itibaren alınarak kıyı ile ilgili bir karar getirilmemiş olup bu plan, planlanan donatı alanları ve emsale göre hesaplanan nüfus değerlerinde sapmalar olması gerekçesiyle mahkeme kararı ile iptal edilmiştir. Son olarak 2022 yılında onaylanan imar planı incelendiğinde ise kıyı alanı, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yetkisinde olduğundan plan onama sınırı kıyı kenar çizgisinden itibaren geçirilerek kıyı alanını kapsamamaktadır. Sahil yolu ile ilçe merkezinden geçen karayolunun bağlantısını sağlayan 35 metrelik yol 2022 yılı uygulama imar planında gösterilmektedir. Ancak plan sınırı dışında bırakılan ve yürürlükte bir dolgu imar planı olmayan bu alanda bulunan sahil yolunu kapsayan bir plan bulunmamaktadır.

Kıyıda kalan devletin hüküm ve tasarrufundaki alanların özel mülkiyete konu olmaları mümkün olmaması nedeniyle kıyıda kalan taşınmazlara ilgili defterdarlıklarca herhangi bir bedel ödemeksizin tapu iptal davası açılarak tapuları iptal edilmektedir. Geçmişte mevzuata uygun olarak kazanılmış olan mülkiyetlerin bedel ödemediği tapularının iptal edilmesi AİHM tarafından aykırı bulunarak tazminat ödenmesi kararları verilmiştir. Kıyıda kalan özel mülkiyete tabi parseller ve yapıların tespit edilerek kıyının özel mülkiyetten arındırılarak kamu yararına uygun herkesin erişimine açık olarak planlanması gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda, açılan tapu iptal davaları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin verdiği tazminat kararları ile sağlanan çözümlerin devletin ağır tazminatlar ödemesine sebep olduğu, iptal davaları yerine kıyıda kalan taşınmazlara dair yasal düzenlemelerde değişiklikler, mülkiyetin yeniden düzenlenmesine yönelik düzenlemeler ve uygulamalar önerilmesi gerektiği konusunda ortak sonuçlara ulaşılmıştır.

KKUDY 9. maddesine 16 Nisan 2022 tarihinde eklenen bent ile birlikte, Meskûn olmayan ve henüz tapu iptal davası açılmamış hazine taşınmazlarının bulunduğu kıyı alanlarında, mevcut onaylı kıyı kenar çizgisine yapılan itirazların ilgililerce değerlendirilmesi sonucunda; bu alanların kıyı özelliği taşıyıp taşımadığının bilimsel ve

teknik gerekçelere dayandırılarak teknik raporda hazırlanması şartıyla yeni bir kıyı kenar çizgisi tespiti yapılabilmesinin önü açılmıştır. Ancak yapılan bu düzenlemenin kamu yararına aykırı olduğu, şehircilik ilke ve esaslarıyla çeliştiği, düzenlemenin kıyıdaki özel mülkiyet alanlarının önünü açacağı, çevre tahribatına yol açacağı belirtilerek yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir. Bu karar, kıyıda geçmişte yapılan yanlış tespitler ya da uygulamalar sonucu ortaya çıkan mülkiyet sorununun, çözümünün kıyı kenar çizgisinin değiştirilmesi ya da yeniden tespit edilmesiyle sağlanamayacağı göstergesidir. Bu durum, kıyıda yaşanan mülkiyet problemlerini çözebilmek için farklı arayışları beraberinde getirmektedir.

Kıyıyı mülkiyetten arındırabilmek için yapılan öneriler incelendiğinde;

- Daha önce yürürlükte olan mevzuata uygun olarak kazanılmış mülkiyet hakkı sebebiyle kıyıda kalan taşınmazlara açılan tapu iptal davaları yerine bu taşınmazların kamulaştırma/trampa çalışmalarına konu edilmesinin sağlanması (Akdeniz ve İnam, 2021),
- Kıyı alanlarını da kapsayacak biçimde hazırlanacak imar uygulama planının uygulamasına yönelik, kıyıda yeniden mülkiyet düzenlenmesi için Kıyıda kalan parsellerden yüzde 40 oranında DOP kesintisi yapıldıktan sonra kalan yüzde 60 oranındaki alanların yüzde 40'ının parsel maliki adına, yüzde 20'sinin "Kıyı Değer Payı" olarak Maliye Hazinesi adına tahsis edilmesiyle rezerv imar parselleri oluşturarak kendi kaynağını kendi içinde oluşturan bir yaklaşım içeren metod önerisi (Uzun ve Çelik, 2014),
- Yeniden mülkiyet düzenlenmesi yapılamayacak biçimde tamamen yapılaşmış alanlar için ise, kıyıda kalan taşınmaz sahibinin tazminatına denk olacak şekilde, "imar hakkı karşılığı bağış" yöntemiyle hiçbir bedel talep etmeksizin kıyıda kalan taşınmazın tapu kaydının silinmesine izin vermesi suretiyle verilecek imar hakkını ya kendine ait bir başka parselinde kullanmasına, ya da bu imar hakkını bir başkasına satmasına izin vermesi gibi öneriler ortaya çıkmaktadır (Uzun ve Çelik, 2014).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kıyılar, çoğaltılması mümkün olmayan kıt kaynaklar olduğundan korunması ve dengeli kullanımının sağlanabilmesi doğru bir planlama anlayışıyla mümkündür. Kıyıların korunması, kullanılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için kıyı ile ilgili tanımlamalar, sınırlar ve yetkiler yasalarla net bir biçimde ifade edilmelidir. Kıyıların, mevzuatta uygun olarak bütüncül bir planlama yaklaşımıyla ele alınarak planların doğru biçimde uygulanması ve denetimi sağlanmalıdır.

Yasal ve Yönetmelik Açısından;

Kıyıda kamu yararına uygun kullanımı engelleyen tanımlamalar, kazanılmış hak adı altında kıyıya erişime ve toplum tarafından eşit yararlanmaya imkân vermeyen kullanımlar yasalar ile düzenlenmeli, uygulanması ve denetimi sağlanmalıdır.

Kıyı alanlarının dengeli ve yararlı kullanımını sağlamak, doğal özelliklerini korumak ve sürdürülebilir etkin bir kıyı planlaması amaçlayan Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, 2014 yılında Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği içerisinde tanımlanması ile birlikte planlama süreci içerisinde kendisine yasal ve yönetmelik anlamında yer bulmuştur. Ancak bütünleşik kıyı alanlarında plan yapımı ve gösterim şekillerine dair bir mevzuat bulunmaması nedeniyle planların gösterim şekillerinin ve kullanılan yöntemlerin farklılaştığı ve planlar arasında eşgüdüm sağlanamadığı görülmektedir. Bu nedenle Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve planlamasında amaç, hedef ve stratejilerin, kullanılan yöntem ve gösterim şekillerin yasaklanan ve izin verilen kullanımların, plan yapmaya yetkili kurumların genel hatlarının belirlendiği yasal bir düzenleme de yapılmalıdır.

Planlama ve Uygulama Açısından;

Mevzuata göre kıyı ve sahil şeritlerinde planlama ve uygulamaya geçilebilmesi için onaylı kıyı kenar çizgisinin bulunması gerekirken, uygulamada birçok yerde planlamaya geçilmesine rağmen kıyı kenar çizgisi tespiti yapılmaması, varsa dikkate alınmaması, geçmişteki yanlış kararların planlarla desteklenerek geleceğe aktarılması, planın uygulanabilirliği ve kamu yararı ilkesini olumsuz etkilemektedir. Kıyı alanlarının eşit,

serbest ve kamu yararına kullanımı, yönetimi, korunması ve planlanmasında kıyı kenar çizgisine bağlı kalınmalı ve denetimi sağlanmalıdır.

Geçmişte yapılan yanlış tespitler, mevcuttaki hatalı durumu destekleyen ve bu hataları artarak geleceğe aktaran uygulamalar, imar afları ve parçacı çözümlerin getirilmesi, kamu yararına kullanılması gereken alanların yapılaşma sebebiyle kaybedilmesine neden olmaktadır. Kıyıda mevcut yapılaşmanın kontrol altına alınması, özel mülkiyetin, kıyı ihlallerinin, kıyıların doğal yapısını bozan uygulamaların önüne geçilmesi gerekmektedir.

Kıyı alanlarında planlama ve imar konularıyla ilgili yetkilerin çeşitli kurumlar ve belediyeler arasında dağılmış olması nedeniyle çevresel, ekonomik ve sosyal yapılar arasında ilişki kurulamayan parçacı çözümler ortaya çıkmaktadır. Hazırlanan Bütünleşik Kıyı Alanları Planları incelendiğinde, planlar arasında eşgüdümün sağlanamadığı, alınana kararların yatırım odaklı olduğu, kıyı kenar çizgisinin kara yönüne kararlar getirilirken deniz yönüne ve ekolojik duruma ilişkin kararları içermediği, bir çok kıyı alanında yaşanan mülkiyet ve planlama sorunlarına değinilmediği ve plan hiyerarşisi içerisinde bulunmadığından yönlendirici ve bağlayıcı nitelikte olmadığı görülmüştür.

Kıyıları bir bütün olarak ele almak, yetki karmaşasını ortadan kaldırarak kıyıların potansiyellerinin dengeli kullanımını ve sürdürülebilirliğini sağlamak için üst ölçekli bir planlama anlayışı esas alınmalıdır. Kıyıları bütünüyle ele alarak genel stratejiler belirleyen üst ölçekli BKAP ile alt ölçekli planlar uyum içinde olmalı, yerel yönetimler ve yetkili kurumlar tarafından üst ölçekten gelen kararlara bağlı kalınarak alana özgü ayrıntılı plan kararları içeren imar planları hazırlanmalıdır. Yapılan Nazım ve Uygulama imar planlarının bölgedeki yetkili kurumlar tarafından yasal ve yönetsel açıdan denetimi sağlanmalıdır.

Kıyı alanları, kıyı kenar çizgisi ile özel mülkiyetin sınırlandırılıp devletin hüküm ve tasarrufunda bulunması gereken, yapılaşma koşulları ve yasakları özel kanun hükümlerine bağlı olan alanlardır. Kıyı mevzuatında, kıyıların korunması ve kullanılmasında kamu yararı ilkesinin temel alınması gerektiği belirtilmesine karşın bir çok kıyı alanında, kıyı kenar çizgisinin tespitinde yapılan hatalar, kadastro çalışmalarının KKÇ tespitinden önce yapılması, geçmişte mevzuata uygun olarak edinilen mülkiyet hakları, kıyı kenar çizgisini dikkate almadan yapılan planlama ve uygulamalar sonucu herkesin serbest erişiminin engellendiği, mülkiyet, planlama ve uygulama sorunlarının ortaya çıktığı görülmüştür.

Çalışma alanı özelinde incelendiğinde;

- Kıyı kenar çizgisi tespiti yapılmadan önceki yıllarda alanda yapılaşmanın var olması,
- Kıyı kenar çizgisinin 1976 yılında tespit edilmesi,
- 1987 yılında onaylanan imar planında konut alanları planlanması,
- Kıyı Kanununun 1990 yılında yürürlüğe girmesi ile birlikte 1976 yılında tespit edilen kıyı kenar çizgisinin 1992 yılında halihazır harita üzerine işlenmesi suretiyle yapılaşmış alanın kıyıda kalması,
- 2007 yılında onaylanan planda kıyı kenar çizgisi bulunmasına rağmen geçmiş plandaki bitişik nizam 3 kat olan yapılaşma koşulunun 6 kat olarak artırılması sonucunda kıyı sınırının net bir şekilde çizilmediği, bu durumun mevzuat ile uygun olmayan planlama ve uygulamalara sebep olduğu görülmektedir. Bu durum kıyıda, kamu yararı ilkesinden uzak herkesin eşit erişiminin engellendiği konut alanları oluşturmuştur.

Birçok kıyı alanında yaşanan bu problemleri çözmek için öncelikle kıyıda kalan konut alanlarının bulunduğu yapılaşmış alanın mülkiyetten arındırılması gerekmektedir. Açılan tapu iptal davaları sonucu mülkiyet sahiplerinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi' ne başvurması sonucu alınan kararları gereği tazminat ödenmesi gerektiği belirtilerek, bedel ödemeksizin tapu iptalinin önü kapanmıştır. Ödenen mali yüklerin önüne geçmek, kıyıda yaşanan mülkiyet problemini hem taşınmaz sahipleri hem de kamu açısından hakkaniyetli bir biçimde çözüm sağlamak için kıyıda mülkiyet düzenlemesine yönelik önerilen çeşitli metotlar ve modeller geliştirilerek yasal düzenlemelerle desteklenmelidir.

Kıyı ile ilgili çalışmalarda mülkiyet ve planlama problemlerinin yaşandığı birçok örnek alan ile karşılaşmaktadır. Araklı Örneği' nin diğer çalışmalardan farklılaşan yönü, kıyıda kalan yerleşimin dolgu alanı üzerinde olması ve kıyıda kalan 166 adet parsel, 139 adet yapının 23120,056 m² alanda, bitişik nizamlı olarak yapılaşmış kentsel alan oluşturmasıdır. Coğrafi ve jeomorfolojik tanımlamalara göre kıyı alanı, kara ve denizin birleştiği, su kütleleri ve kara kütlesi arasındaki geçiş bölgesini ifade eden, denizel ve karasal koşulların etkisindeki alanın doğal bir sınır olan kıyı kenar çizgisiyle ayrıldığı geçiş ekosistemidir. Örnek alan bu tanıma uymayan ve denizden bağımsız bir biçimde kıyı niteliği taşımayan kent merkezinin bir parçası olarak yoğun şekilde yapılaşmış bir alandır. Deniz doldurularak sahil yolunun inşa edilmesiyle birlikte bu alanın alt kotta kalarak deniz ile bağlantısı kalmayan bir alan oluşturduğu görülmektedir. Kıyıda bulunan yapılaşmış alanın nazım ve uygulama imar planı sınırları dışında kalması ve dolgu imar planının bulunmayışı nedeniyle kıyı mevzuatına aykırı bir durum oluşmuştur. Dolgu imar planının yapılmasıyla

sahil yolunun yasallaşması mümkün iken, kıyıda bulunan konut ve ticaret alanlarının varlığı kıyı mevzuatına aykırıdır. Kıyı özelliği göstermeyen bu alanda karşılaşılan problemin çözümünün, kıyı kenar çizgisinin yeniden tespit edilerek kıyı statüsünün kalkmasıyla mümkün olamayacağından bu alanı özel mülkiyetten arındırmak için farklı yöntemlerin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

5393 Sayılı Belediye Kanununun 73. Maddesinde; ‘‘konut, sanayi, ticaret, , kamu hizmeti alanları, teknoloji parkları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları oluşturmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa etmek, kentin kültürel ve tarihi dokusunu korumak ya da deprem riskine karşı önlem almak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabileceği belirtilmektedir (BK, 2005). Kıyı mevzuatına aykırı bir şekilde mülkiyete konu olan yapılaşmış kıyı alanları bu kanun kapsamında değerlendirilerek dönüşümü sağlanabilir.

Kıyıda Kalan Özel Mülkiyet Alanlarının 6306 sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi Önerisi

6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Kapsamında Uygulama Yönetmeliğinin 5. Maddesinde; Riskli Alanlarının tespit edilmesinde ömrünü tamamlamış yapılar ve afet riskli alanların yanı sıra kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu yerlerde; yetersiz altyapı ve planlama veya mevzuata aykırı yapılaşma sebeplerinden birinin bulunması halinde üzerindeki toplam yapı sayısının %65 i imar mevzuatına aykırı olan ruhsatsız olarak ya da sonradan yapı ve iskân ruhsatı alan yapılardan oluşan alanlar riskli alan olarak belirlendiği belirtilmiştir (ARADHK, 2012). Bu maddeden yola çıkarak kıyı mevzuatına aykırı bir şekilde özel mülkiyete konu yapılaşmış kıyı alanı 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun kapsamında riskli alan olarak tespit edilerek dönüşümü sağlanabilir.

- Kıyıda kalan, mülkiyeti bulunan ve dönüştürmeye tabi tutulan taşınmazların değer tespiti, taşınmazlarının tazminat değerine denk olacak biçimde hesaplanmalıdır.
- Uygulama alanında mevzuata göre yapılaşma hakkının bulunmamasından dolayı yeni yapı yapılması mümkün olmadığından, uygulama alanındaki yapıların yerine yapılacak yeni yapılar, uygulama alanı dışında başka parsellerde yapılarak hak sahiplerine teslim edilmelidir. Dönüşüm sürecinin aşamaları Şekil 26’da gösterilmiştir.

Şekil 28. Dönüşüm süreci şeması

Yoğun bir şekilde yapılaşmaya sahip olan kıyı alanlarının mülkiyetten arındırılmasının ardından, kıyılarda kamu yararı ilkesi doğrultusunda herkesin serbest ve eşit erişim sağladığı kamusal alanlar oluşturulmalıdır. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'te tanımlanan, sahil şeritlerinin birinci bölümünde uygulama imar planlarının toplum kullanımı için açık alan olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilen, mülkiyet ve yapılaşma olanağı bulunmayan rekreatif alanlar olarak planlanmalıdır.

Bu tez çalışması kapsamında incelenen Araklı Örneği'nde yaşanan mülkiyet sorunu parsel bazında olmayıp yoğun biçimde yapılaşmış olan 23120,056 m²'lik geniş bir alanda karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun, imar planı onama sınırı dışında kalan ve bakanlık yetkisinde bulunan örnek alanın dolgu imar planı bulunmayışına sebep olduğu düşünülmektedir.

Trabzon kentinin diğer ilçelerinde veya diğer kentlerde de örnek alana benzer biçimde ya da farklı nedenlerle ortaya çıkan planlama sorunlarının olabileceği düşünülmektedir. Gelecek dönemlerde yapılacak olan farklı çalışmalar bu problemleri ve nedenleri ortaya çıkarılabilir. Araklı Örneği ile benzer özellik gösteren yoğun biçimde yapılaşmış kıyı alanlarının dönüştürülerek, kıyı mevzuatına uygun bir biçimde planlanması için tez kapsamında yapılan dönüşüm önerisi gelecek çalışmalarda geliştirilerek yaşanan problemlere somut öneriler sunulabilir.

6.KAYNAKÇA

- Akça, N. , 2015. Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Uygulama Sorunları, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Müdürlüğü, Ankara.
- Akdeniz, H.B. ve İnam, Ş. , 2021. Türkiye’de Yaşanan Kıyı Kenar Çizgisi-Mülkiyet Sorunlarının Örnek Olaylarla Değerlendirilmesi, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 139-149.
- Akengin, H. , Dölek, İ. ve Özdemir, Y. , 2016. Türkiye`nin Fiziki Coğrafyası, Türkiye'nin Denizleri ve Kıyıları, 287-310.
- Akın, Ü. , 1998. İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabi Olduğu Hukuki Rejim, Ankara, 156.
- Alğan, K. , , 2018. Kıyı Alanlarında Yaşanan Mülkiyet Sorunlarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Doğrultusunda İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Harita Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Samsun.
- Araklı Belediyesi,2022. İmar ve Şehircilik Müdürlüğü.
- Atik, A.S. , 2011. Bütünleşik Kıyı Alanı Yönetimi Ve Türkiye’deki Bazı Uygulamaların Değerlendirilmesi, 7. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, Kasım, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 481-493.
- Cengiz, C. ,2009. Kıyı Alanlarında Ekolojik Planlama: Yalova-Armutlu Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Cin, H. , H. , 1981.Osmanlı Devletinde Kıyıların Hukuki Rejimi, Seha L. Meray’a Armağan, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara, 85-90.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022. Ordu-Giresun-Trabzon İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planlaması Stratejik Çevresel Değerlendirme Nihai Raporu.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Trabzon İl Müdürlüğü, 2022.İmar ve Planlama Şube Müdürlüğü.
- Değerli, B. , Erbaş, A.E. , 2021. Bütünleşik Kıyı Alanları Planları ve Mekânsal Planlama İlişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa İli Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme, Journal of Awareness, 6,1.
- Duru, B. , 2001. Kıyı Yönetiminde Bütünleşik Yaklaşımlar ve Ulusal Kıyı Politikası, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- D.P.T. , 1973. Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara, s.619, 866.
- D.P.T. , 1979. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Ankara, s.243, 640.
- D.P.T. , 1985. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)", Ankara, s.171.
- D.P.T. , 1990. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)", Ankara, s. 274.312.315
- D.P.T. , 1996. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)", Ankara, s.163,194.
- D.P.T. , 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)", Ankara, s.189.
- D.P.T. , 2007. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)", Ankara, s.73.
- D.P.T. , 2014. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)", Ankara.
- D.P.T. , 2019. On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023)", Ankara, s.95.
- Eke, F. , 1995. Kıyı Mevzuatının Gelişimi ve Planlama, T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Erginöz, M.A. , 1998. Akdeniz Ülkelerinde Ve Türkiye’de Kıyı Kullanımı, Yönetimi, İrdeme Ve Öneriler, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Denizel Çevre Anabilim Dalı, İstanbul.
- Erbaş, A.E. , Salt, E. , 2020. Rekreatif Alan ve Rekreasyon Alanı Kavramlarının Mekânsal Planlar Bağlamında Değerlendirilmesi, Journal of Awareness, Cilt 5, Sayı 1.
- Erüz, C. , Özşeker, K. , Seyhan, K. , 2010. Doğu Karadeniz Sahil Yolunun Kıyı Alanlarına Etkisi, Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları. VIII. Ulusal Kongresi, Kasım, İstanbul, Bildiriler Kitabı, 309–316.
- Ferudun, A. , 2009. Kıyı Alanlarının Hukuki Statüsü, Journal of Naval Science and Engineering, Cilt 5, Sayı 1, 76-93.
- Gezim, F. , Kiper, P. , 1991. Kıyı Bölgeleri Planlama Sorunları, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, Türkiye Şehircilik Kongresi, İzmir, 363-369.
- Gülbitti, M. , 2017. Türkiye’deki Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planlamasının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Ankara.
- İsmail, N. , 2016. Trabzon Kıyılarında 1957-2015 Dönemi Kıyı Müdahalelerine Bağlı Habitat Kayıplarının Uzaktan Algılama Ve CBS Tekniğiyle İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Anabilim Dalı, Trabzon.

- Kıran, K. , 2008. Türkiye’de Kıyı Kullanımı Ve Planlaması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, Ankara.
- Kurt, S. , 2015. Türkiye’de Kıyı Kullanımına Yönelik Yasa ve Düzenlemelerin Tarihi Seyri, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 20, Sayı 33, 91-110.
- Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü, 2022.
- Ongan, S.E. , 1997. Arazi Kullanım ve Kıyı Alanları Yönetimi, Ulusal Çevre Eylem Planı, T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, Ankara.
- Sağ, N. , Yıldırım, H. , 2011. Kıyı Alanlarının Türkiye’deki Hukuksal Niteliği, Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 26,2.
- Sesli, F.A. ,1999. Trabzon İli Kıyı Kullanımı, İmar Planı – Mülkiyet Kıyı Kenar Çizgisi- Mülkiyet İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Jeodezi ve Fotogrametri Anabilim Dalı, Trabzon.
- Sesli, F.A. , 2005. Türkiye’de Kıyı Kullanımı, Planlama ve Trabzon Sahil Yolu Örneğinde Kıyı Kenar Çizgisi- Mülkiyet İlişkileri, Doktora Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü Jeodezi ve Fotogrametri Anabilim Dalı, Trabzon.
- Sesli, F.A. , Akyol, N. ve İnan, H.İ. , 2002. Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Kıyı Kenar Çizgisi - Mülkiyet İlişkilerinin İncelenmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Bölümü, Trabzon.
- Sesli, F. A. ve Akyol, N. , 2002. Türkiye’de Kıyı Alanları Konusunda Geçmişten Günümüze Ulusal Mevzuat. Harita ve Kadastro Mühendisliği, 101-111.
- Sesli, F.A. , Bolat, S. , Kılıçoğlu, C. , 2010. Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Kıyı Kenar Çizgisi - Mülkiyet İlişkilerinin İncelenmesi: Samsun Örneği, Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları VIII. Ulusal Konferansı, Trabzon, Türkiye Kıyıları 10 Bildiriler Kitabı, Cilt 3, s. 1539-1548.
- Solmaz, S. , 2017. Geçmişten Günümüze Türkiye Kıyı Politikaları ve Türkiye Kıyılarında Yaşanan Mülkiyet Sorunları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Sorensen, J. , 1995. Coastal Zone Management Techniques and Instruments.
- Söylemez, E. , Çakır, Ö. , Gökalp, T. ve Nal, S. 2018. Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Ve Planlaması Yaklaşımında Yaşanan Değişim Süreci Ve Sonuçları Açısından Bir Değerlendirme, 9. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, Kasım, Adana, Bildiriler Kitabı, 388-399.
- Şenel, S. , 2019. Giresun Merkez İlçesinde Kıyı Alanlarındaki Mülkiyet Problemlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Harita Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Samsun.

Şimşek, S. , 2010. Kıyılarda Mülkiyet Sorunu: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İptal Kararları Işığında Bir Çözüm Önerisi, Sayıştay Dergisi, Sayı 77, 87-118.

T.C. Resmi Gazete, 1982, T.C. Anayasası, 17863.

T.C. Resmi Gazete, 2014, Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği, Başbakanlık Basımevi, 29030.

T.C. Resmi Gazete, 1990, 3621 Kıyı Kanunu, Başbakanlık Basımevi, 20495.

T.C. Resmi Gazete, 1990, 3621 Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, Başbakanlık Basımevi, 20594.

T.C. Resmi Gazete, 2005, 5393 Belediye Kanunu, Başbakanlık Basımevi, 25874.

T.C. Resmi Gazete, 2012, 6306 Afet Riskli Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, Başbakanlık Basımevi, 28309.

T.C. Resmi Gazete, 2012, 6306 Sayılı Kanunu Uygulama Yönetmeliği, Başbakanlık Basımevi, 28498.

Tekeli, İ. , 1988. Mülkiyet Kurumu, Kamu Yararı Kavramı ve İmar Planları Üzerine, Planlama Dergisi, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.

Tombaloğlu, N., 2014. 2014 Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, Malatya.

Trabzon Büyükşehir Belediyesi,2022. Araklı İlçesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Araştırma Ve Açıklama Raporu.

Turoğlu, H. 2009. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve Onun Uygulama Problemleri, Türk Coğrafya Dergisi, 53, 31-40.

Uzun, B. , Çelik, N. , 2011. Kıyı Alanlarındaki Kamu Taşınmazlarının Yönetim Sorunları, 7. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, Trabzon, 447-458.

URL-1: cografyaharita.com, 10.09.2022.

URL-2: <http://www.mevzuat.gov.tr>, 10.09.2022.

URL-3: <http://www.csb.gov.tr> ,10.09.2022.

URL-4: <https://yalova.csb.gov.tr/3621-sayili-kiyi-kanunu-kapsaminda-tanimlar-ve-kiyi-bolgesinin-baslica-yapi-sekilleri-haber-63228>, 20.12.2022.

URL-5: <https://avys.omu.edu.tr>, OMU,Harita Mühendisliği Bölümü, Kıyı Yönetimi Dersi,Ders Notu,20.12.2022.

URL-6: <https://mpgm.csb.gov.tr/aydin-mugla-illeri-butunlesik-kiyi-alanlari-plani-i-99832>, 12.01.2023.

URL-7: <https://mpgm.csb.gov.tr/izmit-korfezi-kocaeli---yalova-butunlesik-kiyi-alanlari-plani-ky-bkap-i-82284>, 12.01.2023.

ÖZGEÇMİŞ

Ortaöğretimini 2007-2011 yılları arasında Akçaaabat Lisesi'nde tamamladı. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde lisans eğitimine başlayarak 2016 yılında mezun oldu. 2018 Güz döneminde başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Şehir Ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine devam etmiştir.

